

ALF PAVE

OG ANDRE FORTÆLLINGER

AF

KRISTOFER JANSON

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN · KRISTIANIA
MCMIV

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

INDHOLD.

	Side
Alf pave paa Ringsaker	7
Finnegan	79
Af god ætt	129
En pantelaaner	173
Et offerliv	219

ALF PAVE PAA RINGSAKER

I

FRU Elsebet til Grefsheim laa og skulde dø. Men det blev hende ikke beskaaret at dø i sin gode seng paa sin staselige gaard tvertoverfor Hamar by. Paa en baadreise, som hun gjorde for at besøge en frenke paa Ringsaker, blev hun overtagen af en pludselig krankhed, saa hun maatte bæres op fra stranden og indlægges paa den nærmeste gaard, hvilken befandtes at være selve prestegaarden.

Hr. Alf Pedersen, som den gang var prest der, blev meget bestyrtet over dette uventede besøg. Men saasom fruen var saare fornemme og i slægt med Knut Alfsons hus — salig ihugkommelse — og han desaarsag formente, at dette kunde blive en fed steg saavel for ham som for kirken, om hun behagede at lægge sig til at dø under hans ringe tak — saa besluttede han sig til at gjøre sit

yderste for at konvenere den høie gjest og gjøre hendes endeligt saa saligt som muligt, hvis Gud i sin naade agtede at hjemkalde hende til de evige boliger her hos ham.

Vel vidste hr. Alf — og hver mand med ham — at slægten paa Grefsheim endnu var genegen til papistisk vildfarelse og overtro, siden den havde havt sit eget kapel i Hamar domkirke, den som Svenskerne havde brændt under syvaarskrigen. Men kanske det var derfor, at herren i sin urandsagelige visdom havde sendt fru Elsebet netop til ham, som var bekjendt for at være en torn i øiet paa alle papister og satans haandlangere, som selv havde opmuntret folket at hente byggesten til sine fjøs og lader og til sin nye kirke fra Hamar domkirkes mure, og som nedbrød papisternes hemmelige kors og altere, hvor han kunde komme til det.

Nu var det altsaa bleven hr. Alfs prestelige pligt at beleire saa at sige den syges leie med rettroende salmer, bønner og prediken dag og nat, at djevelen ikke skulde faa tid til at spænde sine garn om den kjempende sjæl og drage hende ind i nættet.

Saa blev da fru Elsebet afklædt af sine terner og anbragt i den store himmelseng i prestegaar-

dens stadsstue, den, der blev brugt baade til dagligstue, spisestue og sovesal. Vinduer og døre blev omhyggeligt lukkede, da indstrømmende luft let kunde hidse feberen. Fruens terner og baadfolk blev samlede sammen i stuen, dels for at deltage i salmesyngningen, dels for at kunne bevidne hr. Alfs ihærdighed i at aftvinge den syge den rette bekjendelse og dels for at attestere de gaver, som den naadige frue maatte betænke hannem med for alt hans besvær.

Hr. Alfs hustru, Margrete prestegaarden kaldet, fik travelt med at berede føde til alle disse mennesker. Hun gik murrende omkring mellem stabburet og kjøkkenet; thi det var vide bekjendt, at hun led under gjerrigheds last.

Hr. Alf havde paataget sig at sende bud til den syge frues slægtninge og venner; men han vilde nu vente i længste laget for at se, hvorledes sygdommen artede sig. Imens kunde hendes reisefølge slaa sig ned paa gaardene deromkring for straks at kunne reise videre, om fruen pludselig — det Gud forbyde — skulde komme sig.

En af følget foreslog, at man skulde sende bud efter en badskær. Men hr. Alf mente, at man først maatte berede fruen til at tage mod Herrens legeme og blod; thi »det giver altid en ven-

ding i sygdommen til liv eller død, naar den syge annammer det viede brød og den hellige vin. Sagde ikke den vise Syrach, at man i sin sygdom først skal bede og takke Gud og gjøre pønitentse og lade af at synde og siden lade lægen komme til sig. Thi naar man med kong Assa søger ikke Herren i sin sygdom, men læger, da vil der gjerne følge døden og Guds evige Vrede derhos[1])«. Alle i følget var dog ikke enige i dette. En forsikrede, at tre aareladninger og et afføringsmiddel, der gav seksten stolgange, havde skaffet gamle Per Samsal helsen igjen. En anden mente, at man burde anbringe under den legemsdel, som værkede, et røgbad af tørrede urter, der var lagte paa gløder i et bækken. En tredie anbefalede de sodede kamilleblomster som hjelp mod trykken for brystet og svimelse.

Imedens alt dette diskuteredes, laa fru Elsebet blussende af feber og stønnende i de bløde bolstre med en solid fjærdyne over sig. Hr. Alf havde befalet, at lys altid skulde være tændte i stuen, da de var en brand i næsen paa Satan og alle hans engle. Og om end lysene osede, og man imellem maatte spytte paa fingrene for at

---

[1]) Troels Lund: livsafslutning S. 34.

snyde den lange tane, saa var de dog et billede paa evangelii klare ljus, der aldrig trænger til at snydes, og som nu skulde omstraale den døende.

Da alt var ordnet paa det bedste, og nogle af prestens medhjelpere satte til at synge salmer, traadte hr. Alf ind i fuldt ornat med evangeliebogen i haanden. Han var en kraftig bygget skikkelse, mere skulderbred end høi, men senesterk. Han havde ogsaa taget tak med bygdens første slagskjempe og havde lagt ham i marken. Efter den dag stod der respekt af hr. Alf. Og som han var myndig af legeme, var han det ogsaa udi aand. Han herskede som en liden konge der paa Ringsaker, og bønderne turde ikke kny. Han saa ogsaa mere ud til at være kriger end prest. Hans knebelsbart var strøget flot til siden. Hans hageskjæg straalede ud som en vifte. Trods sin vældige haarfylde, der laa i lokker ned paa hans skuldre, bar han fordetmeste en rund, sort kalot paa issen. Som han stod der, bister og truende, med haanden klemt om evangeliebogen, vilde nok djevelen betænkt sig lidt paa at give sig i færd med ham. Og hr. Alf følte stundens vigtighed. Han skulde give sig i kamp med de levninger af afgudisk papisme, der — det vidste han — gjemte sig i de inderste recesser af denne kvindesjæl, der

var dalet ned i hans ringe hus som et Herrens fingerpeg.

Han traadte hen til hendes leie, saa paa hendes røde, blussende ansigt under den hvide linnedkappe og paa de febersyge øine, der formelig borede sig i ham som i en sig nærmende fiende. De tog ligesom maal af hverandre disse to. Han kunde se, at fru Elsebet endnu var ved sin bevidsthed.

Hr. Alf begyndte da paa embeds vegne en sirlig oration, hvori han prisede Gud for den store naade, at disse nordiske lande nu var revne ud af antikristens klør ved Martin Luthers rene lære — ham Gud velsigne.

Saasom hr. Alf var taletrængt, blev han meget omstændelig. Den syge vred sig og stønnede, hvilket var for hr. Alf en opmuntring til at fornye sine anstrengelser. Da hørte de pludselig den syge raabe med hæs stemme: »tal kort og giv mig heller et lægemiddel mod mit brændende hoved.«

»Det bedste lægemiddel er Herrens legeme og blod, og skal det dig ogsaa gives, saafremt du ærligt skrifter dine synder,« gjenmælede Hr. Alf.

»Du vil da vel ikke, at jeg skal skrifte mine

synder for dig, du uselig prest?« svarede fru Elsebet.

»Ikke for mig, men for Gud gjennem mig.«

»Med Gud kan jeg tale dig foruden, og det gjør jeg ogsaa.«

En af hendes piger løb da hen, stak hende et tændt lys i haanden og sagde: »Herre Gud tænde for dig det evige ljus.«

Men fru Elsebet smed arrig lyset paa gulvet.

Nei, der maatte nok fyres anderledes under kjedlerne for at mygne denne trodsige sjæl. Hr. Alf gav tegn til, at en bevægelig salme skulde synges.

Og snart istemte flere brægende røster:

»Om jeg ikke kand tale,
naar døden han vil mig pine,
min sjæl vil jeg befale,
o Krist! i hænderne dine.

Men hvo det ei vil gjøre
nu, mens naadens tid er inde,
dem skal Gud fra sig kjøre,
aldrig de naade finde.

De faa sig ikkun vrede
og straf med helvedes lime
og skydes til de lede
fra Gud i dødsens time[1].«

---

[1] Brandt og Helveg: den danske salmedigtning I, 167.

Salmen forstummede. Men som om denne salve ikke havde været nok, begyndte skolemesteren alene:

»Betænk vel helvedes pine og tvang,
de fordømte deri maa brænde,
o evigt, evigt, hvad est du lang,
paa dig er ingen ende[1].«

Den syge syntes at have givet sig sin skjebne i vold. Hun laa med lukkede øine og bare stønnede. Hun svarte ikke mere paa hr. Alfs spørgsmaal.

Hr. Alf afleverede da den oration, han havde holdt i kirken sidstleden søndag; thi der maatte ikke standses med Guds ords lydelse, at ikke Satan skulde faa lejlighed at bore sig ind i et eller andet hul af forsømmelse. Og naar Hr. Alf blev hæs og maatte sig hvile, tog de tilstedeværende atter fat paa de trøstefulde og opbyggelige salmer:

»Thi djevelen og hans skare,
mammonister og hyklere med,
de skulle til helvede fare
og pines i evighed!»

Mammonister ja! var det ikke en kjendt sag, at fru Elsebets hjerte havde hængt ved denne verdens mammon? Var ikke denne salme da som

[1]) Sammesteds S. 176.

skabt for hende til at betænke udi hendes sidste time.

Den syge rørte sig. Hun hviskede noget om sjælemesse og sidste olje.

Hr. Alf vendte sig til forsamlingen i forfærdelse. »Der hører I, hvor den papistiske forargelse endnu gjemmer sig paa hjertets bund. Hvad hjertet er fuldt af, løber munden over af.«

Saa lagde han sin mund ind til fru Elsebets øre og raabte: »ak, naadige og velbyrdige frue, vend eders hu og tanker til ham, som aleneste kan eder frelse. Nu gjelder ikke længer udi dette land gode gjerninger eller vievand eller olje eller messer, alt siden Dr. Martinus Lutherus os bedre haver oplyst. Men lader nu os, eders brødre og søstre i Kristo, væve den rette troes bryllupsklædning omkring eder ved at kvæde yndelige viser for Herren.« Og hr. Alf gav et tegn og intonerte selv salmen:

»At styrtes ned i helvedes grund
med djevlen at pines allenstund
er min rette fortjente løn
og aldrig skue dit ansigt skjøn
men evig fordømt at blive.«

Den syge laa endnu urørlig og stønnede. Alle disse helvedestrudsler syntes ikke at virke paa

hende til omvendelse. Hr. Alf tørrede sveden af sit ansigt. Mon han kunde faa hende til at tale ved at berøre nogle mere verdslige ting. Om han nu vilde forsøge at opnaa nogle gaver til sin kirke og sit hus, vilde han derfor kunde dømmes som en mammonist? Sagde ikke biskop Palladius: »provsterne bør det at paase, at enhver, hvem Gud har undt og givet noget i hænderne, bør i sin sidste tid, om han ellers vil tænke sig ret om, give i sit testamente til kirken, sognepresten, degnen og de fattige folk i sognet?«

Med blid stemme spurgte derfor hr. Alf, om ikke ærlig og velbyrdig frue vilde tænke paa sine efterladte samt en sjælegave til de fattige, om det saa skulde være Herrens urandsagelige vilje, at hun ikke skulde reise sig mere udaf denne sin krankhed.

Da traadte en af ternerne frem og fortalte, at naadig fruen altid førte med sig i sit færdesskrin sine linnede jordeklæder, hvilke hun uden al hoffærdig verdens pral havde ladet berede. I samme skrin havde den ydmyge frue ogsaa sin herkomst og levnetsfortegnelse, saa og sin ligpredikens tekst, samt sit lovlige testamente beseglet med hendes eget signet.

Dette skurrede i hr. Alfs øren. Skulde han

derved kanske blive snydt for alt retmæssigt vederlag for udstanden strid og møie? Han begjærede at se færdesskrinet og faa det oplukket. Ternen fandt nøglen i fruens guldbaldyrede taske og aabnede det. Hr. Alf selv løste ud det kostelige dokument, skrevet paa skind med seglet vedhængt. Og deri stod:

»Mens det saa er, at intet er vissere end døden, og intet uvissere end dødens time; thi skikker jeg mit testamente af det gods, som Gud haver mig forlenet.« Saa kom en hel del bestemmelser, jordegodset vedkommende. Og saa fulgte: »endvidere giver jeg 100 daler til St. Nikolai kirke; til magister Søren, sogneherre, og til hr. Anders kapellan 20 daler til hver; til skolemesteren og hørerne udi Hamar by 10 daler, og andre 10 daler til alle peblingerne tilsammen. Jeg giver til St. Catharina kirke min abildgraa hest, og skulle mine arvinger løse den hest med 30 mark, om de ville, det halve til kirken og det halve til klerkerne. Ligesaa er det min vilje og begjæring, at der gives en almissegift til de fattige udi Hamar by med seks tønder øl og smør og brød, som dertil hører. Item giver jeg og degnene sammesteds to tønder øl, for de skulle følge mig til graven og mit sidste lejer sted. Item skulle

hver af mine fruerstupiger have 6 alen engelsk til en kaabe, lille Karen elleve alen engelsk til kjole og kaabe, lille Guri tre alen engelsk til en kjortel.« —

Hr. Alf kløede sig bag øret. Det saa jo ud, som om der intet kunde blive til ham og hans. Da opklaredes pludselig hans ansigt; thi han læste:

»Derhos skulle fattige folk her i sognet« — læg mærke til, der staar »her i sognet« afbrød hr. Alf og saa sig om for ligesom at tage de tilstedeværende til vidne paa dette. Altsaa maa der menes det sogn, hvor velbyrdig frue salig er henсovet, hvilket vi skulle haabe — æ — æ — hvilket det aleneste staar i Guds haand at bestemme. Og hr. Alf læste videre: »derhos skulle fattige folk her i sognet have 100 alen blaagarn, 100 alen vadmel og 100 par sko. Item gives dennem min bedste ko i sjælegave, og kan den, om saa ønskes, udløses med tvende lod sølv. Sølvkanden og 4 Henriksnobler testamenteres kong Frederik i sjælegave[1]).«

Det led allerede mod aften. Hr. Alf anordnede, hvem der skulde vaage og foreholdt dem troligen at holde ved skriftens læsning og afsyngelsen af

---

[1]) Efter Troels Lunds: livsafslutning.

salmer, samt endelig ikke at lade lysene gaa ud og forresten lægge mærke til, om der i nattens løb skulde indtræffe varsler eller andet usædvanligt. Selv vilde han ved søvn styrke sig til morgendagens kamp; thi da skulde den syge beredes til at modtage Herrens legeme og blod.

Saa blev da den beordrede nattevagt tilbage i stuen for at synge salmer og mumle bønner, medens hr. Alf strakte sine mødige lemmer paa en løibænk i det lille kammers, hvor han sad og udarbeidede sine orationer; thi husets himmel- og ægteseng var jo nu overladt fru Elsebet.

Ud paa natten hviskede den syge: »Anna! Anna!«

Ternen traadte hen til sengen.

»Kan du ikke faa disse brægende faar til at tie stille et øieblik, saa jeg kan faa fred til at slumre, om det maatte forundes mig?«

Ternen spurgte da nattevagten, om den ikke trængte til at hvile og lufte sig lidt, det var stjerneklart ude. Men den forsikkrede, at den ikke turde for husbond.

Saa foreslog ternen, at de burde styrke sig med den mad og drikke, som var sat ind til dem. Og det lod til at slaa mere an.

Der blev en pause i salmesangen, og man hørte

kun lyden af de kraftige tænder, som gumlede paa skorperne.

»Anna! Anna!«

Ternen bøiede sig ned til fruens mund. »Er vi alene?«

»Nei, de holder paa med at æde.«

»Saa gid de maatte æde til dommedag! Du Anna — kom nærmere ind til. Send for Guds skyld baadfolket afsted igjen og bed dem budsende Anders huskapellan, at han snarest kommer til mig. Det lakker mod enden med mig nu.«

»Naadigfruen maa ikke tale saaledes. Vi skal nok endnu feire jul paa Grefsheim.«

Den syge bare sukkede. I det samme reves døren op, og hr. Alf stod der i nathue og underbukser.

»Synger I ikke, I hunde?« brølede han. »Tror I, at I er paa marked til lystighed og drik? Ved I ikke, at I stedes til kamp mod fyrstendømmer og magter og ondskabens aandelige hær under himmelen? Jeg skal lære Jer at vaage.« Og hr. Alf busede hidsig ind som for at slaa.

Da reiste en af karlene sig og sagde sagtmodig: »vi bare fulgte herrens bud om at styrke os med den mad, han selv har sat ind til os for at kunne drive des haardere paa. Nu begynder vi

igjen.« Og han satte i med salmen: »du ormesæk og usle mad.«

Hr. Alf brummede: »jeg straffer strengt al forsømmelighed; thi det gjelder en sjæls evige frelse, og jeg hører gennem lukkede døre.« Dermed trak han sig atter tilbage.

Men ternen smat ubemærket ud den anden dør og fandt veien ned til baadnøstet, hvor der var redet leie til mændene. Før daggry var fire af dem forsvundne og havde taget prestens egen baad med sig, da fru Elsebets store vengebaad var for tung at ro.

Natten gik uden videre hændelser. Men om morgenen hviskede nattevagten til hr. Alf, at fru Elsebet nok maatte være feig; thi de havde hørt hunde tude og ugler skrige. Og paa det lys, som nærmest sengen stod, havde tanen krummet sig som en høvlspaan. Og hvad værre var, da ternen blev tilkaldt, havde hun stillet sig ved fodenden af sengen — dødens plads.

Hr. Alf rystede paa hovedet. Denne dag, som nu oprandt, maatte blive en hed kampens dag. Var den syge for daarlig til selv at tale, skulde de vaagende drive des haardere paa. Hr. Alf sad da trofast ved sengen og læste og bad alt, hvad

hans mæle kunde udholde. Engang hørte de fru Elsebet sukke:

»Jeg er saa trætter, jeg er saa mod,
Herre Gud han raade min angest bod.«

Dette blev opfattet som en god bekjendelse om, at hun var bered paa døden.

Hr. Alf skulde just til at gjøre alt i stand til sakramentet, da Stein Haftorson, hans gaardsdreng og betroede mand, kom listende ind paa hosesokker og meldte, at prestens baad var borte og med den fire af fru Elsebets folk.

»De skarnsmennesker! de tænker nok at rive mig byttet af hænderne, men det skal vi blive to om. Nu gjelder det at skynde sig. Du Stein, spring op efter Lars badskjær og hold saa udkik med baaden, naar den kommer tilbage.«

Hr. Alf begyndte da straks at eksaminere den syge udi troen, og fru Elsebet svarte ja til alt, hvad han foreslog. Saa spurgte han tilsidst, om hun troede, at Kristi legeme og blod var »den rette viaticum og tærepenge til at vandre fra dette elende til det evige[1]).« Og da hun ogsaa svarte ja til dette, meddelte hr. Alf hende sakramentet.

---

[1]) Troels Lund, S. 514.

Derpaa faldt de tilstedeværende paa knæ og lovede Herren.

Nu var altsaa fru Elsebet salvet til at blive et saligt lig, nu kunde badskjæren gjerne forsøge sin kunst.

Han kom og anordnede et stærkt afføringsmiddel, trækplaster under fodsaalerne samt slog hende en aader. Tillige bad han dem lægge en kostbar sten paa brystet, om en saadan fandtes, da den var god til at trække vædskerne ud i huden.

Ved aftenstide meldte Stein, at prestens baad var i sigte. Hr. Alf gik da selv ud i tunet for at se, hvad dette var for noget komedianteri. Jo ganske rigtigt. Der steg en mand op paa bryggen, iført fuldt presteligt ornat. I haanden bar han skrinet, hvori Kristi legeme og blod. Han stilede lige op mod prestegaarden.

»Hvad vil I her?« tordnede hr. Alf ham imøde.

»Mit navn er hr. Anders, og er jeg ansat som huskapellan hos fru Elsebet til Grefsheim. Hun befinder sig jo her — krank desværre — og har budsendt mig.«

»Men jeg har ikke budsendt eder, og her raader jeg. Er I huskapellan paa Grefsheim, saa hold

jer til det hus og ikke til mit. Her slipper ingen fremmed prest ind.«

»Har da en døendes sidste vilje intet at sige for eder?« spurgte hr. Anders sagtmodigt.

»Mener I da, at I prester dernede ved Hamar er de eneste, som forstaar at berede folk til døden? hvad? Gakk rolig hjem, hr. Anders. Fru Elsebet er allerede meddelt den hellige nadvere, og vi har kjempet den ganske nat mod djevelen baade med lys og med bønner.«

»Men hun ønsker at komme hjem for at dø i fred hos sine,« bemærkede hr. Anders.

»Da skal I vide, at hun ikke er i fragtende stand; thi badskjæren har netop givet hende sterke purgationsmidler. Hils hendes frender og sig, at fru Elsebet blir sørget saa vel for, som var hun husets egen.«

»Men jeg kan da vel faa se min frue, naar jeg nu engang er kommen hid?«

»Her slipper ingen ind, og jeg taaler ikke, at nogen trænger sig ind i mit embede.«

»Da faar jeg forsøge, om det ikke lader sig gjøre alligevel,« svarede hr. Anders modigt og vilde gaa frem forbi hr. Alf.

Hr. Alf stansede ham, gav et tegn, og i en haandevending havde Stein grebet tak i begge

prestens arme, pressede dem ind til hans liv, løftede ham som en vott fra marken og bar ham uden videre ned til baaden. Der lagde han ham paa bunden som en anden kalv.

»Ro nu tilbage med fyren,« sagde han til baadfolkene, »her har han ingen ting at bestille.«

Men i baaden reiste hr. Anders sig og raabte mod land: »dette skal komme dig dyrt at staa, Alf Pedersen. Husk, fru Elsebet har baade slægt og venner.«

Men hr. Alf stod paa tunet og lo himmelhøit, da de roede bort med presten. »Du er en pokkers karl, Stein, det skal du ei have gjort omsonst.« Og han rystede Steins haand. »Bare nu hun derinde vilde skynde sig at himle, at vi ikke skal faa bryderi ovenikjøbet.«

Inde i sygestuen durede salmerne og bønnerne som før. Det galdt om at holde luften ren omkring hende, at ikke det gode, som var forhvervet gjennem det hellige sakramente, skulde glide af igjen. Det saa imidlertid ud til, at fru Elsebets liv ebbede. Den smule modstandskraft, hendes legeme havde eiet, havde nu badskjæren taget. Men endnu gik det betænkelig sent. Hr. Alf var ude i stilhed og bad Stein klattre op paa hustaket og løse en af torvene ved mønet, at sjælen

kunde have fri udgang, naar den vilde fare. Saa blev ogsaa en skaal med ild sat under sengen. Man undredes paa, om der i hendes dyne eller pude skulde findes fjær af vilde fugle, eller om »urofjædren« paa en høne skulde have forvildet sig derind; thi i saa fald vilde hun have vanskeligt for at faa dø.

Endelig ud paa natten begyndte fru Elsebet at ralle. Da kom der liv i hele den ængsteligt vaagende flok. De omringede sengen, de citerede skriftsteder, salmevers og gjorde spørgsmaal om hverandre. Den døende maatte til det yderste holdes vaagen paa sin post.

Og ternerne raabte omkap: »gode frue! retnu er eders sjæl og aand i Guds haand og gjemme. Tror I nu fuldt og fast syndernes forladelse, kjødets opstandelse og det evige liv?«

Fru Elsebet vendte sig bare sukkende i sengen. Saa udgav hun nogle ventede naturlyde. Og var det hendes sidste ord i denne verden. Dermed var hun saligt hensoven.

Men hr. Alf tog de tilstedeværende til vidne paa, at fru Elsebet dog havde aflagt en kraftig bekjendelse i døden.

II

Fru Elsebet var desværre død ved nattetid, da der ikke turde ringes. Saa galdt det om paa andre maader at skjærme den flygtende sjæl paa den lange og farlige vei til himmerige. Thi alle onde aander, ja selveste Satan, gjorde da sine stærkeste anløb for at spærre veien for den vildsomme sjæl. Men for kirkeklokkernes klang maatte de vige.

Saa anordnede da hr. Alf, at der lige indtil daggry, da klokkerne kunde røres, skulde læses, synges og bedes over den døde. Men da solen saavidt løftede sig over aaskammen, klang ogsaa klokkerne ud over den endnu sovende bygd. Og saasom dette var et saligt og velbyrdigt lig, skulde der ringes i 2—3 timer. Saa kunde vel sjælen være tryg for ikke at havne i Nobiskrog[1]). Til end mere betryggelse havde man lagt bog og staal i sengen hos den døde, lige indtil sjæleringningen begyndte. Ligeledes var alle vinduer og døre aabnede, at sjælen frit kunde flyve ud.

---

[1]) Navnet paa et opholdssted for alle de sjæle, som hverken fortjente at komme i himmerige eller i helvede. Det hjalp at have penge med i lommen for at kunne løse sig ud.

Troels Lunds: livsafslutning, S. 514.

Det salig lig var tvættet af fruens egne terner. Tvættevandet var omhyggelig gjemt, da det kunde tjene som lægedom for syge kjør og kalve. Saa blev liget iført den linnedklædning, som fru Elsebet stadig førte med sig i sit færdesskrin. Den var fodsid og bræmmet med silke. Endvidere var en silkehue trukket paa hendes hoved.

Liget var lagt i hr. Alfs egen ligkiste, der stod paa loftet, fyldt med hjemmebagte kager. Den var nu tømt og maatte give plads for fru Elsebet isteden. Men man maatte fylde dygtigt med hø og halm omkring hende. Hun skulde jo ogsaa ligge paa ligstraa.

Bønderne rundt omkring var vækkede ved den usædvanlig tidlige klokkeringning, og de skjønnede, at noget maatte være indtruffet nede paa prestegaarden. Thi rygtet om den syge frue til Grefsheim var hurtig spredt udover. Skyndte de sig da med at komme i klæderne og ile derned. Thi var fruen saa sandt død der i huset, kunde ikke hr. Alf for skams skyld undlade at traktere dem og holde »kistelægsgilde«.

Snart var der saa mange, der vilde se og hilse paa det salig lig, at stuen blev aldeles fuld. Det store langbord, besat med sylte, spegekjød, griselabber, flesk og store stabler brød, samt brendevin

og øl i store boller, hvori mindre svømmede, var sat midt paa gulvet, og gjesterne indbudne til at tage for sig. Mange af dem, som kom ind, gik først hen til fodenden af kisten, hvor liget nu laa fuldt paaklædt, bøiede hovedet og sagde: »en glædelig opstandelse!«

Saa udbragte hr. Alf selv med mange sirlige ord det »salig ligs« skaal, og gjesterne klinkede med hverandre. Siden tømtes der skaaler for »ligets børn« og »ligets frender«, og disse skaaler maatte drikkes tilbunds.

Da hr. Alf imidlertid saa, at gjesterne blev altfor synligt bevægede, foreslog han, at man skulde læse bordbønnen til takk for mad samt istemme »kistelægssalmen«. Og saa sang de med mange triller og trimulanter:

Naar et menneske livet faar,
hans kjøkken straks for hannem staar;
i sin moders liv og sted
haver Gud hannem det tilred;
dog det er et lidet noer,
fattes intet til sit foer,
saalænge det kommer til verdens jord.

Saa haver Gud redt jorden til,
at os skal fattes han ikke vil,
bjerge og dale vædsker han,
at græs for kvæget vokse kan,

Jorden bær os vin og brød,
at vi ei skal lide nød;
thi ske hannem takk den herre sød.

Vandet det maa give fisk,
dem bær Gud os paa vor disk,
og af fugle ligesaa,
deraf blive unger smaa,
vilde dyr paa marken gaar,
hjorte og øxen, svin og faar,
skaffer Gud os til hvert aar.

Thi ville vi hannem prise med skel,
for han gjør imod os vel,
han give os sin hellig and,
at vi det besinde kand,
og hans gaver bruge saa
at vi salige blive maa,
naar vi skulle af verden gaa[1].

Mange af de mere bevægede gik endog hen til kisten, lagde haanden paa den dødes hoved og sagde: »takk for mad!« Naar de gik ud af stuen, rørte de med sin høire haand den dødes hænder, som laa foldede over brystet.

Det gik haardt paa fru Margretes stabbur den dagen. Og hun saa sur ud og var stiv som en grindstolpe, der hun gik til og fra og idelig maatte sende ny forsyning til bordet. Men hr. Alf trø-

[1]) Den danske salmedigtning I, 180.

stede hende med, at hun endelig maatte bogføre hver udgivt og gjerne kunde gjøre dette lidt rummeligt, da folket paa Grefsheim havde god raad til at betale for udlægget og for udstanden strid og møie. Selv grundede han paa, hvorledes han skulde faa liget hurtigst muligt i jorden, før hendes frender kom ham i veien. Thi han kunde jo ikke for skams skyld undlade at melde dem dødsfaldet. Og da vilde de sikkert gjøre fordring paa at faa liget transporteret til Hamar by og der bisat med al sømmelig honneur, saaledes som i testamentet var bestemt. Den rasende hr. Anders havde vel ogsaa meldt, hvorledes han var bleven begegnet.

Hr. Alf vilde derfor gjøre anmeldelsen om dødsfaldet saa sent, at frenderne ikke kunde møde, før liget alt var flitt i jorden. Thi tænk hvilken ære for Ringsaker kirke at være hvilested for den høibaarne enke til en af landets ældste slægter. Hun skulde naturligvis gravlægges paa hederspladsen midt foran koret, og der vilde reises et kostbart monument over hende, og folk vilde valfarte til kirken for at se det og efterlade der sine gaver.

Han maatte nu sørge for, at begravelsen foregik med al den høitidelighed, som muligt var at

opdrive i den korte tid. Der laa en del fløielsskrud opbevarede i sakristiet fra papismens prester. Dem skulde man brede over kisten. Saa skulde alle de børn samles sammen, som man kunde overkomme, og de skulde alle bære lys i hænderne.

Saa var det »udfærdskoen«. Den maatte ikke mangle, ellers vilde bønderne bli rasende, og det saligt lig havde jo bestemt i sit testamente, at en saadan skulle gives og, om saadant ønskedes, udløses med tvende lod sølv. Saa var der altsaa ingen risiko ved at lade til en af sine egne kjør. Thi man kunde jo ikke fragte en af ligets egne hidop. Da vilde jo desuden begravelsen være røbet med det samme.

Hr. Alf raadførte sig med sin høire haand, Stein Haftorson, angaaendes koen, og de blev enige om at vælge den, som melkede mindst. Saa kunde man tjene lidt paa den ogsaa, naar den blev udløst.

Nogen »vigilie« hos den døde behøvede man ikke at holde uden forsaavidt, at ternerne vekslede i at vaage over de tændte lys Thi kong Kristian havde jo udtrykkelig bestemt i sin norske kirkeordinans af 1607, at ingen ligvagt herefter skulde tilstedes, »da deri ikke findes andet end

gilde, gjestebud, drukkenskab, leg og raseri«. Saa slap man da den udgivt.

Mens alle hænder var satte i bevægelse hver paa sin kant for at ordne alt til begravelsen, gik hr. Alf ind i sit kammers og satte sammen med mange sirlige snirkler og sving en skrivelse til ærlig og velbyrdig mand hr. Knut til Grefsheim, ærlig og velbyrdig frue Elsebets broder, hvori han sørgeligen meldte hendes hedenfart og indbød ham med følge at være delagtig i begravelsen den 7de September, klokken 10 slet.

Dette brev blev imidlertid først afsendt den 6te med en betroet mand, der desuden skulde skylde paa modvind som grund til forsinkelsen.

Saa oprandt endelig den store dag. Kisten var slaaet til og dækket med den katolske kirkes efterladenskaber. I kisten hos liget var lagt alle de rede penge, som man fandt hos fru Elsebet, for at hun kunde løse sig ud af Nobiskrog, hvis hun tilfældigvis skulde blive stanset der. Udenfor stod prestens gildeste heste spændte for høvognen, hvor grinderne var aftagne, og hvor bunden var dækket med løv og blomster. Der stod ligeledes udfærdskoen med kranser om hornene. Den skulde efter gammel skik være med i ligtoget. En mand stod og holdt den i et reb. Lys var

stukne i hænderne paa alle børnene »til hæderlig siring« som det hed sig, men i virkeligheden for at skræmme onde aander væk fra baaren. Kisten blev løftet ud af de fornemste bønder med blottede hoveder og under salmesang. Saa satte toget sig i bevægelse.

Straks efter ligvognen kom koen, der dog stundom voldte besvær, naar den skræmmedes ved ringningen og skuddene, som en og anden gang lød. Da satte den nemlig sine fire ben stivt i marken og nægtede at gaa længer, indtil smaagutterne, som løb ved siden af den, smat sig bag og dreiede paa halen. Da blev den atter en lydig udfærdsko. Efter koen kom smaagutterne med lys, saa presten, saa bygdens mænd og saa kvinderne. Der skulde synges salmer hele veien; thi nu kunde man ikke faa hvile sig imellem som i gamle dage, da man havde ringet med bjelder og kun sunget, naar man drog forbi en gaard. Thi i kong Kristians ordinans stod der udtrykkelig, at »bjeldeklang og andet saadant aperi« skulde være forbudt ved ligtogene.

Da man var kommen til kirkegaardsporten, løftedes kisten af vognen og bares tre gange rundt kirken fra venstre til høire mod solen. Saa traadte de første lysbærere ind i vaabenhuset, og alle

fulgte videre ind i kirken. Kun koen blev udenfor, overladt til sine egne betragtninger.

Kirken var pyntet paa det bedste med løv og kranse. Gulvet foran koret var brudt op, da kisten dér skulde nedsænkes. Mens baaren fliedes tilrette, sang man salmen: »o herre Gud benaade mig!« Saa steg hr. Alf op paa prækestolen:

»Dyrtkjøbte brødre og søstre i Kristo! Det er en lovlig og kristelig vis og skik, at man giver gudfrygtige mennesker, som er døde i Herren, et ærligt vidnesbyrd, naar de stedes til deres lejersted, dem selv til en langvarig amindelse hos efterkommerne og andre til et godt eksempel. Thi døden søgte sig indgang hos denne ærlig og velbyrdig frue, som den gjør hos alle mennesker, naar deres tid er kommen. Og for at ikke onde tunger eller garstige mennesker skal kunne forvandle eller besudle saadant testimonium, har ærlig og velbyrdig frue selv nedskrevet dette og medført det i sit færdesskrin. Og skal dette nu oplæses os andre til opbyggelse og efterlevelse.«

Og nu begyndte hr. Alf at oplæse efter dokumentet en vidtløftig historie om fru Elsebets barndom og ungdom og levnet indtil denne dag. Folk sad og dubbede i stolene, og flere tilkjendegav sit bifald med en lydelig snorken.

Hr. Alf kastede lynende blikke ned paa synderne, og deres naboer begyndte velvilligen at puffe dem i siden: »vakne upp no Halldor og du Sigurd, no lid det med talen.«

Saa begyndte hr. Alf at fortælle om fru Elsebets sygeleie, hvor mandeligt der var kjæmpet med salmer og bønner, og hvorledes den ærlig og velbyrdig frue selv havde afgivet en kraftig bekjendelse. »Saa vi hverken kan eller bør tvivle om, at hendes sjæl er jo hos Gud indbunden i de levendes knippe. Og derfor, brødre og søstre! efterdi vi høre og se, at dette liv er endeligt, da lader os alle saa leve, at vi maa til salighed dø. Saa lader os nu alle falde paa knæ og bede vort paternoster.«

Menigheden sank i knæ ligesom presten paa sin prækestol. Hr. Alf bad høit fadervor, og menigheden mumlede med. Saa steg han værdig ned af prækestolen, mens skolebørnene snød deres lys, og en salme istemtes. Hr. Alf stillede sig ved kisten, og folket puffede til hverandre og trængtes i stolestaderne for at komme nærmest ind til og se kisten blive nedsænket under gulvet. Hr. Alf var atter midt inde i en taksigelse fra denne danekvindes slægt og venner, der var forhindrede fra at være tilstede ved denne jorde-

ferd, da der pludselig opstod larm ved døren. Og ind stormede foruden al ceremoni, trampende med deres støvler og spydøkser, en skare bevæbnede mænd. De ilede op mod kisten og slog i en fart ring om den. Hr. Alf undgik saavidt at blive puffet ned i hullet, der var bered for fru Elsebet. I skaren opdagede han huskapellanen hr. Anders. Denne slog til lyd og raabte, saa det hørtes over hele kirken: »i denne ærlige og velbyrdige mand, hr. Knut af Grefsheims navn, samt i alle denne ærlig og velbyrdig frues arvingers navn forbyder jeg, at denne begravelse fremmes, saasom den er ulovlig ifølge samme frues testamente, beseglet med hendes eget segl. Hendes salig lig skal til Hamar by føres og der nedsættes med al den pomp og pragt, som det sømmer sig hendes høie byrd.«

Hr. Alf var bleven purpurrød i ansigtet. »Vover du, elendige hanswurst af en herrens tjener at trænge dig ind i min kirke og forstyrre en lovlig indsat prest i hans guddommelige embede?«

»Er jeg kanske ikke ligesaa lovlig indsat som du, din bygdeflaaer?« skreg hr. Anders og knyttede næven under næsen paa hr. Alf.

»Og du tror, jeg skal have gjort alt mit ar-

beide med denne halvpapistiske heks omsomst?« skreg hr. Alf igjen, »det skal vi være to om.«

»Du skal faa alt dit udlæg godtgjort med renter, din mammonstjener,« mælte hr. Knut og gav sine folk tegn til at tage kisten.

Men hr. Alf bøiede sig rasende frem og greb i en af hankene. »Taaler I dette godtfolk! kom og hjelp eders prest!« raabte han. Men den eneste, som kom, var hr. Anders. Han halede i hr. Alf bagfra. Alf slap taket, vendte sig om og slog til hr. Anders. Denne slog igjen, og nu tumlede de to herrens tjenere sig om hverandre, til de begge pludselig forsvandt gjennem det aabne hul i kirkegulvet. Men mændene tog kisten og under salmen: »med glæde og fred farer jeg nu hen« bar de den nedover kirkegulvet.

Fire af menigheden havde imidlertid ladet sig hidse ned med tougene, der laa færdige til at fire kisten med, og skulde se, hvorledes det gik med de kjæmpende prester nede i hullet og faa dem halet op igjen.

Med forreven prestekjole og hinkende paa den ene fod haltede saa hr. Anders ud efter ligbaaren, der var transporteret ned til stranden og sat i fru Elsebets store vengebaad. Men paa stranden stod hr. Alf med lynende øjne og heftige gebærder og

skjeldte almuen ud for nogle feige hunde, som vilde taale dette rov af deres ære og retmæssige bytte. Og fra baaden, der langsomt gled ud paa Mjøsen med fru Elsebets lig, lød salmen:

Thi vender om baade kvinde og mand,
giver eder under Guds vældige hand
og lader eder undervise
med de ord, som Gud selv haver sagt,
af hjertens grund giver paa dem agt
og lærer Gud at prise. Amen!

Dette var ikke den eneste skuffelse og ærgrelse hr. Alf havde den dag. Da han vendte sig om, endnu skummende af raseri, saa han, at de drog afsted med udfærdskoen.

»Hvad skal det betyde?« raabte han og løb efter de bortdragende.

»Det er skriveren paa Samsal, han siger, han har ret til koen,« svarede nogle af menigheden.

Alf var alt oppe hos sit magre dyr. »Vil I slippe koen, det er min ko!« raabte han.

»Det var din ko,« svarede skriveren roligt, »men nu er det min.«

»Maa jeg spørge, med hvad ret det sker?« sagde hr. Alf haanligt.

»Ved du, som er prest, da ikke, at udfærds-

koen tilfalder kirkeeieren?« spurgte skriveren. »Og nu er det tilfældigvis mig.«

»Jeg ved, at det altid har været skik og brug, at udfærdskoen tilfalder presten,« raabte hr. Alf hidsigt.

»Ja i den gamle papistiske tid, men ikke nu, da vi har Lutheri lære.«

»Jeg bryr mig fa'n baade om Luther og paven,« skreg hr. Alf, glemmende rent sig selv; »men koen vil jeg ha'.« Og han greb i rebet, som var om koens hals.

»Indbilder du dig, at du er pave paa Ringsaker?« spurgte skriveren og løftede sin stav.

Da lagde folk sig imellem og forlangte, at koen skulde overlades dem; thi saa havde det været skik og brug fra gammel tid, at udfærdskoen var fortæret af bønderne ved gravølet. Og var de nu komne sammen langveisfra for at gjøre ære paa fru Elsebet, saa forlangte de at faa sit foder.

Enden paa striden blev, at bønderne skulde have koen for dermed at holde sig lystige, og af de tvende lod sølv, hvormed den efter testamentet skulde udløses, skulde skriveren have det ene og presten det andet.

Men fra den tid var hr. Alf døbt: »Alf pave« til sin store ærgrelse.

III

Mellem presten og skriveren var der efter den dag et dødeligt had, og de søgte at fortrædige hverandre, hvor de kunde komme til. Nu var det hr. Alfs skik, at han hver søndag, før han gik paa predikestolen, løb ud paa kirkegaarden for at se, om nogen af almuen endnu stod derude og da at jage dem ind.

Som han en dag stod og messede for alteret, fik han gjennem det store vindu se skriveren komme pilende — han var kommen sig forsent hjemmefra. Da greb sinnet hr. Alf. Han satte klokkeren til at synge en lang salme, smøg sig saa ud gjennem sakristiet, løb ind i vaabenhuset, greb en af de mange spydøkse, der brugtes som stav, og som nu var stukne ind i væggen, og ilede sin fiende imøde.

»Mærkes skal de syndere, som kommer for sent til Herrens hus,« raabte han, svang øksen og gav skriveren et slag i nakken med økshammeren, saa han tumlede. »Nu kan du sige, du

har faaet en skjænk af Alf pave,« lagde han til og gik triumferende ind i kirken igjen.

Skriveren blev liggende paa kirkegaarden fortumlet af slaget; men saa reiste han sig, bleg og blodig, og vaklede hjemover. Dette gjorde ikke forholdet bedre mellem dem.

Men hr. Alf fik andre og større ting at ærgre sig over end det tilnavn, skriveren havde sat paa ham. Han havde en dotter, stærk og frodig, og 17 aar gammel. Hun havde slidt og slæbt derhjemme hos sin strenge, husholderiske moder som et andet tyende.

Som presten en dag kom ud paa tunet med en ridepisk i haanden og saa efter sin første minister Stein Haftorson, for at han skulde sadle hesten til ham — han skulde ud paa sygebesøg — fandt han ham ikke der. Han gik da hen i vedskaalen. Jo der sad han paa en huggestabbe, men hr. Alfs egen dotter, Halldis, sad paa fanget hans med armen om halsen paa ham og kyssede ham, med det samme faderen traadte ind.

Hr. Alf sprat formelig tilbage af forfærdelse, og de elskende kom sig hurtig nok fra hverandre.

»Understaar du dig, din nedrige horesøn, at sætte ærlig mands dotter paa fang,« skreg hr. Alf,

og idetsamme suste ridepisken tvert over ansigtet paa Stein.

Stein vilde fare ind paa presten, men Halldis kastede sig imellem. »Styr dig, fa'r! styr dig!« raabte hun.

Stein var bleven hvid i ansigtet, og næseborene gik paa ham.

»Min fa'r var vist lige god som din,« skreg han og greb om en af takspærrerne for at have noget at klemme, »for det er nu mest rekende adelsmænd og prester, der er fa'r til slike som jeg. Men vil du prøve, hvem som er stærkest af os, saa kom an.«

Presten søgte at rive sig løs fra Halldis, som ikke vilde slippe ham.

»Du lovede mig, at jeg ikke skulde have gjort det omsonst, da jeg bar hr. Anders i baaten,« sagde Stein. »Nu kan du give mig hende der, og du skal ikke angre det.«

Aadrerne svulmede i tindingerne paa hr. Alf, og han vilde atter fare løs paa Stein. »Bort fra gaarden, din landstryger!« skreg han. »Findes du paa disse enemærker, efter at sol er gaaet ned, hidser jeg hundene paa dig. Og hun der, hun skal have husarrest, saalænge til hun ved, hvad der sømmer sig en danekvinde. Og nu ud med dig!«

Hr. Alf løftede atter ridepisken mod Stein; men han greb den med et raskt tak, brød den i mange stykker og kastede stumperne i fjæset paa presten.

»Du skal nok faa høre fra mig, Alf pave,« raabte han, da han alt var paa farten.

»Gaa ikke fra mig, Stein,« bad Halldis og strakte armene mod ham.

»Sviger ikke du mig, saa sviger ikke jeg dig,« raabte Stein tilbage.

Men oppe fra bakken saa han, hvorledes hendes fa'r drog hende hjemover efter den lange fletten hendes.

»Den dævels prest!« mumlede han og strøg lige op til skriveren paa Samsal. Han fortalte, hvad som var hændt, og bød sig frem til tjeneste. Jo den skulde han faa paa betingelse af, at han skulde forulempe presten saa meget som muligt. Det var Stein straks villig til.

Snart blev der saa underlig utrygt paa prestegaarden. Naar kreaturerne til presten vel var slupne ud paa havnegangen, og der var seet efter, at alle led vel var lukkede, hændte det, ret som det var, at kjørene fandtes langt borte i skogen eller græssende midt i naboens aker til stort hefte og pengetab for presten, der maatte betale erstat-

ning for voldt skade. Engang fandtes alle halerne til kjørene bundne sammen der i fjøset, saa man havde det største bry med at faa dem løse igjen. En anden gang, da sauerne skulde samles ind til klipning, befandtes de at være grønmalede allesammen, saa de skræmte vitet baade af sig selv og budeien.

Og saa var der ikke frit for spøgeri paa prestegaarden. Der var seet en hvid skikkelse luske omkring husene, saa gjenterne næsten ikke turde gaa ud, naar det var mørkt, og flere talte om at sige op tjenesten.

Hr. Alf var mange gange ude og søgte efter skikkelsen og havde væbnet sig baade med næver og svartebog. Men han var aldrig istand til at finde den.

Han skulde bare vidst, at det hvide spøgelse sad lunt bag nogle træer med dotter hans paa fanget, saa som han havde gjort det paa huggestabben der i vedskjulet.

Man kan stænge for kjærligheden paa alle de maader, som gives, den ved dog altid at finde et smuthul. Den er sluere og opfindsommere end alle fædre og mødre tilsammen. Og hvad enten det var sommer eller vinter, saa vidste Stein

og Halldis altid at finde hverandre paa sæteren, i skogen, ja selv i skriverens gjestestue.

Stein var en kjæmpe af en karl, bred over akslerne og mindst sine tre alen høi. Han galdt for at være den stærkeste der i bygden. Men han var ogsaa godmodig og snil, naar han bare ikke blev tirret. Blev han det, slog han til uden at beregne følgerne.

Han var søn af en husmandsenke. Sin fa'r kjendte han ikke; men han kunde for alt det gjerne været en fornem mand. For Stein var vakker og med finere, mere udarbeidede træk end mange af de andre bønder. Det gik nok an, selv for en prestedatter, at forelske sig i ham. Og Stein og Halldis holdt saa inderligt af hverandre, og de lovede aldrig at slippe hverandre, om end faderen og moderen skapte sig galne.

Til Ringsaker prestebord laa der en forrettighed, nemlig en vis lod af lakesildfisket paa Hvaløren i Faaberg. Hr. Alf vaagede nøie over denne rettighed, da presteindtægterne den gang var smaa. Og han sendte altid sin kone didover i den tid, fisket paagik, for at udtage prestegaardens lod. Og som for at nedkalde end større velsignelse over sit bord, glemte han aldrig i kirkebønnen om søndagen at bede Gud bevare menighedens

moder, — det var navnet paa prestemor ved den anledning — som nu var paa reise til lakesildfisket i Faaberg.

Selv kaldte Alf sig menighedens fader.

Paa en sandflade, nedenfor den nuværende Brunlaug bro, laa et lidet gudshus igjen fra den katolske tid[1]). Paa en af bjelkerne, som løb under taket paa kirkens indvendige langside, var indskaaret følgende indskrift: »1459 blev dette kapel viet til den hellige jomfru og hellig Olaf, konge og martyr, af hr. Gunnar, biskop i Hamar, som ligeledes havde funderet det. Beder for hans sjæl«.

Huset var bygget af solid tømmer, der var brunbrændt af solen og mod den tids sædvane af lafteverk. Mellem stokkene var det rappet med rødt klæde. Rundt de fire vægge var udskaaret vielseskors.

Der var ikke rum til mange derinde, men altid nok til, at de bønder, som laa paa fiske der, kunde faa lyde messe, og veifarende mand finde hvile og faa stemt sin sjæl til takk og lov, naar han saa op mod alteret, hvor Jesus hang paa kor-

---

[1]) Dette lille kapel findes nu restaureret i »Sandvigs samlinger« paa Lillehammer.

set. I den katolske tid havde der altid været afholdt messe her til visse tider, naar folket samledes til fiske. Da kom kanniker fra Hamar herop; thi domkirken eiede ret til et verp[1]) under lakesildfisket.

Nu var det anderledes. Reformationen rasede med brutal magt mod alt, som kunde minde om papismen og dens dage. Klostre blev nedrevne, kirker brændte, kirkegaarde raserede. Af kirkegaardsmurene var der hentet sten til fjøse og lader. Kaade gutter havde hugget eller sprængt sønder gravstenene. I 1632 blev det jo endog forbudt at reise kors paa kirkegaarden, ja blot en tue over graven[2]). Kirkegaarden var bleven havnegang for kreaturerne, og det var ikke usædvanligt, at svin gik der og rodede for at komme til friske lig.

I gamle dage havde kirkegaarden været et fredlyst sted. Den mægtige katolske kirke bredte sine vinger over den. Den underholdt altid folk, som gik der og pyntede og puslede om gravene, plantede og vandede, saa kirkegaarden saa ud som en have af buxbom, roser og liljer. Der blev læst sjælemesse for de døde, som hvilede der.

[1]) et bekvemt sted til at udsætte fiskevod.
[2]) Troels Lund: livsafslutning S. 407—9.

Nu skulde alle disse minder udryddes. Kirkegaardene laa aabne, blev en allemands plads, hvor folk skjød gjenvei, og hvor man holdt offentlige forlystelser. Det var ikke ualmindeligt i de større byer, at latinskolens elever der opførte bibelske komedier. Denne vanhelligelse af forfædrenes hvilested, denne rasen mod kors og billeder, gjemte i skogene, eller mod valfarterne til hellige kilder, brutaliserte folket.

Det var derfor et stort under, at dette lille kapel her i Faaberg fik lov at staa i fred. Men grunden var vel, at det nu bekvemt kunde bruges til et slags pakhus. Bønderne drog ind der sine salttønder og fiskekurve, og de rensede og saltede silden i den gamle helligdom, der gav ly for al slags uveir.

Saalænge fisketiden varede, saa kirken mindre appetittelig ud. Sildehoder og fiskeslo ud over gulvet, stank af vaade klær og lugt af nistebommerne med gammelost og pultost i. Der var slæpt store heller ind paa kirkegulvet, saa fiskerne kunde tænde op ild og varme sit øl derinde. Og latteren og samtalerne, mens mændene slæbte ind de fyldte fiskekurve, og kvinderne ganede, hørte just ikke ind under det hellige.

Hr. Alf havde taget sig nogle fridage. Og da

han undredes paa, hvorledes »menighedens moder« havde det, og om hun gjorde gode forretninger, begjærede han baad sat i vandet og roede did op. Men for sikkerheds skyld tog han sin dotter Halldis med sig, da det ikke var raadeligt, formedelst denne Stein Haftorson, at lade hende være ene tilbage paa gaarden.

Da han var kommen frem, gik han rundt paa fiskepladsene og inspicerede, var ogsaa inde i kapellet hos ganefolket og frydede sig over, hvorledes papismen her synligen blev traadt i støvet.

Ved aftentide blev kirken lukket, og almuen drog sig hver til sit herberge. Det lille kapel laa mørkt og øde igjen og sørgede over sin vanskjebne.

Hr. Alf gik tidligt til sengs, da han var træt, dog ikke før han havde forvisset sig om, at hans dotter Halldis laa og snorkede ved siden af sin fru moder.

Ud paa natten vaagnede han og saa ligesom noget glimte i retning af kapellet. Han stod op og speidede gjennem de smaa, grønne ruder. Jo ganske rigtigt! — der maatte være lys tændt i kirken. Hvad kunde det være? Skulde endnu papismen have sine dulgte rødder i bygderne her, i hr. Alfs egen nærhed? Skulde virkelig fiskerne

have samlet sig til en natlig gudstjeneste, hvor de i smug kunde tilbede madonna? Dette maatte han have rede paa. Hans lutherske hjerte kom i fyr og flamme, og han udkastede allerede i sit hoved indberetningen til biskoppen.

Hr. Alf klædte sig skyndsomt paa, tændte sin lygte og begav sig paa vei. Det var stummende mørkt ude, en skyet høstnat uden maane. Hr. Alf snublede over mangen trærod og bandede i sit skjæg; men han styrede efter lyset, som endnu glimtede fra kirken, graadig efter sin formodede fangst.

Da han nærmede sig kapellet, stansede han en stund og lyttede; men der lød ingen sang derindefra, heller ikke nogen røst fra nogen predikant. Han lagde øret til dørsprækken — jo sandelig var det ikke stemmer, som hviskede, og latter — sandelig lo det ikke — og det ovenikjøbet en fin stemme som fra en kvinde. Det kunde da ikke være onde aander, som drev sit spil her. Da skulde de faa med ham at gjøre; thi han kjendte godt alle besværgelsesformler baade til at binde og løse.

Hr. Alf tog sig sammen og rev op kirkedøren med et raskt tak. I det samme sluktes lampen derinde, og det blev yrende stille. Var det luft-

trækket fra den pludselig aabnede dør, som havde slukket lampen, eller var den blæst ud af mennesker?

Hr. Alf traadte modig over dørstokken med sin lygte. »Er her nogen herinde?« raabte han med en stemme, som gjenlød fra væggene. Ikke en lyd.

Hr. Alf gled paa gulvet i alle levningerne fra fiskeganingen dagen forud, som man ikke endnu havde vundet at faa udfeiet, og han maatte lyse for sig med lygten, hvor han traadte. Saa stod han stille, løftede den og lyste opefter alle vægge og i alle hjørner.

»Er her nogen papistisk djævel gjemt herinde, saa stig frem, om du tør, og guds ord skal mane dig i stok og sten!« brølede hr. Alf med alle sine lungers kraft. Det gav ham ligesom mere mod at høre sin egen stærke stemme.

Ikke en lyd.

»Det var som pokker,« mumlede hr. Alf for sig selv og begyndte at føle sig uhyggelig tilmode; thi at kjæmpe mod det, man ser, det gaar endnu an, om det er aldrig saa stærkt. Men at slaas med det usynlige og uhørlige, det gaar over mands kræfter. Hr. Alf følte ligesom noget krybe rundt sig og knibe sig i læggene og i hofterne og paa

armene. Og var det ikke, som det lo hæst i hans øren og pustede koldt i dem?

Alf skred længere opover gulvet og lyste nu rundt alteret. Og sandelig, sad der ikke noget mørkt, sammenkrøbet som en svart klump, under alteret indenfor ringen.

»Er I aander eller er I mennesker? tal eller stig frem i Guds eller i Fandens navn, hvem I saa tjener!« raabte hr. Alf.

Ikke en lyd.

Da gik presten modig lige hen til alterringen og lod lyset falde paa den mystiske klump. Og hvad saa han? — sin dotter Halldis siddende paa fanget hos Stein Haftorson, trykkende sig tæt ind til ham.

Hr. Alf havde nær sluppet lygten af forfærdelse. Da de elskende saa sig opdagede, reiste de sig.

»Er det du, din formaledidede hund?« raabte hr. Alf, holdende lygten op imod Steins ansigt.

»Ja, det er mig, Alf pave,« svarede Stein. »Du ser, det blir umuligt at skille os to ad.«

»Det skal vi være to om. Jeg jager hende ud af bygden.«

»Saa kommer hun bare til mig.«

»Jeg sætter hende paa spindehuset.«

»Did kommer bare skidne kvinder, og du sætter vel ikke dotter din i klasse med dem?«

»Jeg gifter hende med den første den bedste stodder.«

»Da røver jeg hende paa kirkevejen.«

»Du maatte først tage mit liv.«

»Det tørster jeg ikke efter. Men giv mig hende fredeligt og ærligt, og jeg skal blive dig til god støtte paa gaarden.«

»Du faar hende ikke, før du bøier mig i knæ, og det blir vel en stund til.«

»Sig ikke det saa vist, Alf Pedersen. Kommer det paa styrken an, ved du, jeg er den stærkeste.«

»Vil du prøve?« raabte hr. Alf og løftede haanden mod ham. Halldis vilde kaste sig imellem som første gang.

»Vær rolig, Halldis,« sagde Stein og tog imod. »Han skal ikke faa gjøre med mig som sidst, da han havde pisken. Nu véd jeg, hvorledes jeg skal haandtere svartkjoler.« Og med det samme huggede han sine jernarme i begge prestens haandled, tvang dem ned i hans side, løftede den tunge krop, bar den uden videre ud gjennem kirkeporten og slap den ned udenfor.

Halldis fulgte skjælvende. Lygten var faldt ned paa kirkegulvet og var gaaet ud.

»Saaledes bar vi hr. Anders, saaledes bærer vi nu hr. Alf,« sagde Stein. »Reis dig saa, men prøv ikke paa at slaa.«

»Aa, hvor her er mørkt, jeg finder ikke hjem igjen,« klynkede Halldis.

»Jeg skal følge Jer,« sagde Stein. »Her kjender jeg hver busk og hver sten. Men du skal ikke svige mig,« lagde han til, vendt mod hr. Alf.

Hr. Alf bare murrede og tog Halldis i haanden. Saa fulgte de stille efter Stein. Paa stien vendte Stein sig.

»Du skal ikke være bange for dotter din, Alf Pedersen, jeg skal saa vist ikke gjøre hende fortræd. Vi mødtes i al tugt og ære for at sige hverandre farvel. Derfor tændte jeg og lampen under Mariabilledet. For imorgen tidlig drager jeg hjemover. Jeg skal ud med skriveren paa reise. Men vilde du give mig Halldis, skulde du aldrig angre det.«

»Véd du ikke, at jeg er søn af lagmanden i Trondhjem,« svarede hr. Alf. »Jeg kan ikke nedværdige min slægt med at gifte min dotter med en fattig, uselig bonde.«

»Jeg har stærke arme og sund krop, og det mener jeg er bedre end alle slags titulaser,« svarede Stein.

»Kan saa være, men det er ikke nok for mig,« sagde Alf.

»Men om det skulde hænde, at du lover, jeg skal faa hende, vil du saa holde det løvte?«

Hr. Alf lo. »Skal du vente paa det, faar du vente længe, Stein Haftorson. Saa du ellers nogensinde, at Alf Pedersen fragik sit ord?«

»Nei, du er en grei og bein mand saaledes,« svarede Stein.

Ellers blev der ikke talt meget. De havde nok med at se sig for og prøve med foden, at de ikke skulde snuble i alle trærødderne og stenene.

Endelig kom de frem til gaarden, hvor hr. Alf havde herberge, og her skiltes de fra Stein.

Hr. Alf havde tænkt ordentlig at afstraffe Halldis, naar de kom tilgaards, ved at lade hende dænge med ris. Men nu var sinnet gaaet af ham. Og han var i grunden fuld af beundring over Steins styrke og frimodighed. Saa nøiede han sig med at give hende nogle dult i ryggen, ledsaget af nogle mindre høviske skjældsord, da han lukkede hende ind til »menighedens moder«, der endnu laa lige trygt og snorkede, som da Halldis havde forladt hendes seng og sneget sig ud paa sit natlige eventyr. »Menighedens moder« drømte om lakesild.

IV

Den næste morgen var det bygeveir, og der gik bølger paa Mjøsen. Men solen skinnede dog frem mellem bygerne. Hr. Alf maatte hjem til sin søndagsgudstjeneste. Han havde fire mand i skyds. Han havde ladet Halldis blive tilbage hos sin moder saalænge, da Stein jo nu var draget hjemover.

Som de passerede forbi Biridlandet, kom der en svær kar gaaende ned mod stranden og raabte dem an. Han var indhyllet i en sid vadmels kappe mod regnen og havde en hætte over hovedet, saa han skinbarlig saa ud som en munk. »Skal I over til Ringsaker?« raabte han.

»Ja vel.«

»I kan vel aldrig ta mig med, saa kan jeg hjælpe til at ro.«

Skydsfolket saa paa presten.

»Man skal aldrig nægte veifarende mand hjelp,« sagde hr. Alf. »Tag ham bare med.«

Skydsen vendte stævnen mod land. Manden sprang ombord og stødte baaden ud igjen med foden. Han satte sig stille ned paa fiskekasserne i rangen og hyllede sig ind i sin kappe. Men neppe var de komne langt nok udpaa, før man-

den reiste sig, kastede kappen, skrævede over baadfolket og stilede paa hr. Alf.

Det var Stein Haftorson.

»Jeg er bare kommen for at spørge, om du godvillig vil give mig dotter din,« sagde han rolig, som han stod der plantet i baaden foran presten.

Alf stirrede paa ham. »Er du gaaet fra forstanden?« spurgte han bare.

»Det er nu mit ramme alvor da,« svarede Stein, og hans øie var koldt og bestemt. »Og nu har presten valget mellem at sige ja eller miste sit liv.«

Alf vilde springe op; men i det samme huggede Stein tak i ham paa sin vante maade og løftede ham ud over rælingen. »Ja, eller jeg slipper.«

Hr. Alf sprællede med benene; men Stein holdt ham som i en jernklemme. »Nei og altid nei, din dævel!« skreg Alf.

I det samme slap Stein, og presten plumpede i vandet. Men han trev krampagtig fat i æsingen paa baaden. »For Guds skyld, hjelp dog eders prest!« raabte han til baadfolket. Men de bare sad og koldflirte. De var tydelig nok i ledtog med Stein, og det hele var et aftalt spil.

»Hjelp! mord! brand!« brøiede hr. Alf og klamrede sig end fastere til baaden.

»Det blæser for haardt til, at nogen hører,« sagde Stein roligt, og løste med et kjempetak begge prestens hænder fra baadkanten. Saa greb han ham i hans kraftige haarlugg, — thi hatten var faldt af hr. Alf — og holdt ham i en armslængde fra baaden.

»Ja, eller læs dit fadervor for sidste gang,« raabte Stein.

Presten, med bare hovedet op over vandskorpen, spyttede efter ham.

Saa slap Stein.

»Pas nu paa ham, gutter, naar han kommer op igjen, at han ikke drukner for os. Hold tauget færdigt,« kommanderede Stein.

Der dukkede hr. Alf op igjen og slog med armerne for at holde sig oven vande. Stein havde atter tak i haaret. Alf pustede og spyttede. »Drag mig op i baaden igjen, eller jeg faar krampe,« raabte han mat.

»Du kjender vilkaaret,« gjenmælte den ubarmhjertige Stein.

»Ja, ja, du skal faa hende, bare drag mig op — fort.«

»I hører det, godtfolk,« sagde Stein og gav sig god tid. »Fire gode mænd skydes til vidne paa, at presten har lovet mig, Stein Haftorson, sin dotter Halldis til ægte.«

»Ja, hører du, ja, bare skynd dig og drag mig op, eller jeg stivner.«

Med hjelp af skydskarlene fik da Stein draget hr. Alfs tunge krop op i baaden igjen. Han var mere død end levende. Han laa over rælingen og brækkede op alt vandet, han havde slugt.

Stein syslede omhyggeligt om ham.

»Se her, tag denne tørre skjorten paa og disse bukserne og svøb dig ind i kappen min. Ellers var det bedst, om du kunde ta' et aarepar, saa holder du nok varmen. Jeg skal ta det andet par, saa kommer vi snart frem. Nu skal vi være fine venner, verfar min. Ta' en dram der i nisteskrinet mit, du, Ivar, det vil gjøre presten godt.«

Hr. Alf sad sammensunken som ramt af lynet og mælte ikke et ord. Men han lod folkene tylle brendevinet i sig og forsyne sig med tørre klær. Han kulsede. Saa reiste han sig, puffede nærmeste skydskar tilside, tog hans plads og drog i aarerne, saa det knakede. Stein havde taget et andet aarepar, og baaden fløi som en pil gjennem vandskorpen med skum for baugen.

Da de naaede Ringsakersiden, sprang Stein iland. »Nu faar I ha' takk for skydsen,« sa' han. »Ja, og saa lydest jeg nedom en af dagene og hører, hvorledes vi nærmere skal ordne det, ver-

fa'r min. Jeg ved jo, at Alf Pedersen aldrig gaar fra sit ord.« Dermed tog han nisteskrinet paa ryggen, kappen paa armen og forsvandt.

Men hr. Alf vaklede stum og mørk hjemover. Han gik lige ind i soverummet og la' sig ned. Han vilde hverken have mad eller drikke. Han lod melde til klokkeren, at han var syg, saa der ingen gudstjeneste kunde blive den søndag.

I fire dage laa han saaledes uden at mæle et ord, pønsende paa hevn. Alle de vakkre ord, han nylig havde talt til fru Elsebet her i denne selvsamme stue, var som strøgne af hans sind. Nu grundede han kun paa, hvorledes han kunde gjengjelde den tort, der var overgaaet ham, og alligevel holde sit ord til Stein.

Thi han kunde ikke nægte det, Stein havde overmandet ham. Han havde den natten i kapellet lovet, at han skulde give Stein sin dotter, om denne kunde bøie ham i knæ, og det havde Stein nu gjort til gagns. Og alt dette i vidners overvær. Saa nu var hr. Alf bleven til latter og syndebuk for hele bygden. Han var vis paa, at der nu ikke vilde findes hverken bryllup eller barsel eller gravøl, hvori ikke Steins bedrifter vilde roses, og han, presten, bli udleet, hver gang han vendte ryggen til.

V

Stor var menighedens forbauselse, da der virkelig en søndag før jul blev lyst i kirken for Stein Haftorson og Halldis Alfsdotter. Ingen kjendte til de forhandlinger, som var gangne forud, skjønt Stein var seet flere gange at have været nede paa prestegaarden. Men det var lækket ud, at en af betingelserne var, at de paa bryllupsdagen skulde forsvinde, og at presten ikke mere vilde se dem for sine øine. Derfor blev der heller ingen tilberedelser gjorte til bryllupsgilde, og ingen indbydelser udstedte. Prestegaarden laa øde, som om den sørgede, ingen feleklang, intet skud, intet brudetog af festligklædte gjester paa sine pyntede heste. Stein kom ridende til kirke, bruden kom gaaende alene. Selv hendes mor havde nægtet at give følge.

Bruden var bleg som et lig, og hun skalv; men nu var skridtet gjort, og hun maatte holde pinen ud. Da hun gik op til alteret, saa hun først, at dette var klædt i sort som til en begravelse.

Hendes fa'r havde været stiv og stum den hele tid. Nu stod han paa embedsvegne der foran alteret, streng, med sammenbidte læber og en un-

derlig feberglans i øinene. Han maalte sin fiende med en hemmelig hoverende glæde over det, som nu skulde komme, den hevn, han kunde tage uden at bryde sit ord.

Kirken var fuldstoppet med folk. De, som ikke fik rum inde, forsøgte at klyve saa høit op, at de kunde faa kige ind gjennem ruderne.

Stein saa alvorlig og bestemt ud. Han klemte Halldis i haanden som for at give hende mod. Nu stod de begge foran alterknæfaldet, og hr. Alf med bogen i haand foran dem.

Saa begyndte han:

»I gode folk, som nu her ere forsamlede, I skal først være betakkede for eders umage at møde frem her i dag til denne fest, der burde været en glædesfest, men er forvandlet til en sorgens fest. Thi vide skal I, og skyder jeg hele menigheden til vidne paa, at jeg her idag klager for Gud fader, for Gud søn og for Gud den værdige Helligaand, som er tre personer udi én guddom; sammeledes for alle Guds hellige engle og alle Guds helgener og martyrer, som uskyldigt er aflivede. Jeg klager for himmel og jord, jeg klager for alt det, Gud haver skabt, for fuglene i luften og alle dyr paa jorden ere, for fiskene

i vandet og alle levende kreaturer, [1]) at denne mand, som her staar, Stein Haftorson, haver stræbt mig efter livet, og med vold haver aftvunget mig det løfte, som fuldbyrdes idag. Derfor gjelder det nu, hvad der staar skrevet i de hellige Mosebøger: »om en mand har en modvillig og gjenstridig søn, som ikke lyder sin faders røst og sin moders røst, da skulle hans moder og hans fader tage fat paa ham og føre ham frem til de ældste i hans stad og til hans steds port. Og de skulle sige til de ældste i hans stad: denne vor søn er modvillig og gjenstridig, han vil ikke lyde vor røst. Saa skulle alle mændene i hans stad stene ham med stene, og han skal dø [2]).«

Vel kunne vi ikke nu stene denne mand og denne kvinde, som han har forført til opsætsighed og ulydighed mod sine forældre, og dermed mod Herrens bud: thi det forbyder kongens lov. Men vi kunne stene dem med vore ords forbandelse; thi forbandelse hviler over hvert hjem, der ikke stiftes med forældres samtykke og velsignelse. Ja, vi udbryder med salmisten: »giv dem

[1]) Troels Lund: livsafslutning, S. 451.
[2]) 5. Mos. 21, 18 fg.

efter deres gjerning og efter deres idrætters ondskab; betal dem, hvad de har fortjent« (Ps. 28, 4).

Der gnistrede formelig fanatisk begeistring af prestens øine, da han løftede sine hænder og bad denne stygge bøn. Og saa fortsatte han: »den ugudelige tror, han har seiret, naar han har fremmet sine rænkers ondskab. Han kommer ikke ihug psalmens herlige ord: »han har gravet en grav og opkastet den; men han skal selv falde i graven, som han gjør. Hans misgjerning skal komme tilbage paa hans hoved, og hans voldsfærd skal nedfare paa hans isse« (Ps. 7, 15 fg.).

Thi vorde dette hjem, som er sammenkittet af vold og ugudelighed, en forbandelse for dem, som bor i det. Glæden vige bort fra dets tærskel, og sorgen flytte derind. Forbandet være deres arbeide, og forbandet være deres hvile. Forbandet være deres ægteseng, og forbandet deres livsfrugt. Forbandet være dagen for dem og forbandet være natten; thi de har foragtet Herrens bud og sine forældres velsignelse.«

Han kom ikke længer; thi med et skrig sank bruden om paa gulvet. Som et lyn var Stein nede og løftede hende paa sine stærke arme.

»Og forbandet være din mund, som taler slig styggelse,« raabte han, vendt mod hr. Alf. »Af

veien her, godtfolk! vi har endnu ikke talt det sidste ord sammen, Alf pave.« Og dermed mere sprang end gik han nedover kirkegulvet, stedse bærende bruden paa sine arme. Folket veg tilside i forfærdelse.

Stein løftede den besvimede Halldis op paa sadelknappen af sin egen hest, sprang saa selv op bagefter, satte hælerne i den og red bort. Et stykke hen paa veien kommen, vendte han hesten og raabte: »farvel da, godtfolk, og takk for os!« Dermed forsvandt han i skogen, og ingen vidste, hvor han havde taget veien.

VI

Der var et helt aar gaaet efter den dag. Alf pave var bleven gammel paa det ene aar. Han var bleven stille og taus, men ikke mindre stridbar. Naar han trættede med bønderne, hvad der ofte gik paa, stod han haardt paa sin ret uden at ville slaa en tøddel af. Om Halldis og Stein talte han aldrig, og folk vidste ikke, om han havde anstillet undersøgelser efter dem.

Saa var det en høstkveld, at en kjærre standsede udenfor prestegaarden. Det var kun en halv-

voksen gut, som kjørte. Han kom ind og skulde hente presten i sognebud. Det var til en kone, som ikke kunde faa dø, før hun fik sakramentet. Men det var lang vei, saa presten maatte klæ sig godt.

Hr. Alf lagde brødet og den lille flaske med vin i sølvskrinet, puttede saa prestekjole og krave ned i futteralet og bar det altsammen ud i kjærren. Selv iførte han sig sin pels og satte sig op. Det var maaneskin, saa man kunde finde vei uden at tage lygte med.

Hr. Alf spurgte gutten, hvem konen var. Gutten svarede, at han ikke det vidste, da han var leiet af en mand, der levede høit tilfjelds. Denne manden skulde møde med hest i skogen, for det sidste stykke maatte presten ride.

Kjerren humpede saa atter henad de daarlige veie bakke op og bakke ned.

Presten havde overladt tømmen til skydsgutten. Selv faldt han i tanker. Han kunde ikke hjelpe for det; men naar han sad saaledes alene og drømte, faldt tankerne ofte paa Halldis og Stein. Han mindedes, hvor munter og glad hun havde været, hvor hun havde fyldt den ensomme prestegaard med sang. Han tænkte paa, hvor ofte han havde baaret og bysset hende, da hun var liden

og græd, for hun ikke fik sove. Bare denne Stein ikke var kommen. Og hvorledes havde ikke denne hans gaardsdreng vovet at behandle ham! Og at han, Alf Pedersen, søn af lagmanden udi Trondhjem, havde maattet give tabt for en uselig husmandstrave! Og med slig en havde dotter hans rømt bort!

Der kogte op i Alf nyt raseri mod denne Stein.

Selv angrede ikke hr. Alf, hvad han havde sagt og gjort. Han havde jo kun forkyndt dem Herrens egen dom over ulydige børn. Og regnede ikke Martin Luther denne synd for en af de værste, opsætsighed mod sine forældre? Hvilket eksempel skulde det blevet for menigheden, om han havde seet gjennem fingre med sine egne børn, men straffet strengt andres? Han maatte huske paa, at han var en Herrens tjener, der skulde staa paa vagt baade om Guds og menneskers lov. Det var ham ikke tilladt at lade sit hjerte raade udi saadanne tilfælde. Havde han ikke formanet, tigget, truet sin dotter paa alle mulige maader? Nu fik hun ligge, som hun havde redet.

Men veien syntes aldrig at tage ende. »Er vi ikke snart fremme?« spurgte hr. Alf utaalmodig.

»Nu er det bare et lidet stykke att,« svarte gutten.

De standsede ved en sti i skogen. Der stod virkelig en høi, svær mand med en opsadlet hest og ventede.

»Guds fred og god kveld,« hilste manden og strøg huen af. »Du kommer sent, men takk for du kom.«

Hr. Alf sprat formelig i veiret; thi denne røst skulde han kjende. Kunde det være nogen anden end Stein Haftorson?«

Maanestraalerne faldt netop ned mellem træerne og paa mandens ansigt, og det var Stein. Men ogsaa han var bleven gammel.

Stein saa, at han var gjenkjendt, og han sagde blot sagtmodigt: »ja, det er mig, Alf Pedersen. Det er Halldis, dotter di, som sender bud. Hun er i barnsnød, hun ligger og strider alt paa andre jamndøgeret. Hun kan ikke faa føde, siger hun, før du løser hende ud af bannet og gir hende Herrens legeme og blod.«

Hr. Alf blev bleg, da han hørte dette. Han bed tænderne sammen og kjæmpede med sig selv. Men saa gjorde han en rykning og sagde til skydsgutten: »vend hesten og kjør mig hjem igjen. Den ugudelige faar ligge paa sine gjerninger.«

Da sprang Stein frem og holdt i kjærren. »Det skal ikke ske,« sagde han bare kort. »Du følger med mig, enten det saa blir med det gode eller det onde.«

»Vil du prøve styrke med mig engang til?« raabte hr. Alf. »Du vil kanske ogsaa denne gang drage mig i haaret?«

»Op skal du, selv om jeg skulde drage dig i haaret,« svarte Stein fast. »Aa, men lad gammel uret være glemt, prest. Husk paa ham, som bad for sine fiender paa korset.«

»Mind ikke om ham, du, som har syndet saa svare mod hans bud.«

»Det, jeg har syndet, faar jeg bære, men dotter di — husk paa hende, saa god hun er — hun længter saa efter dig. Hun har ikke havt en glad dag, siden du bandede hende i kirken, enda vi har havt det saa godt sammen. Men du lagde græmmelsen tvertover dørstokken vor.«

»Og der skal den ogsaa ligge, til I kryber til korset, angrer eders synd og ber om tilgivelse.«

»Vi har aldrig vidst, at det at holde af hverandre og at leve trofast som mand og hustru var synd.«

»I er ikke lovlige ægtefolk, I rømte fra brudeskamlen.«

»Fordi du gjorde den gloende for os, ja. Men nu er her ikke tid til langt prat, prest. Nu faar du skynde dig og komme. Husk paa, hvor hun ligger og pines og tæller timerne, til du kan være der.«

»Jeg rejser aldrig op til eder.«

»Vel, saa faar vi bruge magten denne gang og.«

Og før hr. Alf fik tænke sig om, havde Stein væltet ham overende paa kjærren og surret hans hænder bag paa ryggen med en strikke, han drog op af lommen. »Jeg har belavet mig paa lidt af hvert, ser du. Se saa, tag du nu hesten og kjør hjem,« sagde han til skydsgutten. »Jeg skal komme nedover med betalingen imorgen.« I det samme tog han den bundne prest og løftede ham i sadlen paa sin egen hest, der stille som et lam stod ved siden af sin herre. Sølvskrinet med sakramentet stak han i lommen, futteralet med prestekjolen tog han under armen. Saa greb han selv hesten ved bidslet og ledede den op fjeldstien.

»Vi bor hos mo'r mi, ganske høit oppe,« sagde han, mens de drog opover; »men der er friskt at bo, om der end er fattigslegt hos os.«

Hr. Alf mælte ikke et ord.

»Du kan tro, vi ofte har snakket om dig,« fortsatte Stein, »og ønsket, vi kunde være gode

venner. Jeg synes, vi to i grunden hører saa godt sammen, hr. Alf, for der er samme to i os, og jeg skjønner ikke, hvorfor vi skal lage det saa ondt for os, naar vi alle kunde ha' det saa godt. Men stop nu lidt, skal jeg løse baandene, saa ta'r du selv bidslet. Jeg skal gaa foran og vise vei.«

Stein løste rebet, men presten mælte fremdeles ikke et ord. Saa taug Stein ogsaa, bare vendte sig en og anden gang for at se, om han ogsaa havde hr. Alf med sig.

De standsede ved en hytte langt oppe i skogen. Det var bare en eneste bjelkestue. Der var lavt under taket. Gulvet var strøet med sand og hakkede ener. En peis stod paa den ene midtvæg; der brændte en svag ild. Borte i hjørnet stod en seng, og der laa Halldis. En gammel, rynket morlille gik og puslede i stuen og om hende. En kat laa ved peisen og sov. En rok og en soplime stod i et hjørne. Man hørte den syge give sig og stønne imellem.

Stein havde bundet hesten ude og hjulpet hr. Alf ned. Saa aabnede han døren for ham. »Buk dig, her er lidt lavt, her er ikke gjort for storfolk som vi to,« sagde Stein. Han mente at faa presten blid ved at skjemte lidt, skjønt hjertet hans bankede som hos en skræmt fugl. »Her

kommer jeg med fa'r din, Halldis,« lagde han til og gik hen mod sengen.

Den dødblege kvinde vendte et par store, tindrende øine mod døren. »Fa'r, fa'r, takk fordi du kom,« hviskede hun neppe hørligt og forsøgte at smile

Gamle mo'r blev staaende midt paa gulvet og neiede: »Gud velsigne presten!«

Der vilde noget op i halsen paa hr. Alf. Han følte slig trang til at kaste sig over sengen og hulke. Men saa tog han sig sammen med en voldsom viljesanstrengelse. Det galdt at gøre sig haard. Han stirrede paa det magre, blege, lidende ansigt derborte i den fattige seng med blot et grovt lagen spredt over halmen, og han spurgte sig selv, om dette ogsaa var hans friske, frodige Halldis.

»Jeg kommer ikke godvilligt,« sagde han i en streng tone. »Men naar jeg nu mod min vilje er slæbt herop, vil jeg spørge, om du ikke angrer, hvad du har gjort, og om du ikke, hvis du reiser dig fra dette sygeleie, vil skille dig fra ham, som har forført dig til oprør mod Guds anordning. I saa fald staar din fa'rs hjem atter aabent for dig.«

Den syge saa sig med angstfulde øine om efter Stein. Jo, der sad han paa krakken nede ved fodenden af sengen. Hun sendte ham et kjærligt

blik og smilte mat til ham. »Skulde jeg skilles fra ham, som bare har gjort mig godt? Du ved ikke, hvor god Stein er, fader. Jeg skilles aldrig fra Stein.«

Hun fik atter en af sine veer. Hun stønnede høit og vred sig som i krampe. Gamle mo'r skyndte sig hen og stak armen under aaklædet. Men heller ikke denne gang lykkedes det. Da faldt gamle mor paa knæ foran presten, begyndte at graate og kyssede ham paa foden i overvættes ydmyghed. »Aa, kjære fa'r, hjelp hende. Hun kan ikke føde, før hun faar brødet og vinen. Du vil da vel ikke dræbe eneste dotter di?«

»For at kunne modtage herrens legeme og blod værdeligen, maa mañ først skrifte og modtage absolution,« sagde hr. Alf strengt. »Hun har hørt mine vilkaar, hun har sig derefter at rette. Jeg staar her ikke som hendes fa'r, men som Herrens tjener.«

Halldis begyndte at skrige bort i sengen og at slaa om sig med armene. Smertetakene blev for voldsomme.

Da reiste Stein sig. Øinene brændte som vilde i ham, og han knyttede næverne. Brystet gik som i krampe, og han pustede som en, der er ifærd med at kvæles. Han sprang hen til hr. Alf, greb

ham med begge sine jernnæver i skuldrene og rystede ham. »Nu gi'r du hende sakramentet, eller ved den levende Gud, jeg knuser dig,« brølede han.

»Du vil vel ikke forgribe dig paa kirkens allerhelligste,« raabte Alf i forskrækkelse.

»Om saa Gud skulde fordømme mig i helvedes dybeste afgrund, saa skal hun have det,« skreg Stein ude af sig selv.

Han rev det lille sølvskrin, som hr. Alf havde taget mellem sine hænder, fra ham, sprængte laaget op, og med det indviede brød i haanden styrtede han hen til Halldis og stak det mellem hendes visnende læber. Saa rev han aaklædet halvt af og trykkede en anden oblat under hendes bryst. Saa sank han sammen ved sengen.

En liden stund efter hørtes et spædt skrig. Den gamle mor puslede med noget dernede ved fodenden af sengen. Saa sagde hun stille til hr. Alf: »dotter di har faaet en søn!«

Det stormede og bruste i hr. Alf. Men da han hørte det spæde skrig, glemte han alt, faldt paa sine knæ, gjemte ansigtet i hænderne og brast ud i en voldsom hulken. Saa slæbte han sig paa knæerne hen til sengen ved siden af Stein.

»Halldis! Halldis! dotter min — jeg velsigner — jeg forbander ikke — tilgiv. Gud har dømt!«

Halldis havde halvt lukket øinene. Hun famlede med den ene haand efter sin fa'rs hoved. Tilsidst fandt hun det, borede fingrene ind i hans haar og rørte dem svagt, som vilde hun klappe ham. Men ikke et ord orkede hun at sige. Hun saa bare lykkelig ud. Hun sukkede endnu en gang dybt, og øinene brast.

Alf og Stein blev liggende længe der ved den dødes seng som bedøvede. Saa reiste hr. Alf sig, lagde haanden paa Steins hoved og sagde: »Gud har været her med sin svøbe, min søn. Lader os bøie os for ham og love hans hellige navn.«

Og Alf bad en lang og varm bøn for den bortflygtede sjæl, for de gjenlevende og for det lille nye haab, som nu var født. Saa stod han længe og stirrede paa sin dotters træk, der nu stivnede i døden. Han lagde atter haanden paa Steins hoved, der endnu laa som sønderknust ved sengen. Saa sagde han: »døden udsletter al brøde. Lad hendes søn ogsaa være min søn. Natten er forgangen, det gryr ad dag.«

Stein reiste sig. Han lukkede den dødes øine, og det bævrede om hans mund. »Hun var dagen for mig, hun der,« sagde han og tørrede hurtigt

en taare bort fra øiet. Saa vendte han sig mod hr. Alf. »Du faar tilgi' mig, prest, hvad jeg gjorde, jeg raadede ikke med mig selv.«

Ud paa næste dag saa man et underligt syn. Det var to svære mænd, siddende paa én hest uden sadel. Først sad hr. Alf, bagenfor sad Stein Haftorson og holdt tømmen. Thi hr. Alf var forhindret. Han havde i armen en liden bylt, som han ikke vilde slippe, men som han klemte fast ind til sig. Det var den lille Alf Steinsson.

De var paa veien til Ringsaker prestegaard. Senere kom toget, der hentede den døde Halldis og Steins moder. Da de kom tilsyne, ringede kirkeklokkerne.

FINNEGAN

I

Der vandrer et underligt folk omkring paa Finmarkens høifjeldsvidder. Aldrig har de rast eller ro. Om vinteren tumler de sig med sine rener mellem sne og is oppe paa de øde høisletter, hvor dyrene møisommeligt sparker sneskorpen op med hoverne for at komme til den uundværlige rensmose. Om sommeren drager de med sine dyr og telte ned imod sjøen. Deres gammer yder dem kun sparsom beskyttelse og blir fulde af røk, naar de koger derinde. Derfor lever de mest under aaben himmel. Blir kulden for streng eller stormen for stærk, graver de sig ned i sneen og hyller den om sig som en anden sovepose. Højfjeldet, himmelen, de vilde bjergkløfter og sluk og de store sjøer er deres kammerater. De taler med dem fortroligt som med en ven. De udspeider deres hemmelige tegn. De

kan tyde stjernernes runer og skyernes tale og nordlysenes flammende hvisken. De har udforsket naturens hemmelige love ved sit inderlige samliv med den, og de forstaar at bruge dens kræfter baade til godt og ondt. Ætt efter ætt har lagt det ene korn af erfaring til det andet og overantvordet sin hemmelige visdom til den slægt, som kommer. Derfor har Finnen fra gammel tid af været beskyldt for at drive troldom. Han kan mere end sit fadervor, mener folk.

Den gamle saga ved ogsaa at melde, at Finner ofte blev hentede til kongernes hoffe for at forudsige fremtiden, og at deres aand var paa vandring paa fremmede steder, medens legemet laa igjen stivt og koldt. Fornemme folk sendte ofte sine børn op til dem for at oplæres i hemmelige kunster. Fra dem havde Gunhild kongemoder, Eirik blodøkses hustru, lært sin troldom. Og Tore Hund havde hos dem hentet sin fortroldede rensdyrspels, som ikke jern bed paa. Man frygtede dem paa samme tid, som man foragtede dem.

Deres skjæbne har været ublid. Hvor de er kommet fra, og naar de er komne til Norge, ved man ikke. Men de var der, da Normændene kom. Og Normændene brugte den stærkeres ret. De jog dem væk fra sjøen og fjordene og op i

vilde fjeldet til snemarkerne. De lagde dem i skat og herjede mellem deres rensdyr, hvis de trængte kjød og skind. Og Finnerne maatte bide harmen i sig, tie og omgjerde sig med sine hemmelige kunster for gjennem frygt at skaffe sig fred.

Dette sagn, som her skal fortælles, vidner baade om deres brug af naturens hemmelige kræfter og om den eventyrfrygt, som Normændenes fantasi har spundet omkring dem.

II

Det var i den tid, da Norge endnu blev forsynet med embedsmænd fra Danmark, at en dansk mand kom som prest til et kald oppe i Finmarken. Der skulde mod til at vove sig i kast med sligt et kald. Thi baade skulde folket der nord være vildt og barbarisk. Og saa stod der desuden en egen rædsel af naturen: de evig mørke vinterdage, hvor solen ikke viste sig, men den sorte tyngsel laa ligesom klos ind paa husvæggen, de rasende høststorme, hvor havet brølte som et løssluppet dyr, og skummet sprøitede lige op paa vindusruderne; de sorte nøkne fjelde, den knugende ensomhed, de farlige sjøreiser paa aaben baad. Der skulde mindre til for at gjøre et danskt hjerte

bange, som var vant til at suge indtryk af en blid og bløds natur med spraglede blomsterenge og stille skogsjøer, der laa og tittede mellem bøgeløvet som et skjelmsk øje.

Men denne prest her havde levet under kummerlige forhold, havde samlet sig en trykkende gjæld under sin studeringstid, og et sligt Finmarkskald var den snareste og sikkreste vei til befordring. Thi man maatte dog faa som belønning et Kanaans land med fede græsgange, naar man i nogle aar havde vovet livet oppe i ødemarken.

Da han imidlertid efter en besværlig reise var kommen derop, fandt han, at der slet ikke var saa farligt at være. Stedet var smukt og laa lunt mellem dækkende fjelde. De mørke vinternætter flammede nordlysene, sittrende og slikkende som ildtunger, over hele himmelhvælvet i vekslende farver og former, snart hvide, snart gule, snart blodrøde med et uhyggeligt skjær som gjenskin af en brand. De fyldte hele dalen med fantastiske eventyr. Og folkene var godmodige, barnlige og omgjængelige, om de end kunde slaas drabeligt paa markederne, naar brendevinet tog dem.

Og naar saa sommeren kom med sin herlighed, og blomsterne mylrede frem som med et tryllelslag, og sølen skinnede som et blidt øie baade

dag og nat, mens ædderfuglene og lunderne og teisterne og maagerne i flokkevis laa og vuggede sig paa det speilblanke hav, ja da var det som det næsten var synd at gaa og lægge sig. Man kunde time efter time ligge i det duftende græs eller strække sig ude paa næsset og drømme — drømme om fred og lykke, der aldrig skulde forgaa.

III

Med presten fulgte foruden hans hustru ogsaa en pleiedatter; thi han selv var barnløs. Hun hed Karen. Hendes forældre var begge døde, og prestens kone havde faaet hende ligesom testamenteret af hendes mo'r, da denne laa paa dødsleiet. Moderen havde nemlig været prestekonens bedste veninde i sin tid.

Karen var født og opvokset ved vesterhavet, saa hun var ikke ræd for det skumpidskede og brølende hav. Hun havde været vidne til strandinger paa Jyllands revier og var fortrolig med sjølivets farer og rædsler. Fra liden af havde hun vugget i baad, og hun kunde seile som en øvet sjømand.

Da derfor budskabet kom, at presten havde faaet kaldet der nord i Norge, fyldte det hende

ikke med skræk men tvertimod med en jublende glæde. Hendes fantasi havde længe sværmet om der mellem fuglebjerge og skjær og midnatssol, som hun havde hørt saa meget om af sjøfolk, der havde faret baade paa Finmarken og Rusland. Og hun var rasende nysgjerrig efter at faa se Finner og rensdyr.

Karen var, dengang de reiste, bare 18 aar. Og hun var den yndigste pige, man kunde tænke sig, smækker og spænstig som en siljetein, med gule krøller, der forviltrende tumlede sig rundt det fine, sundt rødmende ansigt. Hun fløi saa let over engen som en munter, flaggrende fugl, og hunden var altid gjøende og loggrende i hælerne paa hende.

Hun var godvenner med alle dyrene paa gaarden, hunden, hesten, sauerne, hønsene og gjæssene. Og æfuglen, som var kommen ruggende ind i kjøkkenet en dag og havde lagt sig i et hjørne for der at ruge sine æg, den tillod hende at stryge dens rygg, og den tog mad af hendes haand. Hun værgede den ogsaa for katten, der stundom kastede et stjaalent blik hen paa kyllingerne og følte fristelsen vokse i sig.

Men Finner havde hun endnu ikke seet. De

laa endnu oppe i fjeldene med sine rensdyr, men de var snart ventende ned til kysten.

Saa en dag, hun sad i dagligstuen og syede, kom tjenestepigen løbende ind og raabte: »skynd dig, Karen, kom ud i kjøkkenet, saa skal du faa se en rigtig Finn.«

Karen kastede sytøiet og sprang.

Derude paa en krakk ved kjøkkenbænken sad der en ung, vakker kar. Ansigtet var brunbarket af veiret, kindbenene stod langt frem; men det sorte haar tumlede sig i vilde krusninger rundt det brune, sunde ansigt, ligesom hendes egne lyse krøller gjorde det. Og saa havde han et par øine — ja der gik formeligt som et stød gjennem Karen, da hun saa dem, saaledes stak og brændte de hende. Det var næsten uhyggeligt.

Finnen havde lagt huen fra sig paa kjøkkenbænken. Den var ny og fin, af blaat klæde, kantet med gult og rødt. Af samme stof var hans vide kufte, hvor den stive krave og ærmerne ogsaa var kantede med samme farvede baand. Om livet havde han et sølvbelte, hvori sad hans lasso og hans kniv. Han havde nok iført sig bedste søndagsstasen idag, han skulde snakke med »han fa'r«. Han var ei for intet søn af en mand, der eiede 3000 rener.

Karen gjorde sig mange ærender i kjøkkenet og fik det omsider travelt med at pudse bliktøi, mens hun alt i et skottede bort paa Finnen, som taalmodig sad og ventede paa, at han fa'r skulde vaagne af middagsluren. Finnen fulgte ogsaa hende med øinene, hvor hun stod og gik, og syntes rent betagen af hende.

Omsider blev dette stadigt følgende øie hende for ubehageligt, og dog bandt nysgjerrigheden hende.. Kunde hun bare faa ham til at snakke. Men hun maatte vel begynde.

»Bor du langt herfra, du?« spurgte hun for dog at sige noget.

»Finn ikke bo — Finn flytte bestandig,« svarede han med en syngende, lidt tynd stemme. Og hun hørte, han havde ondt for at snakke dansk.

»Hvor har du flyttet hen nu da,« spurgte hun atter.

»Telter i dalen tæt med han fa'r,« svarede Finnen. »Smukke dame komme og besøge os — mange rensdyr — mange fugle — mange blomster. Finn glad i smukke dame.«

»Skal du være der længe?«

»Være der til sne kommer, til blomster visner, til vind blæser — huf!« Og Finnen lod, som han gryssede.

»Er du gift? har du kone og børn?« spurgte atter Karen.

»Nei — ikke gift — ikke kone — ikke børn — ikke kjæreste, bare rensdyr.«

»Skal du ikke snart faa dig en kjæreste da?«

»Smukke dame blive min kjæreste.« Og Finnen lo, saa hans hvide tænder lyste, og øinene blev plirende blide.

Karen slog ind paa spøgen. »Nei, jeg har nok en kjæreste før jeg,« sagde hun.

»Det bryde ikke Finn sig om. Smukke dame blive min kjæreste.«

»Men jeg kan da ikke ha' to kjærester paa engang? kan jeg vel?«

»Bort med anden kjæreste — jeg rik — jeg mange rensdyr.«

»Men naar nu jeg ikke vil bli din kjæreste, hvad saa?«

»Det bryde ikke Finn sig om — Finn vil det.«

Karen lo. »Men jeg har da ogsaa en vilje. Og det blir vel mig, som raader i dette stykket, blir det ikke?«

»Nei, du ikke raade, du ikke vilje. Finn vil det, og saa vil du det ogsaa.«

Karen lo himmelhøit. »Vi bruger det nok

ikke saa hos os,« svarte hun. »Er det bare mandfolkene, som raar hos jer da?« lagde hun til.

Finnegutten borede sine øine i hende og sad saa en stund. »Hvad Finn vil, det ske!« sagde han helt alvorligt og tog ikke øinene fra hende.

Karen følte sig saa underlig svimmel. I det samme kom der bud fra presten, at han var vaagnet og ventede Finnen paa kontoret. Finnen reiste sig, satte huen paa og gik hen til Karen. »Smukke dame give mig sin haand,« sagde han. Karen rakte den uvilkaarligt. »Jeg vente smukke dame i dalen i morgen tidligt,« sagde han videre, fæstede atter sine underlige øjne paa hende og gik.

Karen følte sig rent beklemt. Det havde strømmet som ild gjennem̄ hende, da han holdt hendes haand, og hun følte sig rent som ør under hans øine. Hun slap alt bliktøiet, ilede op paa sit værelse og begyndte at græde. Hun følte sig urolig og maatte lægge sig. Men neppe havde hun lagt sig, før hun maatte op og hen til vinduet. Og der kom Finnen gaaende ud af huset. Presten fulgte ham ud paa gaardspladsen og blev endnu staaende en stund og pratede med ham. Saa gik Finnen med spænstige skridt men med en lidt ruggende gang over bakkeryggen henimod

dalen. Karen maatte se efter ham, saalænge hun kunde øine ham. Solen skinnede paa de røde og gule kanter paa hans hue og paa sølvbeltet om hans liv. Da han var forsvunden, var det, som en ham var faldt af hende, og hun blev atter sig selv.

IV

Den nat sov hun uroligt. Og da solen langsomt begyndte igjen at stige op over horisonten, hvor den havde hvilt sig som i en seng af roser, var hun lysvaagen og kunde ikke sove mer. Og der paakom hende en svare forlængsel efter at vandre ud i Guds frie natur. Hun stod op, klædte sig paa, skottede hen paa Gertrud, tjenestepigen, der sov paa samme værelse, og sneg sig sagte ned trappen.

Nei for en frisk og yndig morgen! Græsstraaene laa fulde af dugg, og alkemillebladene havde sittrende, klare vandperler i sine runde skaaler. Fuglene sang, engspretterne gnissede, og mauren drog paa sine barnaale. Alt var arbeide og vaagnende liv. Og paa samme tid slig stilhed og fred. Intet hundeglam, intet smæld af nogen jægers bøsse, ingen mennesker endnu ude paa

marken med ljaa og rive. Sjøfuglene laa og vuggede paa de sagte dønninger af fjorden, hvor solen sittrede som en guldsøile. En og anden fisker laa derude i sin baad og prøvede fiskelykken. Men ogsaa baaden laa som fasttryllet til samme plet og speilede sine omrids i den blanke flade.

Karen nød smilende al denne naturens fred. Den lagde sig om hendes sind som en lykkefølelse. Og dog ilede hun frem som dreven af en usynlig magt — hun vidste ikke selv hvorhen. Og hun standsede ikke, før hun stod paa bakkekammen med udsigt over dalen, som Finnen havde talt om. Men for et uvant syn der mødte hende. En række telte var opslaaede paa marken, og ud fra dem mylrede det af mænd, kvinder, børn og hunde. Finnerne havde drevet sine dyr sammen i en indhegning, fangede dem saa ind et efter et med at kaste sine lassoer over deres horn og drage dem til sig for at melke dem. Mange af krabaterne bar sig rent som vilde. De spændte og sparkede og gjorde de underligste krumspring. Og Karen kunde ikke andet end beundre den raskhed og behændighed, hvormed Finnerne haandterede baade sine lassoer og sine rener.

Da melkningen var færdig, blev renerne slupne

løse, og med hunde gjøende efter sig og holdende orden paa flokken bar det atter tilfjelds med dem. Karen hørte tydelig den gnissende lyd, halvt som en grynten, der følger renen, naar den springer, og hun saa som en graa stripe af røk drage sig op over lierne. Det var ryggene paa alle renerne, der trykkede sig sammen.

Karen fortsatte sin vandring henimod teltene. Paa en tue ikke langt fra dem sad Finnegutten og lo imod hende. »Vidste du kom,« sagde han.

»Hvorledes kunde du vide det?« spurgte Karen og satte sig paa en tue ved siden af ham. Hun følte sig slet ikke ængstelig.

»Fordi Finn vilde det, smukke dame komme,« sagde han og smilte skjelmsk.

»Jeg gik, fordi jeg var vaagen tidlig, og det var en vakker morgen, og jeg havde lyst til at se eders rensdyr.«

»Og fordi Finn raabte paa smukke dame,« lagde Finnegutten til.

»Tror du, jeg skal komme, hver gang du raaber paa mig da?«

»Ja, da hører du det og komme.«

»End naar du er hundrede mile oppe paa fjeldet, skal jeg ogsaa da komme?«

»Da Finn komme til dig, naar du sover, komme til dig, naar du vaager.«

»Du maa vel flyve gjennem luften da?« sagde Karen spodsk.

»Ja, Finn flyve gjennem luften, Finn laane dig sine øine,« svarede Finnen alvorligt.

»Vil du laane mig dine øine, siger du?«

»Ja, Finn laane dig sine øine. De følge dig, de se paa dig, naar Finn er langt borte. Da tænke smukke dame paa Finn.«

»Er det sandt, at I kan trolle?« spurgte Karen pludselig.

»Nei, ikke trolle — Finn gode mennesker. Men Finn kjende mange kunster, Finn klogere end bumand[1]).«

»Hvem har lært jer disse kunster da?«

»Himmelen og havet og skyerne og nordlysene og rensdyrene og stormen og græsset og blomsterne, alt som lever. Finn levet paa fjeldene i mange hundrede aar. Og Finn se og høre — det gjøre ikke bumand. Bumand bare æde, drikke brendevin og sove. Bumand ikke god mod Finn.«

»Men fryser I ikke ihjel om vinteren paa fjeldet?«

---

[1]) Fast bosiddende bonde.

Finnen lo himmelhøit. »Finn ikke fryse, Finn gode klær — skind. Ren godt dyr. Ren give kjød, give melk, give ost, give pesk[1]), give traad, give marveben — ah, godt. Ren trække pulk over sne og is. Ren sove med Finn. Ren godt dyr.«

»Men naar stormen river teltet ned for jer, hvad saa?«

»Saa krybe Finn ned i Sneen, sneen god og varm, sneen som en skindfeld, drage den over os som teppe, sove godt og trygt.«

»Er I da ikke rædde nogenting paa fjeldet?«

»Graabein[2]) — graabein stygt dyr. Graabein ligt bumand, tage ren fra Finn.«

»Men vilde du ikke heller leve i et ordentligt hus, sligt som prestegaarden, om du kunde vælge?«

Finnen blæste foragteligt. »Finn ikke like hus — kvalmt, trangt — taket falde ned over en. Himmelen bedre tak, jorden bedre gulv. Og bumand slide, slæbe. Finn ikke like arbeide. Finn fri, vandre rundt med rensdyr. Smukke dame følge med Finn, leve vinter paa fjeldet, blive stærk og brun. Saa smukke dame ikke mere længes efter hus.«

---

[1]) Finnepels af rensdyrskind.

[2]) Ulv.

»Tror du?« sagde Karen og lo. »Jeg ved bare, at et sligt aar vilde dræbe mig.«

»Aa nei — nei — ikke dræbe — sund og stærk. Nu smukke dame lig en sommerfugl, flaggre i solen — ingenting taale. Da stor og vakker som svane.«

»Men er I ikke rædde for mørket saalangt fra folk?«

»Mørket ikke gjøre os ondt, men folk ofte gjøre os ondt. Sne lyser, nordlys skinner, stjerner tindrer og maane hvid og rund. Finn gode venner med dem allesammen. Smukke dame følge med og se — blive min kjæreste.«

»Nei mange takk,« svarede Karen; »jeg hjelper mig godt med den ene, jeg har.«

»Men vil ikke smukke dame følge mig ind i teltet og se, hvorledes Finn har det? Hundene borte, ingen gjøre dame noget ondt.«

Karen skottede bort, hvor flere ældre Finnekoner gik og syslede. Og nysgjerrigheden drog hende.

Peivo, saa hed hendes nye ven, gik i forveien. Han talte nogle ord paa finsk til dem, han mødte. Og de stod stille, smilte og nikkede og pegte ind til teltet. Peivo drog teltduken til side. Den tjente som dør. Karen svøbte forsigtigt skjørtene

om sig og steg ind. Rundt væggene i teltet var bredt rensdyrskind, og en gammel kall laa og sov paa 'et af dem, næsten nøgen. Paa gulvet var gjort en slags indhegning af stene, for at ikke gnister skulde tænde paa; thi der indenfor var ildstedet. Paa en brandfod stod en kjedel og kogte. En kone gik og stak tørre grene og kvas, som hun havde samlet, under brandfoden, at varmen ikke skulde dø ud. Røken gik frit ud i teltrummet, hvor den vilde. Den sved Karen i øinene, og hun begyndte at hoste. Peivo lo.

»Smukke dame fin — ikke taale røk,« sagde han. Saa henvendte han nogle ord til konen, som var hans mo'r. Og hun gik hen til en bøtte, som stod i et hjørne, dyppede en træøse ned i og kom og bød Karen.

»Smukke dame smage rensmelk,« sagde Peivo og tog øsen fra sin mo'r.

Karen saa betænkeligt paa øsen — den var just ikke hvidskuret — og hun saa paa melken, hvori der svømmede rensdyrhaar. Men hun turde heller ikke fornærme sine venlige vertfolk. Saa spidsede hun sin røde kirsebærmund til en lang trut og stak saavidt læberne nedi. Melken var god og fed som fløde, men lidt emmen. Hun sagde mange takk og gav Peivo øsen tilbage. Han

lagde sin mund til det sted, hvor Karen havde drukket, og tømte øsens indhold i et drag.

»Nu Peivo kysset smukke dame,« sagde han og smilte henrykt.

Karen lavede sig til at gaa hjem. Peivo fulgte til bakkekammen, hvorfra man kunde se prestegaarden.

»Naar vil smukke dame komme igjen?« spurgte Finnen

»Ved ikke,« sagde Karen hen i Veiret.

»Men jeg vide det. Smukke dame komme hver dag, solen skinner.«

»Ja saa, men om jeg nu ikke vil.«

»Peivo vil. Peivo raabe paa dame, og dame komme.«

»Du har god tro til dine kunster,« sagde Karen.

»Ja og til vinteren, naar Peivo langt borte, han laane smukke dame sine øine. Ikke glemme det — ikke bange.«

Karen nikkede farvel og hoppede afsted.

Ude i tunet gik presten i slobrok og tøfler og med pibe i munden. »Hvor i alverden har du været, barn? vi har været rent ængstelige.«

»Jeg, jeg har besøgt Finnerne oppe i dalen. Du kan tro, det var morsomt. Og jeg har drukket rensmelk. Vi maa op der allesammen i morgen.

De var alle saa venlige og snille. Og jeg har seet hundreder af rener.»

»Men hvorledes faldt du paa at gaa der alene og saa tidligt?«

»Ved ikke — fik pludselig slig lyst, og saa gik jeg.«

Det var ikke sidste gang, Karen besøgte Finnerne. Hver dag, naar solen skinnede, fik hun slig uimodstaaelig lyst til at vandre derop, sidde paa tuen og se paa, naar de kom med sine rensdyr ned fra fjeldet for at melke dem. Peivo var hendes stadige tolk, de andre kunde lidet forstaa dansk og endnu mindre tale det. Og hun syntes, det var morsomt at lytte til Finneguttens pludren paa hans ubehjælpelige maal og høre paa hans fortællinger om deres fredløse farter langt ind i Sverike og Rusland.

Saa kom den tid, da Finnerne skulde bryde op og igjen trække nord og østover paa fjeldmarkerne. Karen var helt vemodig ved tanken. De havde fyldt stedet med slig underlig hemmelig poesi. Og hendes fantasi havde fulgt med Peivos fortællinger og levet med hans folk og deres rensdyr paa farten over snevidderne.

Da Peivo sagde farvel, gjentog han, hvad han før havde sagt: »Peivo komme igjen næste som-

mer. Peivo laane smukke dame sine øine vinter, naar mørkt.»

V

Høsten var leden med sit regn, sine storme, sin taage og sin vaade uhygge, og vinteren stod for døren. Mørket lagde sig dag for dag mere knugende og tungt rundt om husvæggene. Karen gik med sit husarbeide og tænkte paa sommeren med alt sit liv og lys og paa sine venner Finnerne, der nu rekede uden hus og ly oppe paa de vilde fjeldmarker. Hun frøs ved tanken om at skulle være med dem.

Saa var det en nat, hun pludselig vaagnede ved, at et stort, rundt øie saa paa hende mellem de to gardiner ved fodstykket af hendes himmelseng. Hun laa nemlig i en stor, gammeldags himmelseng med omhæng. Karen lukkede uvilkaarligt øinene — det maatte være en drøm, en indbildning. Saa aabnede hun dem igjen forsigtigt, lidt efter lidt. Jo — der stod øiet ubevægeligt som før. Og det var ikke dødt. Der var glans i det, det levede.

Karen blev næsten stiv af skræk. Hun forsøgte flere gange op igjen at lukke og at aabne

øinene. Ligemeget — øiet stod der endnu. Hun vilde lade som ingenting, holdt øinene fast lukkede, mens hendes hjerte bankede, saa hun kunde høre dets slag. Men hun følte øiets stirren gjennem de lukkede øienlaage. Saa hun syner? var hun bleven gal? Hun glyttede lidt paa det ene øienlaag — der stod det lige fast. Hun holdt det ikke ud længer. Hun raabte paa tjenestepigen, som sov i samme rum. »Gertrud! Gertrud!«

Pigen skvat op af søvne. »Hvad er det, jomfru? hvad er det?«

»Gertrud! ser du noget — der?« Og Karen hviskede og pegte.

Pigen gned øinene og gjorde sit bedste. »Ser noget? — jeg ser en seng og en stol.«

»Ikke noget andet? der, bag sengegardinet.«

»Jøss bevares, hvor vil jomfruen hen. Hun ligger jo og drømmer.«

»Gertrud, kom her hen til mig, jeg tør ikke ligge alene.«

»Nei men du slette tid — er det mareridt jomfruen har?«

»Kom nu du bare — straks.«

Gertrud piltede paa de nøgne fødder hen til sengen, og Karen tog hende ind til sig og krystede hende. Pigen kjendte, hvor hun skalv.

»Nei, men hvad er det?«

»Se nu — der — mellem begge gardinerne — ser du noget?«

»Nei, ikke det bitterste gran. Jeg ser væggen, der hvor omhænget spriker.«

»Og ingenting andet?«

»Nei, men hvad er det jomfruen ser da?«

»Ingenting.«

»Jomfruen ligger bare der og tøver — hun har drømt. Kom, saa sover vi igjen. Klokken er ikke mere end to.«

»Ja lad os det da, men du kan blive liggende her.«

Pigen var snart sovnet igjen i Karens arme; men Karen kunde ikke sove mer. Hun maatte, ret som det var, skotte hen, og der stod øiet som før. Og nu vidste hun det. Det var Peivos øie, det som han sagde, han skulde laane hende, naar vinteren kom.

Men den anden saa det altsaa ikke. Hvad var dette for noget underligt? Og dog beroligede det det hende, at Gertrud ingenting kunde se. Det var altsaa bare en syg indbildning af hende selv. Havde hun ubevidst kommet til at tænke paa Peivo, eller havde Peivo tænkt paa hende?

Hun vilde slaa det af tankerne, lukke øinene

og lade som ingenting. Men det gik ikke. Hendes fantasi var bleven saa opskræmt, at den laa og vuggede sig i dette sælsomme, som hun ikke kunde begribe.

Kanske det bare var denne ene nat, at sligt hændte? Men nei, næste nat var det der igjen og hver nat. Karen blev rent fælen. Skulde dette vare, blev hun sindsforvirret. Hun forsøgte at have lys brændende hele natten. Det hjalp ikke. Hun lod omhænget tage ned — ligemeget. Øiet stod der i det gabende, tomme rum og bare saa paa hende.

Havde det endnu været Peivos hele ansigt, var hun ikke bleven saa ræd; men dette ene, store, lysende øie, omgivet af det sorte rum var saa forfærdende. Hun fik ligesom ikke være alene med sig selv. En, som altid vaagede, altid fulgte, altid speidede.

Naar hun klædte sig af om kvælden, maatte hun først se bort, om det var der; men det kom først siden i nattens stilhed, naar alt sov.

Hun lod atter omhænget fæste op; der var dog ligesom noget dækkende og beskyttende i det. Hun drog det tæt sammen ved fodenden af sengen og stak det fast med knappenaale. Men

øiet drog ligesom forhænget til side og tittede frem ligefuldt.

Karen blev taus og vandrede om som aandsfraværende, saa det vakte opmærksomhed. Prestefolket spurgte, om hun var syg, men hun nægtede. Og hun turde ikke betro dem eller nogen sin hemmelighed, de vilde bare holdt hende for gal. Men hun vilde tale til Peivo selv om det, naar han kom til sommeren. Det galdt at staa imod hans troldomskunster, det følte hun, ellers bukkede hun under.

Og øiet var trofast hos hende hele vinteren og udpaa vaaren. Først en dag henpaa sommeren blev det pludseligt borte. Da vidste hun, at nu var Finnefolket atter kommet til dalen og Peivo med dem.

Hun havde foresat sig ikke at gaa derud, Peivo fik komme til hende, hvis han vilde. Men hun kunde ikke modstaa. Det var, som om noget usynligt lokkede, manede og drog. Og hun maatte afsted. Hun næsten løb over de kjendte stier og over markerne, der duftede af alle de spraglede blomster, til hun kom til bakkekammen. Da hun saa finneteltene og det travle liv mellem renerne som ifjor, sank der ligesom ro over hende.

Peivo sad paa sin tue og lo med de hvide

tænder. »Peivo længtet efter sin vilde fugl,« sagde han, »Peivo raabt paa hende hele mørke tid.«

»Er det du, som næsten har skræmt livet af mig hele vinteren?« spurgte Karen studs og satte sig.

»Peivo ikke skræmme — Peivo sagde, skulde sende sit øie; Peivo holdt sit ord.«

»Men jeg vil ikke ha' dit øie, siger jeg dig, du skal lade dine troldkunster fare.«

»Ikke troldkunster — Peivo tænke paa sin vilde rype, og vilde rype tænke paa Peivo igjen.«

»Nei, jeg tænker ikke paa dig, jeg vil helst være kvit dig.«

»Smukke dame ikke god idag, smukke dame ikke sige sandt. Hun tænke paa Finn, hun like Finn.«

»Nei, jeg er bange for dig, og nu skal du lade mig i fred.«

Peivo saa skarpt paa hende. »Smukke dame blive min kjæreste, saa blive øiet borte,« hviskede han.

Karen kastede vredt sit hoved i veiret. »Jeg mener, du er gal! tror du, jeg vil gifte mig med en Finn og reke paa fjeldene med rensdyr?«

»Ja, smukke dame blive god Finnekone, melke rensdyr, sy pesk, koge mad i teltet. Peivo god mand til smukke dame.«

»Hvis du ikke la'r slige tanker fare, saa klager jeg til presten,« sagde Karen alvorligt.

Peivo lo, saa han formelig haukede, og slog sig paa laaret. »Klage prest! — stakkels prest — dum. Peivo ikke bryde sig om prest.«

»Og saa kommer jeg aldrig mere her.« Og Karen rystede de blomster af forklædet, som hun havde siddet og tankeløst plukket sønder, og reiste sig.

»Smukke dame komme her hver dag, solen skinner,« sagde Peivo seiersikker og tyggede paa et straa.

»Det skal vi se paa,« sagde Karen trodsigt.

»Og til vinteren sende Peivo sit øie.«

»Du tør bare vove« — og Karen gik uden at sige farvel.

Peivo blev liggende paa tuen og saa efter hende, som hun slank og spænstig skred fremover. Det sittrede i hans ansigt, og han blev ganske bleg. Saa lukkede han øinene og blev siddende saaledes ubevægelig en lang stund.

Karen havde foresat sig ikke mere at gaa ud til Finnerne; men hun kunde ikke lade det være. Om hun end vandrede i modsat retning, kom hun altid i en ring tilbage til bakkekammen, hvorfra hun kunde se renerne og teltene. Det

var, som fødderne blev dragne did mod hendes vilje, og hun vandrede som en søvngjængerske. Hun havde som mistet sin egen vilje og var i en usynlig magts vold, som hun ikke kunde raade.

Peivo mødte hende som før men var mer alvorlig. Dog var han altid høflig, aldrig nærgaaende. Han fortalte om sine reiser, om Finnernes kampe mod ulvene og deres nattevagter over sin hjord, om den friske fart over snevidderne i stjerneskin og nordlys med en halvvild ren spændt for pulken.

Og Karen maatte lytte. Hendes fantasi blev betagen af det stærke naturmaleri, og hun foor i tanken med Peivo forbi sluk og bergkløfter og over de store sjøers blinkende is.

Hun havde opgivet at tale med presten. Hun vilde i allefald vente. Og hun vandrede sin stille gang ud til Finnerne, hver gang solen skinnede. Og kom hun der ikke, længtede hun didud.

VI

Saa gik sommeren, høststormene satte ind, og Finnerne forsvandt. Hun gruede for vinteren, skjønt Peivo ikke havde talt mere om øiet.

Men saa var det en nat, da stod det der igjen

akkurat som før. Karen stirrede og stirrede paa det — saa maatte hun lukke øinene. Men hun saa det selv gjennem de lukkede laage.

Nei dette blev for uhyggeligt! Nu maatte hun betro sig til presten.

Presten bare smilte, da hun fortalte det. »Det er en syg indbildning, barn, intet andet. Din fantasi er bleven opskræmt, og saa indbilder den sig at se, hvad der ikke eksisterer. Var det saaledes, som du siger, saa maatte jo Gertrud ogsaa have seet det — ikke sandt?«

»Det har jeg sagt mig selv mange gange, men øiet er der ligefuldt.«

»Hvis det nu kommer igjen i nat, vil du da banke i gulvet, saa skal jeg komme op og se efter. Du ved, jeg ligger lige under, saa jeg hører hver lyd.«

Karen lovede det. Midt i nattens stilhed hørte presten saa en banken i gulvet. »Det var da som pokker!« greb han sig selv i at sige, drog imidlertid sine sokker og tøfler paa, hyllede sig i sin slobrok og kom listende op trappen med lampe i haand.

Karen laa stille i sengen med opspilede øine. Gertrud snorkede.

»Er der nu noget paafærde igjen, barnet mit?« sagde presten og satte lampen fra sig paa bordet.

»Se selv — der.« Og Karen pegte.

Presten bøiede sit hoved ind under omhænget og keg. »Hvor?«

»Der — ser du ikke?«

»Der findes ingenting, bare gardinet.«

»Der staar et øie — Peivos øie — det brænder som glødende kul. Der er sort omkring det.«

»Aa snak, barnet mit, jeg maatte da vel se det, var det der. Nu skal jeg gaa rundt og se udenfor.«

Presten tog lampen og gav sig til at lyse og snuse udenfor omhænget. »Findes ingenting, det forsikkrer jeg dig paa.« Tilsidst stak han hodet frem mellem gardinerne. »Pip — pip — ser du mig? nu har du to par øine, som ser paa dig, men de er da ikke Peivos.«

»Nei, men Peivos øie staar nu over hodet dit, det stirrer saa ondt og skadefro paa mig, huf!« Og Karen begrov ansigtet i puderne.

»Gud hjelpe mig for dig, barnet mit, dette er jo rent sygdom. Jeg tror, vi faar sende bud efter dokteren jeg.«

»Ikke nævn et ord til nogen, ikke til mo'r

engang. Saa blir der bare en til, som gjør nar af mig og kalder det indbildning.«

»Naa, naa — vi mener det jo bare godt, lille Karen. Nu skal jeg sidde her en stund og holde dig i haanden.«

Karen begyndte at hulke, og presten sad og strøg hendes haand. »Saa sagde Karen: »Du fa'r, husker du det eventyret, du engang fortalte mig om en ridder, der skar runer i et æble og trillede det i fanget paa den jomfru, han elskede. Og se, jomfruen mistede fra den stund al sin fred. Og hun maatte følge ham, hvor han foor, i skog og i mark, paa jagt og i krig. Og hun gik sine fødder saare og rev sin kjortel sønder, men følge maatte hun. Det er det, der er skeet med mig.«

»Aa snak, barn! det er jo bare eventyr, noget som er løiet sammen og som ingen virkelighed har. Du maa se at jage disse syner fra dig.«

»Ja kunde jeg bare det,« sukkede Karen.

»Nu skal vi bede en bøn sammen og synge et salmevers. Det pleier at gjøre sindet roligere,« sagde presten. Og han drog stolen nærmere ind til hendes seng, holdt hende fastere i haanden og bad og sang for hende.

Karen skottede til siden. Jo, øiet var der endnu, men hun syntes, at det nu saa vemodigt

og tungsindigt paa hende. Hun lukkede øinene. Det gjorde hende saa tryg, syntes hun, at føle prestens haand i sin. Og hun sovnede.

Presten blev siddende hos hende resten af natten.

Presten talte med sin kone om sagen, og de blev enige om, at Karen ikke længer burde blive der, men reise tilbage til Danmark, naar sommeren kom. At komme i en anden natur og til hjemlige forholde vilde ventelig helbrede hende. Og saa maatte man midlertidig sætte hende til stadigt arbeide, saa hun ikke fik gaa ledig om og drømme.

Og Karen blev sat til at spinde og væve og gaa i huset. Men naar hun sad der med rokken eller syslede mekanisk med væven, saa hendes blik ligesom tomt og aandsfraværende ud i det fjerne. Thi i virkeligheden vandrede hun om paa Finmarkens høifjelde med Peivo og hans rener og kjørte med ham i pulk under de flammende nordlys.

Og dog var dette ihærdige arbeide en velsignelse for hende; thi det afbrød hendes drømme en og anden gang, og det gjorde hende saa træt, at hun sovnede, straks hun lagde sit hoved paa puden. Og Peivos øie formaaede ikke at vække hende.

Da presten meddelte Karen sin plan, fandt hun selv denne meget fornuftig. Men da sommeren kom, og Finnerne atter var i dalen, blev hun bange. Da bad hun, om ikke reisen kunde opsættes, hun vidste ikke selv hvorfor. Men hun maatte vandre ud til dem som vanligt, enten hun vilde eller ei.

Presten meldte hende, at overenskomst var gjort med en skipper, som skulde til Jylland i August maaned, saa da maatte hun holde sig færdig. Der var skrevet til hendes kjæreste, som var søn af en velhavende bonde, og han havde skaffet hende plads som meierske paa en herregaard i nærheden.

Imidlertid havde presten havt Peivo for sig inde paa kontoret og læst ham en dygtig lekse. Finnen sad og hørte paa med et halvt foragteligt smil.

Da presten havde ramlet fra sig, spurgte Peivo sagtmodigt: »Er det synd at tænke kjærligt og godt?«

»Nei — det kan da ikke være synd, det ved du.«

»Er det synd elske andet menneske?« vedblev Finnen.

»Nei, du skal elske din næste som dig selv, siger Guds ord.«

»Jeg elske smukke dame som mig selv — jeg tænke godt paa hende — hun tænke paa mig — er det synd?«

»Ja, for du ved, at hun er bunden til en anden.«

»Det Peivo ikke bryde sig om. Peivo elske hende, hun elske Peivo.«

»Det er ikke sandt, hun elsker ikke dig, hun er ræd dig.«

»Dog komme smukke dame til mig.«

»Fordi du har forhekset hende med dine fandens kunster ja. Men det siger jeg, hvis du nu ikke aflader med dette hemmelige troldomsvæsen, saa kalder jeg ned over dig alle himmelens magter til at trodse dig og kjæmpe mod dig.«

Finnen gjorde en underlig grimase og lo stille. »Det var for stor umage for prest,« sagde han, og saa komme an paa om hjelpe.«

»Endnu er dog Gud stærkere end djævelen,« svarede presten med salvelse.

»Men prestekunster ikke stærkere end Finnekunster,« sagde Peivo med et stikkende blik paa presten og gik.

Da han vel var kommen ud i gangen, vendte han tilbage, stak hovedet ind gjennem dørsprækken og sagde: »det var sandt — skulde spørge

fra fa'r min, om prest vilde modtage to rensdyr i gave. Men nu prest vred paa Finn — kalde Finn djævel — saa Peivo tage rensdyr tilbage.« Dermed forsvandt han.

Men presten stod igjen lidt lang i ansigtet. To rensdyr i denne trange tid — sandelig, det var ikke at foragte — en rent ud fyrstelig gave. Havde han kanske været for haard? Skulde han kalde Peivo tilbage og tale forsonlige Ord til ham? Aa nei, det saa for smaaligt ud.

Presten sukkede og stoppede sin pibe. »Saa gaar det,« mumlede han, »saa gaar det. To hele rensdyr — hm — hm —« Og presten satte sig til at studere søndagsteksten.

VII

I August maaned reiste Karen til Danmark. Da jegten strøg ud igjennem fjorden for fulde seil, stod Peivo paa næsset og viftede med en duk. De fik stormfuldt veir, men Karen var vant til sjøen, saa hun ikke blev syg. Og de kom lykkelig frem.

I vinterens løb fik prestefolket et brev fra Karens kjæreste. Det lød saaledes:

Velærværdige hr. pastor og frue!

Hvad er det, I har gjort med Karen deroppe hos eder? thi hun er ikke at kjende igjen. Hun, som før var saa munter som en hoppende fugl, vandrer nu tungsindig omkring. I sine fristunder gaar hun ud paa tangen og sidder og ser udover havet uden at mæle et ord. Naar hun sysler med sit arbeide, er hendes øie ligesom aandsfraværende og langt borte. Jeg tror, Norge har fanget og forhekset hende. Hun længes vist op til eder igjen. Den eneste gang, der kommer rigtig liv i hende, er, naar pigerne spør hende ud om Finmarken og Finnerne. Da lyser hendes øine, da blir hun livlig, og da fortæller hun de vildeste eventyr, som om hun selv skulde oplevet dem. Men hun har da vel ikke faret i pulk over sne og ismarker eller tumlet sig mellem Finner og rensdyr hun?

Jeg blir formelig bange, naar hun saaledes fortæller, for det er saa levende. Mod mig er hun altid god som før men stille. Jeg spør, hvad der er iveien med hende; men hun bare ryster paa hovedet og svarer: »ingenting«. Hun ber mig være overbærende mod hende, hun kan ikke hjelpe for, at hun er saaledes, siger hun. Overbærende — ja det falder let nok, naar man eier

et saa fortryllende væsen som min søde Karen. Maatte hun bare blive fri denne sin sjæle- eller legemssot, hvad det nu er. Jeg tror ikke, hun finder ro, før hun kommer op til eder igjen.

Hun ved ikke, at jeg skriver dette, ellers vilde hun sende varme hilsener; thi hun omtaler eder altid med stor kjærlighed. Undskyld denne min skrivelse.

Eders hengivne søn

Anders.

VIII

Der gik to aar. Da var det udpaa vaaren, at en jegt lagde til udenfor prestegaarden, og en baad blev landsat, hvori der sad en dame. Hun kom vandrende op igjennem bryggen lige mod prestegaarden.

»Men du store Gud! er det ikke Karen?« raabte presten, som stod og saa ud vinduet.

Prestekonen kom springende. I det samme traadte Karen ind gjennem døren.

»Goddag, her har I mig igjen,« sagde hun ganske roligt og begyndte at lægge tøiet af sig. »Er Finnerne komne? aa nei, det er sandt, de kommer først imorgen.«

Presten vekslede et betydningsfuldt blik med sin hustru. »Kommer de imorgen, siger du?«

»Ja, de kommer imorgen, jeg fik bud om, at jeg maatte møde dem.«

Presten saa paa nyt hen paa sin hustru. Var Karen bleven sindsforvirret?

Prestekonen gik hen og tog hende ind til sig. »Du faar være velkommen hjem igjen da, Karen,« sagde hun og klappede hende.

»Ja mange takk.«

»Er du sulten?«

»Nei takk, jeg spiste ombord.«

»Aa, lidt kaffe forsmaar man aldrig, naar man har reist,« sagde prestekonen, nikkede og forsvandt i kjøkkenet.

»Saa du længtede til Norge igjen, der blev for fladt i Danmark,« sagde presten og tog begge Karens kinder mellem sine hænder. »Ja, vi har ogsaa savnet dig, maa du tro.«

»Har I det? Ja, jeg fik bud om, at nu maatte jeg komme.«

Den næste morgen var Karen borte. »Du skal se, hun er gaaet for at møde Finnerne, du husker, hun sagde, de skulde komme idag. Dette er endnu det sælsomste, der er hændt i min praksis. Men vi faar lade hende stelle sig selv,

som hun vil. Nogen voldsom indgriben kan være farlig.«

Prestens formodning var rigtig. Karen var ilet for at møde sine venner. Hun stod i den tidlige morgenstund paa bakkekammen og speidede opover lierne. Da hørtes hundeglam og den gnissende lyd af rensdyrknoklerne.

Og se — som en strøm af rullende graa nøster kom det glidende ned over skraaningen. Først renerne forspændte »kjærrissen«, hvor uldteltet og husgeraadet laa, kopper, kjedler, sengefjæler, løsskind, — saa pulken med mødre og børn, saa alle de andre, mændene og de unge gutter farende op og ned omkap med hundene for at holde styr paa flokken. Da renerne lugtede havets nærhed, blev de vilde. De styrtede afsted; thi de vidste fra gammelt, hvad der ventede dem: forholdsvis frihed for mygg, rigelige græsgange og ingen angst for ulve. De havde nær trampet overende pulkene og kjærrisserne. Finnerne og hundene efter dem med raab, glam og lassoer.

Karen hørte raabene skingre gjennem luften, længe før de kom. Hun stod spændt og saa hele dette livfulde maleri rulle sig op. Hun stod først aandeløs, saa betog hende en sælsom glæde. Hun haukede, saa det ljomede i aaserne. Det svarede

langt borte, toget kom nærmere og nærmere. Der var Peivo. Han sprang imod hende: »Vildfuglen kommen igjen til Peivo — nu Peivo glad. Peivo syg — meget syg — bange dø. Peivo kaldte smukke dame hjem igjen.«

Sommeren gik som vanligt. Hvergang solen skinnede, droges hun uimodstaaeligt ud til dalen, hvor Finnerne laa. Hun gruede for at møde Peivo, og dog maatte hun møde ham.

Vinteren kom og gik. Karen vandrede om som den stille drømmerske, iagttaget af prestefolkets kjærlige øine. Men øiet talte hun ikke om den vinter, og prestefolket nævnte det heller ikke, bange for at sætte hendes fantasi i ny bevægelse derhen.

IX

Da hændte der noget, som bragte forstyrrelse ind i alle forhold. Presten, som stadigt havde søgt ledige kald længre sydpaa, havde faaet underretning om, at han havde faaet det sidst søgte i Hardanger, og det skulde tiltrædes til høsten. Nu blev der travelhed paa prestegaarden for at faa alt istand til flytningen og for at faa tinget en jegt,

som kunde fragte baade dem og godset til bestemmelsesstedet.

Karen tog meddelelsen herom meget roligt og sagde bare, at hun glædede sig til at komme bort, naar hun alligevel skulde faa være i Norge.

Det nye prestekald var ikke stort; men der hørte en god prestegaard til det. Og nu havde presten fattet den geniale plan, at Karens kjæreste skulde forpagte denne, møde Karen der, naar de kom, og holde straks bryllup med hende. Karen svarte paa planen med et sukk og et stille smil. Saa blev da alt ordnet paa det bedste.

Afreisen skulde ske sidst i August, paa samme tid, som Finnerne i dalen skulde bryde op fra sit sommerophold.

Alt godset var kommet vel ombord paa jegten. Presten havde under taarer taget afsked med sin menighed, og nu bar det afsted sydover. Vinden var skral, men det var da saavidt, at de kom sig tilhavs. Men der blev det aldeles blikstille, og de laa bare og drev i dødvandet. Karen var paa dækket og stod og saa imod land.

Da dukkede der pludselig en skikkelse op ved siden af hende. Det var Peivo. Karen fik som et stød i hjertet. »Er du her?« sagde hun bare.

»Peivo følge smukke dame, Peivo blive smukke

dames kjæreste. Peivo dø, naar smukke dame reise.«

Karen blev forfærdet. Vilde han da følge hende til hendes nye hjem og fortsætte plageriet?

»Hvorfor fulgte du ikke med de andre Finner tilfjelds?« spurgte hun.

»Fordi Peivo nu blive sjøfinn — Peivo hyret sig her ombord, Peivo følge sin vildfugl.«

I det samme kom presten slentrende ned over dækket med sin kjære pibe i munden. »Nu, vi kommer vel ikke til Hardanger før ved juletider, skal denne vind vare,« sagde han til skipperen, som stod ved roret.

»Vind? var det enda lignelse til modvind; men det er jo kavstille. Sligt er aldrig hændt mig før disse aarsens tider. Angrer næsten paa, jeg tog ham der ombord.« Og skipperen blinkede ned mod Peivo.

»Hvad ser jeg? Peivo?« udbrød presten.

»Kjender De ham fra før?«

»Kun altfor godt. Men er det ham, som volder vindstille, kan han vel skaffe vind ogsaa,« lagde presten skjemtsomt til. Dermed skridtede han ned til Peivo.

»Er det sandt, som man siger, at I Finner kan skabe vind?« sagde han til Peivo. »Ja for

kan du skaffe os god fin medbør, skal du faa fem daler af mig.«

»Hvis smukke dame vil laane mig sit halstørklæde, Peivo forsøge.«

»Aa, Karen, laan ham det tørklæde, saa skal vi se paa løier,« sagde presten.

Karen rakte tørklædet til presten, og denne gav det igen til Peivo.

Finnen gik hen til rorpinden og knyttede tørklædet fast til denne med tre knuder. »Om liden vind én knude, om stærkere vind to knuder, om allerstærkest vind tre knuder,« sagde han til skipperen.

Skipperen lo og løste den første knude. I det samme luftede der op ēn fin bris, der saavidt fyldte seilet. »Skulde du set mage til fansty,« sagde skipperen og løste straks den anden knude. Øjeblikkelig steg vinden, og før udspilet seil gled jegten stoltelig fremover. Det blev medbør hele leden sydover uge efter uge.

»Jeg tænker vi løser tredie knuden og,« sagde skipperen, »saa naar vi frem til Søndags.« Og han saa gjorde. Men det fik han angre. Thi nu reiste der sig en storm saa svær, at skipperen knapt havde seet magen. Sjøerne gik høie som hus, og jegten slingrede og knagede i alle sine

sammenføininger. »Ned med storseilet og to mand til rors!« brølte skipperens stemme gjennem stormen. Det hvinte i takkel og taug som hidsige hyl, og bølgerne kom farende graagrønne med hvide skumkranse og væltede sig ind over jegten som brølende rovdyr. Presten vilde i angst stikke hovedet opfor lugen, men maatte dukke ned igjen. Prestekonen laa og vred sig i alle sjøsygens kvaler. Alene Karen holdt sig oppe. Hun var vant med sjøgang fra vesterhavet. Hun var klædt i en lammeskinds kufte, saa hun holdt sig god og varm. Huen var blæst af hende, saa krøllerne fløi for vinden. Men hun ændsede det ikke. Hun klamrede sig fast til taugverket og lod sjøerne vaske over sig. Jegten foor afsted som vild for den vesle stump seil, som var oppe, og duvede og dukkede, slingrede og stønnede. Skipperen stod selv bleg til rors. »Dette bær tilbunds det,« hørte Karen ham mumle.

Karen vidste ikke ordet af det, før Peivo stod ved hendes side. Øinene hans skinnede saa underligt vilde. Han tog hende om livet og hviskede: »Vil du nu blive konen min, jeg frelse livet.«

Karen turde ikke slippe hænderne sine fra tauget; men hun spændte efter ham med foden. »Gaa med dig,« siger jeg, og lad mig ikke se dig

mer,« raabte hun i sindsoprør. I det samme kom tanken paa hendes ventende kjæreste saa varmt over hende. »Anders! kom og hjelp mig!« raabte hun i sin sjæls vaande.

Peivo vendte sig med et grin. »Han ikke hjelpe — vildfugl og Peivo gaa sammen tilbunds!« Dermed forlod han hende.

Men Karen vendte sig i sin sjæls nød til Gud med bøn om frelse. Og ordene strømmede som fortvivlelsens jammerraab fra hendes inderste sjæl.

Og se — vinden spaknede saavidt, at de fik svinge ind Hardangerfjorden, og under dens fjeldes ly ankrede de snart ved sit bestemmelsessted.

Der stod Anders paa bryggen og ventede. Prestemor blev baaret iland mere død end levende. Presten takkede Gud for overstanden fare, og Karen sank om i sin kjærestes arme.

Men Peivo stod tilbage paa dækket og saa efter dem med ét øie. Det andet havde han lukket og holdt fingren paa.

X

Presten havde holdt sin indtrædelsestale for sin nye menighed. Karen var kommen sig efter sin udstandne skræk; men hun gik endnu om-

kring som aandsfraværende og stirrede. Hendes kjæreste rystede paa hovedet og var bedrøvet. Nu skulde det da været blevet bedre, naar jegten var reist og dermed ogsaa Peivo. Desto mere ængstede det ham at høre folk fortælle, at de havde seet en ung Finn reke om i fjeldene.

Den næste Søndag var sat til Karens bryllup. Presten havde den foregaaende søndag lyst for brudeparret baade til høimesse og aftensang, og naar de nu fik lysning ogsaa denne søndag formiddag, var dermed de lovbefalede tre lysninger skeet fyldest. Kirken var propfuld af mennesker.

Karen stod for alteret klædt i hvidt med brudeslør og myrtekrans. Men hun var bleg at se til og syntes at skotte uroligt til siden. Brudgommen stod ængstelig hos hende og hørte ikke et ord af prestens lange tale.

Da kom der pludselig en stor brandgul flue surrende ind i kirken. Den fløi over almuen og lige hen til bruden. Og saa begyndte den at kredse om hende. Karens hele legeme sittrede, og der gik trækninger over hendes ansigt; men hun sagde intet. Og presten ramlede videre.

Da kom der, ret som det var, en flue til, og den prøvede at sætte sig paa brudens hoved men kunde ikke, bare summede og surrede rundt —

rundt. Bruden blev hvid som et lagen, og knæerne skalv. Presten standsede i sin tale og spurgte, om hun var syg og vilde bringes ind i sakristiet.

Da kom den tredie flue surrende og kredsede uophørligt om brudens tindinger. Almuen saa paa hverandre i taus gru og strakte sig. Da skreg bruden ud, saa det hørtes i hele kirken: »Frels mig! frels mig! jeg dør. Faar han mig til at synke i knæ, er det ude med mig!«

Brudgommen greb hende under armene og holdt hende oppe. Og presten raabte ud til menigheden: »Lad os istemme litaniet: kyrie eleison! for dette er djævelens kunster!« Og han istemte selv med høi røst: »Kyrie eleison! Gud fader, miskunde dig! Kriste elēison! Kriste, miskunde dig! Kyrie eleison! Herre helligaand, miskunde dig! Og menigheden svarede: Kyrie eleison!

Og presten vedblev: »Vær os barmhjertig, spar os, kjære herre Gud! vær os barmhjertig, hjelp os, kjære herre Gud!«

Og menigheden svarede: »Fri os, kjære herre Gud! hjelp os, kjære herre Gud!«

Og presten vedblev: »Vi arme syndere gjør vor bøn til dig. Hjelp og styrk os mod alle djævelens anløb! lad djævelen og alle kristendommens fiender snarlig trædes under fødder. Frels

denne din tjenerinde, som i dybsens nød raaber til dig! O herre, hør vor bøn og lad vor røst komme for dig. Amen!«

Og som et brus af røster løftede sig menighedens raab: »Kyrie eleison! Gud miskunde dig!«

Mens alt dette stod paa, surrede fluerne som rasende rundt bruden, der havde lukket øinene og hang som visnet paa brudgommens stærke arme. Saa forsøgte de at komme indenfor alterringen og angribe presten, men blev ligesom drevne tilbage af en usynlig magt. Og da presten faldt paa knæ og sang, og menigheden istemte sit: »Kyrie eleison!« blev fluerne mattere og mattere, og tilsidst seg de ud gjennem den aabentstaaende kirkedør.

Karen vaagnede ligesom af en dvale. Hun saa sig forundret om, saa reiste hun sig helt op. Hele hendes ansigtsudtryk var som forandret, hendes øjne straalede: »Jeg er frelst! jeg er frelst! jeg er atter mig selv!« raabte hun.

Og presten reiste sig af sin knælende stilling indenfor alterringen. Han bredte armene ud mod menigheden. »Børnlille!« sagde han med graad skjælvende i mælet, »lad os takke Gud for hans naade! lad os synge salmen: »O store Gud, vi love dig!«

Og menigheden sang, og alle hjerter sang med.

Saa sagde presten: »Lad os nu fuldføre denne hellige handling at forene denne mand og denne kvinde, som onde magter har villet skille.«

Og Karen saa for første gang paa lange tider op paa sin brudgom med et lyst og kjærligt blik. Og presten lagde deres hænder sammen. Sjelden havde der været en brudevielse, som saaledes var ledsaget af hele folkets forbøn og velsignelse som denne.

Men da brudeparret skred arm i arm ud af kirkeporten, og menigheden efter, standsede Karen pludselig, og der gik et ryk gjennem hende. Udstrakt paa rygg paa en af gravene laa en ung Finn, og hun kjendte Peĩvo.

Nogle af kirkefolket gik hen til ham. Han var kold og stiv. De løftede ham op; men han var og forblev død.

AF GOD ÆTT

I

Maren fuglekone var navnet, hun gik under. Om hun havde protesteret og forsikkret, at Maren Sakariassen var hendes navn med Gud og æren, vilde det ikke nyttet. Byen havde nu engang døbt hende Maren fuglekone, og dermed blev det. Hun hørte til byens faste møblement, ligesaa vist som lygtepælen paa torvet, hvorunder hun sad. Men der kunde man finde hende vinter og sommer, omgivet af sine kurve med varer, ryper og høns samt med sin uundværlige kaffekjedel, omviklet med et utal af klude, for at dens dyrebare indhold kunde holde sig godt og varmt.

Hvert barn i byen kjendte hende og slog gjerne en prat af med hende, især da der stundom vankede nogle ører til sirupsstænger og andet slikkeri, naar handelen havde været god den dag. Bønderne vilde gjerne handle med hende; thi hun var ærligheden selv. Og kredit kunde

hun faa, saameget hun vilde ha'. Der var ingen, som havde et ondt ord at sige om Maren Sakariassen. Hendes kjække kamp for manden og sønnen havde vundet alles agtelse. Thi Maren havde havt en mand, og hun havde endnu en søn.

Manden havde været styrmand og en af de raskeste og flinkeste sjømænd, man kunde tænke sig. Saa blir han slaaet fordærvet af en seilbom, som rev sig løs i et forrygende uveir, og kom hjem som en krøbling for livet. Hans hofte var bleven rent stiv, og han var bleven lam paa den ene side. Dengang havde de alt en søn, men han var bare aarsgammel.

Maren havde været saa lykkelig. De holdt saa meget af hverandre, hun og manden, og havde havt sligt et hyggeligt lidet hjem. Nu var han bleven hjelpeløs, og det blev Maren, som fik tage hele byrden for at skaffe brødet. Hun var i begyndelsen som fortumlet, det var som hele livets lykke pludselig var tagen fra hende for bestandig. Hun grublede nogle dage og nætter, mens hun vaagede over manden; men saa reiste hun resolut hovedet og begyndte stille og taalmodig sin kamp for tilværelsen og for sønnen.

Først maatte de flytte fra sine smaa, pene rum

med alle blomsterpotterne i vinduerne og leie sig et værelse og et kjøkken ude i en af udkanterne. Saa maatte hun skaffe stav og krykke og en magelig armstol til manden, da han kom sig saavidt, at han kunde sidde oppe. Saa vandrede hun rundt til bønderne i den bygd, hun var kommen fra — thi hun var fra landet og havde været tjenestepige hos konsul Abrahamsen, den gang Sakariassen traf hende — og bad dem sende ind til hende alt af ryper og kramsfugl, ænder og høns, som de vilde sælge, saa skulde hun kjøbe det, naar de vilde være rimelige og billige. Ja de kunde om høsten gjerne komme med multer og tytebær ogsaa. Og saa fik hun af magistraten kjøbt tilladelse til at faa plads paa torvet ved den gamle lygtepæl, og Maren Sakariassen var nu omskabt til Maren fuglekone.

Naar man saa hende sidde der midtvinters i sine forsvarlige halmsko, med sin tykke, sorte vadmelsstakk, indsvøbt i en vatteret trøie, der engang havde været sort den ogsaa, men nu spillede i det grøngule og var broderet med mange baade runde og firkantede lapper, — saa skulde man tro, hun var en førlig kone. Men naar hun saa kom hjem og fik skallet de forskjellige lag af sig, saa gik det med hende som med en løg. Ud af

de mange skal, der skulde beskytte hende mod vinden og frosten, krøb frem en fin og hvid kjærne. Og under det uldtørklæde, der stundom laa virret om hovedet som en turban, tittede et fintskaaret, intelligent ansigt, der syntes bestemt til andet end til at undersøge ryper og høns og gjøre op regninger med bønderne.

II

Sakariassen simpelthen forgudede sin kone, især nu, da han hjelpeløs var overgivet hendes omsorg. »Hun er en rigtig engel, ser De, en udklædt engel. Jeg kan. bare ikke skjønne, at hun skulde komme ned til mig. De vil ikke finde hendes mage, om De søgte i syv kongeriger«. Det var styrmand Sakariassens uforgribelige mening, som han ikke glemte at meddele alle, der saa indom til ham. Og kanske han havde ret. Med al sin strid og møie var Maren som et solskin hele dagen. Naar man spurgte hende, om det ikke var tungt dette med manden, svarede hun: »aa jo, i førstningen var det nok lidt svært, men nu synes jeg bare det er dejligt, for nu kan jeg faa ha' ham hjemme hele tiden. Og vi klarer os udmærket, som De ser«.

Maren fik nok ikke tid til at ligge paa ladsiden. Gudskelov at hun havde slig god helse, saa den strak til. Først maatte hun op kl. 5, pynte og feie stuen og lægge paa varmen i kjøkkenet. Saa maatte hun koge kaffe til sig og manden, bære den ind til ham paa sengen og give ham og gutten mad. Saa matte hun klæ paa gamlingen sin, som hun for spøg kaldte ham og se at faa ham anbragt i armstolen. Saa havde hun gutten at stelle med og faa ham sat paa gulvet omringet af alt legetøiet hans. Saa havde hun at gjøre istand alle kurvene til dagens handel og rigge sig selv ud i sin uniform. Og saa bar det afsted den iskolde vintermorgen, belæsset som en kløvhest med varer og kaffekjedel og sit lille kogeapparat, for at sidde stille paa sin krakk under lygtepælen og lade sig gjennemblæse, mens hun ventede paa, at byens fruer eller tjenestepiger skulde komme og forsyne sine respektive huse til middags.

Saa kom hun hjem igjen først, naar det begyndte at skumre, stiv og kold, varmede sig ved ovnen og slog floke, før hun kastede alle de forskjellige lag af tørklæder og klude, hvormed hun havde barrikaderet sig mod frosten. Stundom, naar manden havde været mindre bra, eller ang-

sten for barnet drev hende, fik hun en eller anden kjending til at passe kurvene saalænge og løb saa hjem for at vende manden i sengen eller for at se til, at barnet ikke havde faaet fat paa fyrstikker eller væltet et eller andet møbel over sig, mens hun var borte.

Men naar skumringen kom, og hun kunde være hjemme for alvor, da begyndte først dagens hygge. Manden sad ogsaa og skjelede gang paa gang hen til det store hollænderur i krogen, om ikke tiden kom snart. Og naar han hørte trinene hendes paa dørhellen, bredte der sig et glad smil over hele det blege ansigt.

Saa kom Maren pustende som en hvalfisk — thi hun havde skyndt sig. Og saa var det af med munderingen og til at kysse manden og barnet og lægge paa gruen og stelle til middagen og ruske til side alt, som de to hjelpeløse i dagens løb havde kastet udover gulvet.

Men naar saa den koghede suppe var skyllet ned, og hun kjendte den livsalige varme strømme gjennem kroppen, og den sidste talerken og kop var vasket, og lampen tændt, og manden baaren i seng igjen, og gutten sovnet, — saa var det for Maren at sætte sig paa sengekanten og berette dagens hændelser og de nyheder, hun havde faaet

betroet af tjenestepigerne og bønderne. Hun var da en levende avis. Og saa flyttede hun lampen hen til sengen og læste høit for Sakariassen af en eller anden reisebeskrivelse, som hun havde faaet laant. For rejsebeskrivelser var det morsomste han vidste; da var det ligesom han var ude igjen og seilede. Og da tøede Sakariassen op, saa han begyndte at fortælle igjen sine gamle eventyr, som Maren nu vist havde hørt for tyvende gang; men som hun saa gjerne hørte op igjen, da hun vidste, det glædede manden saa. Og mens hun læste eller han fortalte, maatte han altid holde hende i haanden. Naar hun da skulde blade om paa ny side, drog hun haanden til sig, men bare for at putte den i hans igjen, naar bladet var vendt. Det gjorde saa godt, syntes Sakariassen, at holde hende rigtig fast og bare ligge og se paa hende.

Saa kom da tiden, da lampen skulde slukkes. Men først en runde for at se, om alt var lukket og laaset, og om kullene var sluknede paa gruen. Saa godnat til vesle fyr, og saa krøb endelig Maren op i sengen til sin stakkels mand og sov som en sten til den lyse morgen.

Klokken 5 var hun oppe igjen og begyndte dagens gjerning. Det var jo med et lidet suk,

hun drog uniformen paa og vendte sit hjem ryggen. Men saa havde hun jo kvelden at glæde sig til. Og dagene gik fort, og menneskene var snille, og hun var lykkelig.

III

Sakariassen var nu ikke helt et vrag heller. Han kunde gudskelov bruge sine arme. Og naar han først havde gjennemgaaet den vanskelige proces at blive anbragt i sin armstol og havde faaet sine redskaber samlede paa bordet ved siden af sig, sad han og bandt fiskenæt eller skar ud legetøi for børn af gamle cigarkasser, baade marihøner, som kunde røre vingerne, naar man trak i en snor, og sprællemænd og møller med vinger som gik, naar vinden blæste. Hans ærgjerrighed var en hest eller ko, som kunde røre benene; men der var hans kunst strandet.

Han havde desuden en tredie bestilling: den at være barnepige. Da barnet endnu laa og krabbede og krøb paa gulvet — og det var sent med at lære at gaa — havde han faaet tjoret det fast til stolefoden. Tauget var saa langt, at det kunde række over halve gulvet. Naar da barnet græd, hvergang det var tørst eller skulde byttes paa, halte

Sakariassen trossen ind, og fisken laa snart og sprællede paa fanget hans. Naar da gutten havde drukket af melkekoppen, som var sat paa bordet mellem alle Sakariassens knive, sage og file, slap han trossen ud i sjøen igjen, og fisken svømmede lystigt fra land.

I maa heller ikke tro, at Sakariassen sad alene hele dagen. Aa nei, det rygtedes snart, hvor man kunde faa gratis legetøj, og alle gadens barfodede indbyggere fik i ledige stunder et stadigt træk hen til Sakariassens stuedør. »Er I nu der smaatrold?« var den almindelige hilsen, de fik. Og et bredt smil foor over krøblingens ansigt, naar de smaa gjæster stillede sig op rundt om bordet og saa paa hans arbeide. Saa kom da pratet paa gang, og snart kunde Sakariassen servere dem alle sine sjømandshistorier og dem atpaa, som han læste, og som han digtede. Og børnene lyttede med aaben mund. Han havde historier for alle aldere og kjøn. Han fortalte om malayiske sjørøvere og om orangutanger, om folk, som gik omkring splitternøgne, og om folk, som gik skindklædte baade vinter og sommer og sugede paa spæk Naar de var voksne nok til at taale det, fik de haarreisende historier om missionærer, som var stegte paa spid, og om hvide mænd,

som blev afklædte og inddelte i ruter og saa førte til torvs og solgte rute for rute til menneskeæderne, hvert stykke til sin pris, eftersom det var lækkert til.

Stundom blev disse fortællinger afbrudte ved, at ungen hylede. Saa blev da han trukket paa land og fortøiet eller afleveret til smaapigernes omsorg, som mer end gjerne vilde bysse og bære ham. Den eneste indskrænkning, som var sat dem, var, at de ikke maatte æde ungen op.

Disse besøg muntrede Sakariassen og kortede tiden for ham. Og han lyttede ofte efter, om han kunde høre træskotramp eller lyden af bare fødder paa stenhellen udenfor døren. Da gutten blev større, saa han kunde gaa og desaarsag blev mere besværlig, var Sakariassen saare taknemlig for denne hjelp, han fik i sin barnepigetjeneste. For vel kunde han til nød reise sig af stolen og ved hjelp af stav og krykke humpe tvers over gulvet og fakke synderen, naar han vilde ud gjennem døren; men det smertede ham meget, derfor foretrak han den gamle praksis at tjore gutten fast til stolefoden, bare at tauget nu var blevet noget længer.

Som Sakariassen saaledes sad dag ud og dag ind i sin stol, puslede med sit haandarbeide og tænkte

paa konen og paa sine daglige smaagjæster, lod han ogsaa blikket fare rundt paa tak og vægge. Thi hans kones omsorg havde ogsaa vist sig deri, at værelset, saameget som muligt, var omdannet til en kahyt. I taket hang et fuldrigget skib, som Maren havde faaet kjøbt fra sin hjembygds gamle kirke, der skulde nedrives. Paa væggene var skilderier af skonnerten »Einar Tambeskjelve« paa hvalfangst ved Spitbergen og briggen »Alert« mellem isflakerne ved Kap Horn, samt et grueligt forlis, hvor mennesker hang i mastetoppen, der svaiede, som skulde den netop gaa under, mens nogle graadige haier forsynte sig med forskjellige lemmer i forgrunden, hvor vandet var farvet aldeles rødt. Disse billeder var anbragte over sengen til morgen- og aftenandagt. Skilderierne paa den anden side var af mere fredelig natur; thi der tronede keiser Vilhelm, jomfru Maria og kong Oskar samt et fotografi af sognepresten.

Og Sakariassen saa sig omkring paa væggene og tænkte paa, hvor sjømandens liv dog var fuldt af nød og fare, og hvor godt det var i grunden, at han var sluppen saa vel ifra det. Tænk, om han istedetfor at være slaaet helseløs, skulde blevet klemt og frosset ihjel der mellem isflakerne eller kanske opædt af en hai! Og saa at han var falden

i hænderne paa slig en hustru! Ja, det var nu en Guds førelse over al maade. Og Sakariassen fik taarer i øinene, takkede Gud og saa paa den lille krabben, som tumlede om paa gulvet. En ting vilde han bede sin hustru om, og det var, at hvis han faldt fra, saa skulde gutten aldrig blive sjømand. Forresten vilde han gjerne leve en stund til endnu. Han havde ikke synderlige smerter, og godt udkomme med mad og klær havde de gudskelov. Naar ryperne imellem kunde faa en tanke, eller harerne viste en tendens til at ville vandre af sig selv, saa de ikke kunde sælges længer, blev de konfiskerede af hjemmehusholdningen. Og da levede de jo paa fin mad som herremænd, saalænge det varede. Jo, Gud havde rigtig været god mod dem.

IV

Da gutten var saa stor, at han skulde begynde paa skole, døde Sakariassen. Det sidste halve aar havde han maattet ligge stadigt, og det var en dyb hjertesorg for Maren, at hun ikke kunde faa sidde hele dagen hos ham. Men der maatte jo skaffes noget at leve af, og Maren var jo den eneste, som kunde forsørge familien. Hun turde

ikke lade den forholdsvis gode forretning gaa over i andre hænder. Saa leiede hun en halvvoksen pige til at sidde hos manden og have et øie med gutten den tid, hun var borte. Men alligevel drev angsten hende hjemover, saa tit hun bare kunde. Og flere gange paa dagen, især i sidste tid, kom hun hæseblæsende ind ad døren for saa at forsvinde med det samme. Men en ting havde hun erobret med sig paa disse korte besøg — mandens taknemlige smil og lysende øiekast. Det smil og det blik gjorde hende glad for lange tider.

Saa kom slaget. Han døde en nat ganske stille og bevidst. Han vækkede hende, som var sovnet ind af træthed, og sagde, at han følte sig saa underlig. Det var nok bedst, han fik sige farvel og takk for sig, før han mistede sans og samling. Og saa gav han hende den attest, at hun aldrig havde bedrøvet ham i noget, siden de blev kjendte, og at han heller vilde ha' levet syg hos hende end frisk ude i den vide verden. Han bad hende sætte gutten til handelen, saa snart han kom saa langt; thi det var der den bedste fortjeneste med. Saa trykkede han Maren i haanden, som kunde han ikke slippe, lukkede

øinene og talte ikke mere. Om morgenen var han død.

Maren sad igjen som lamslaaet. Hvad skulde hun nu have at leve for? Da raabte det borte fra den lille sengen: »mor!«

Det var sandt, hun havde jo ham, sønnen, og han skulde arbeides frem til mand. Men hvorledes? hvem skulde have tilsyn med ham, nu han blev større, og hun sad paa torvet hele dagen med sine kurve?

Som hun grublede over dette vanskelige spørgsmaal, kom der et brev fra Sakariassens bror, som var skomager i Bergen og gift, at han gjerne skulde tage gutten i huset, mens han gik paa skolen, hvis hun kunde betale skolepenge og klær.

Maren greb øieblikkelig dette som den bedste udvei. Men saa slog det hende, at dette jo i grunden vilde sige, at sønnen ogsaa skulde blive borte for hende ligesom faderen, og hun skulde blive tilbage alene — ganske alene. Dog, hvad kom det an paa hende? Man maatte gjøre, hvad der var bedst for gutten, hun skulde nok holde ud, til han blev stor, og saa fik Gud sørge for resten. Hos Sakariassens bror fik han da baade hjem og tilsyn, og konen skulde være en snild

kone, der nok vilde være mo'r for hendes lille gut, naar hun selv ikke fik lov at være det. Hjemme hos hende vilde han bare gaa for lud og koldt vand og lære at drive paa gaden hele dagen udenfor skoletiden.

Saa blev da Anton sendt afsted til Bergen, og Maren var nu reduceret til en pengemølle, der skulde male skolepenge og klær til gutten sin uden at faa glæden af at se ham og stelle med ham.

Men hvor det var blevet tomt hjemme. Hun længtede formelig efter at flygte fra det altsammen; thi det mindede og mindede om lykkeligere dage. Og dog — naar hun sad borte fra det paa torvet, saa længtede hun hjem igjen, hjem til disse kjære og saare minder hver eneste dag. Og naar hun vel var kommen hjem og saa den tomme armstol og den lille seng, som var bleven staaende paa sin plads, saa det ufuldendte fiskenæt paa væggen — det sidste, han havde arbeidet paa — saa skilderierne med haifiskene og isflakerne og skibet under taket — ja saa brast hun i en hulken, hun ikke kunde stanse. Og hun ønskede sig halvt ude paa torvet igjen i vinden og regnen.

Men det galdt om ikke at lade sig overmande. Og saa satte Maren vilje paa, som hun saa ofte

før havde gjort. Nu havde hun et eneste livsens maal: at skaffe sin søn kundskaber og faa ham frem i en livsstilling, hvor han slap at resikere helsen eller slide sig ud i dagligt tungt arbeide, saa som begge hans forældre havde gjort.

Der var ingen, som anede, hvilken kamp Maren førte hver eneste dag for at gjennemføre dette maal; thi hun var altid lige blid mod sine kunder. Og naar folk spurgte hende, hvorledes hun havde det, svarede hun altid: »bare godt«.

Men den ensomme stue hørte hendes stille graad og hendes stille bønner for sønnen og hendes ynken for gigten, som nu begyndte at sætte ind paa hende. Folk syntes nok, hun var faldt af og var bleven svært gammel, siden manden døde. Og de kunde ikke ret forstaa det; thi hun maatte jo være lettet for en stor byrde, naar denne hjelpeløse, syge stakkaren gik bort. At han alligevel havde givet mere, end han havde taget, var der ingen, som forstod.

V

I 10 aar var Maren skilt fra gutten sin. Og i al den tid havde han bare været hjemme én

sommerferie; thi det var en lang rejse fra Bergen og til byen, hvor hun opholdt sig, og dampskibet kostede penge. Men denne ene gang maatte hun spendere; thi længselen blev for stor. Men hun kunde næsten ikke kjende gutten sin igjen. Nei hvor han var bleven stor og vigtig i de nye klæderne sine! Og saa pratede han i et væk. Nei, alt det, han kunde fortælle! Det var som faderen, naar han først kom ind paa forlis og menneskeædere. Men det, Anton fortalte, det var bare saadant med lærdom i. Ja og saa havde han jo en hel del skolehistorier om spidsbustreger, de drev med lærerne sine, og kommers, som de havde med strilerne[1]). Han var svært for sig, syntes Maren Og hun saa med moderstolthed paa den vakkre gut. Han skulde nok blive til noget i verden, og nu var det dobbelt saa let at slide og slæbe for hans skyld, nu da hun havde seet ham. Og naar de sad i kahytten om kvelderne, fortalte hun til gjengjeld om faderen og gjentog hans historier. Saa var det, som han endnu sad imellem dem. Og Anton lo og morede sig, og moderen var henrykt. Og det var ikke bare de bedærvede ryper og høns, som nu

[1]) Øgenavn paa bønderne i Bergens omegn.

gik til hjemmehusholdningen. Hun fik da traktere gutten sin lidt, mens han var hos hende.

Da saa dampskibet gik tilbage til Bergen med skatten hendes, tørrede hun hyppigt øinene med forklædet, mens hun viftede. Men hun syntes alligevel, det var lettere at leve nu.

Og hun havde faaet endnu et at elske foruden sønnen, og det var en sparebankbog, hvori hun gjorde hyppige indskud. At læse i den og se, hvor tallene øgede sig, blev nu hendes kjæreste litteratur; thi dette var jo ogsaa hendes livsarbeide for sønnen, omsat i blanke kroner. Hvem vidste, naar den kunde komme ham tilgode?

Anton havde gennemgaaet en handelsskole og var gaaet ud med bedste karakter. Med denne sin attest i lommen kom han tilbage til sin fødeby og søgte kontorplads. Han fik den og erhvervede sig snart sin principals opmærksomhed og tillid ved sin flid og dygtighed.

Nu oprandt en lykkelig tid for Maren. Gutten kunde tjene sine egne penge, og alt, hvad hun kunde lægge til side, gik i bankbogen. Og saa boede han hos hende og fyldte den lille kahyt med munterhed. Og moderens beundring af sønnen voksede for hver dag. Ikke havde han heller lyst til at fare ude om kveldene med kam-

merater og skøie. Han fik ord for at være en eksemplarisk ung mand.

Anton viste sig at have kjøbmandstalent. Han havde øinene med sig og havde alt benyttet sin fritid til nogle smaa private spekulationer, der var lykkedes. Der var i den tid megen tale i byen om, hvad man burde kunne tjene ved iseksport, og Anton drømte om, hvad sligt et lidet, heldigt beliggende, ferskvand vilde kunne indbringe, om det blev rigtig udnyttet. Han lagde ud om dette for sin mo'r en aften i begeistrede talemaader, og blev som stum af forbauselse, da moderen underrettede ham om, at hjemme i hendes fødebygd, som ikke laa langt borte, var der sligt et vand, som bønderne ingen nytte gjorde sig af, og som ikke laa langt fra fjorden.

Anton sov ikke den natten. Ved den første leilighed reiste han derned. Han kom igjen aldeles fyldt ved tanken. Havde han nu bare lidt kapital, saa kunde man gjøre storartede affærer; thi bønderne forlangte ikke stor afgivt, for at man skulde faa lov at skjære is paa vandet, og transporten til fjorden vilde falde forholdsvis let. Men hvor faa kapitalen fra? Det var forbandelsen ved at sidde i smaa forholde, at en mand, som vilde frem, aldrig kunde faa røre sig.

Moderen sad i stilhed og hørte paa sønnens lamentationer, mens han gik op og ned paa gulvet i den lille kahyt. Saa gik hun stille hen til dragkisten og fandt frem sparebankbogen sin. Hun lagde den i Antons hænder uden et ord. Anton stirrede paa bogen, og han stirrede paa sin mo'r.

To tusinde kroner! Herregud! det var jo alt, han behøvede til at begynde med. »Det er lagt tilside til dig Anton!« var alt, moderen sagde.

Anton blev saa bevæget, at han brast i graad. Saa omfavnede og kyssede han glædestraalende sin mor, greb sin hat og skyndte sig ud. Moderen sad igjen med et stille smil.

Alle de planer, som nu fløi gjennem Antons hoved! Der maatte tømres op et lagerhus, skaffes sagflis, lægges en skinnegang ned til sjøen, gjøres op nøiagtige beregninger, før fartøi fragtedes. Men naar alt var kommet i gang, tvivlede han ikke paa, at den nødvendige kapital til videre foretagender kunde reises, da spekulationen var saa ligefrem og ikke havde spor af noget hasardiøst ved sig.

Det gik ogsaa efter Antons beregninger. Han havde indviet sin principal i planen, taget ham med sig til isvandet, og denne var mer end glad ved at gaa halvt i foretagendet.

Trafikken udvidedes aar for aar, kontorpladsen var opgiven, og Anton havde etableret selvstændig forretning.

Men en forandring havde denne nye tingenes ordning ført med sig. Forholdet til moderen var blevet anderledes. Det sagde sig selv, at Anton under disse omstændigheder ikke kunde blive boende i den gamle kahyt. Han havde leiet sig baade egne værelser og kontorlokaler og møbleret dem, som det sømmede sig en opgaaende forretning. Han søgte og fik omgang med byens fine unge herrer, sad med dem paa kaféerne og diskuterte politik og handelsudsigter. Han blev buden paa baller og i selskaber endog til konsul Abrahamsen, som var byens flotteste hus.

Dermed faldt det af sig selv, at hans besøg hos moderen ikke blev saa hyppige som før. Og hvad værre var: Anton følte for første gang en braad i sit hjerte over, at moderen var »saa simpel«. Det generte ham at høre Maren fuglekone nævne. Han gik nødig over torvet i selskab med flotte kammerater eller damer, mens hun sad der med sine kurve. Han greb sig i at blive rød og lade som han var ivrig fordybet i konversation, naar han maatte passere der under saadanne omstændigheder. Og i særdeleshed nu, da Maren

for gigtens skyld havde faaet sig en saueskindspels udenpaa alt det andet tilbehør og havde konsul Abrahamsens gamle slobrok tullet om benene, et aflagt klædesplagg fra det hus, hvor hun i sin tid havde været tjenestepige, og hvor Anton nu gik og gjorde kur til datteren. Han følte moderens stilling som en lænke om benet, som en truende fare der, hvor han vilde frem.

En gang talte han til sin mor, om hun ikke vilde slutte med denne handelen. Han skulde saa gjerne leie hende et værelse og betale ophold for hende, nu da han var kommen saa godt frem. Men Maren svarede bare, at hun var vis paa, det da vilde gaa hende som manden i London, der havde solgt varme vaffelkager paa gaderne hele sit liv og derfor altid gik med et varmebækken paa maven. Da han sluttede, blev han saa syg, at doktoren sagde, den eneste redning for ham var at tage varmeapparatet paa sig igjen og sælge vafler som før. Men en ting fortiede Maren, og det var, at hun nu, da hun havde givet sønnen alt, hun havde opsparet, var begyndt at samle lidt til sig selv for ikke at falde nogen til byrde paa sine gamle dage. Og hvad skulde hun vel be-

stille, om hun nu sluttede? Hendes tilvante daglige liv var blevet hende en naturnødvendighed.

VI

Lykken fulgte Anton, han var baade klog og forsigtig i sine spekulationer, og de gik godt. Han svang sig hurtig op til at blive en af byens matadorer, og byens mødre begyndte at holde udkig efter ham og lægge an listige krigsplaner for deres giftefærdige døttre.

Anton var ogsaa en meget vakker ung mand og førte sig godt i selskaberne, saa der var bare ét i veien med ham, og det var — hans mor.

Stakkels Maren, skulde nu hun staa i veien for sønnen, hun, der glædede sig som et barn over den lykke, han gjorde, og som aldrig sagde et ord om, at hun blev forsømt, men fandt det ganske i sin orden.

Anton undgik imidlertid med stor behændighed alle de skjær, hvorpaa de giftesyge mødre haabede, han skulde strande. Thi han sigtede ikke mindre højt end konsul Abrahamsens egen datter. Den værste hindring at overvinde blev ogsaa her hans mor. Men kjærlighed gjør blind, og kjærlighed gjør feig.

Konsulens datter var dødelig forelsket i den unge, vakkre mand, og saa maatte hun jo lukke øinene og svælge Maren fuglekone med det samme. Men hun satte dog som vilkaar, at hans mor aldrig skulde inviteres til at bo i deres hus og aldrig faa komme længer end i kjøkkenet, naar de havde selskab. I det hele skulde hun lades saa meget som muligt ud af betragtning — naturligvis altid behandles høfligt; men dog som en, med hvem man skulde have mindst muligt at gjøre.

Og kjærligheden gjør saa feig, at Anton lovede baade dette og meget mere. Naar man bare var kommen gjennem det naaleøie, som kaldtes bryllup, kunde man vel altid vokse ud igjen paa den anden side.

Saa oplevede virkelig byen den begivenhed, at Anton Sakariassen holdt bryllup med Stefanie Abrahamsen. Og da fik alle de skuffede mødre munden paa gang. At konsulens familie kunde nedværdige sig til at træde i forbindelse med søn af deres forrige tjenestepige, det havde de ikke troet, det var noget, de aldrig vilde have gjort. Man maatte dog følge simpel selskabelig anstændighed. Og mødrene rystede sine ærværdige kappebaand i dydig harme og i indædt forbittrelse over ikke at have været de lykkelige.

Men hvad skulde man gjøre med Maren i bryllupet? Man kunde jo ikke aldeles ignorere hende. Saa blev da Anton sendt ned nogle dage i forveien paa den nødvendige korsgang at spørge, om ikke moderen den dag vilde gjøre konsulens den tjeneste at hjælpe kokkekonen i kjøkkenet, da hun jo var saa flink med maden.

Maren forstod godt meningen. Men hun var saa opfyldt af glæde og stolthed over den lykke, sønnen havde gjort, at hun ganske troskyldigt svarede, at hun vist ikke havde tænkt at komme længer end i kjøkkenet. Der var hun jo ogsaa saa godt kjendt fra gamle dage. Men i kirken under vielsen maatte hun faa lov at være tilstede, hun skulde gjemme sig nede ved døren.

Denne dag blev afgjørende for hele Marens stilling til sønnens hus.

Hver gang der skulde være selskaber hos ham og ellers om søndagene var hun stadig gjæst — i kjøkkenet. Der hjalp hun til med anretningen. Der spiste hun ogsaa. Saa kom fruen en gang imellem naadig ud, nikkede til hende, klappede hende paa skulderen og sagde: »nu maa du forsyne dig godt, Maren«. Hun tænkte ikke paa, at det var Marens egne ryper, hun spiste.

Den unge frue var ikke egentlig ond, hun var

bare interesseløs og forfængelig. Hun var som en af disse mange nødder, der ser saa blanke og pene ud paa skallen, men som er tomme inden i eller iallefald har en meget skrumpen kjerne. Hendes interesser var smukke kjoler og fornøielser. Det var hun jo oplært i at hige efter ligesom de fleste af dem, der er saa ulykkelige at blive opdragne i rige hjem, hvor de har faaet alt, hvad de har pegt paa, og hvor de aldrig har været tilholdte at arbeide, bare lade andre gjøre alting for sig. Hun dømte mennesker efter den stilling, de indtog i samfundet, ikke efter deres værd. Andres sorger og glæder vedkom ikke hende. Hun havde sig og sit at sørge for, og det fik være nok. Og nu var det jo saa heldigt, at hendes mand kunde lade hende fortsætte det samme liv, hun var vant til fra barndommen af, med baller og selskaber, fjas og sladder og forresten lade verden suse sig forbi.

Hendes mand var godheden selv, han nægtede hende aldrig noget. Han var jo opslugt af forretningshvirvelen, af det at tjene penge og gjøre dristige spekulationer. Og naar han saa fra kontoret kom hjem til hende, likte han godt at se hende fint klædt og faa lidt god mad og vin og musik og lege med børnene.

Anton Sakariassens hus blev snart det representative i byen. Konsul Abrahamsen følte sig for gammel nu til at gjøre alle disse tilstelninger for fremmede kunstnere eller andre berømte mænd, som maatte gjøres, naar disse gjorde byen den ære at gjæste den med foredrag eller konserter. Saa arvede svigersønnen baade byrden og æren.

Men Maren fuglekone sad under sin lygtepæl i sin saueskindspels eller i sin lille kahyt og længtede til søndagen, da hun skulde faa sidde i kjøkkenet hos sin søn og faa komme ind i barnekammeret og lege lidt med de smaa gudsengle, som hun kaldte børnene.

Thi ellers var det sjelden, sønnen havde tid at se ind til hende, og Maren følte ofte, naar hun sad der alene i sin kahyt, at hun var overflødig nu, en moden frugt, der gjerne kunde falde fra grenen og smuldre hen.

VII

Der var kommet en af landets feirede digtere til byen for at holde foredrag, og man gjorde stor stas af ham. Anton Sakariassen kunde na-

turligvis ikke staa tilbage, og han inviterede digteren til en større middag.

Dagen før denne skulde være, gik digteren og en ven af ham over torvet. »Se paa hende, som sidder der«, sagde vennen og pegte paa Maren fuglekone, der som sædvanlig sad under lygtepælen i fuld mundur.

»Ja, er der noget underligt med hende?« spurgte digteren, »hun ser ud som alle de andre«.

»Hun er mo'r til Sakariassen, som gjør selskab for dig imorgen. Men han vil ikke kjendes ved hende, og man kan aldrig ærgre ham mere, end naar man spør ham efter hans mors befindende. Han er igrunden en stor snob, skal jeg sige dig. Kunde ikke du imorgen — saa'n paa en lidt fin maade forstaar du — gi' ham en paa flabben? Det vilde han have synderlig godt af, og du vilde glæde byen overmaade.« Og nu fortalte vennen alt, hvad han vidste om Maren fuglekone.

Festdagen kom. Der var stegt og bagt og braset, saa det kunde kjendes langt nede i gaden. Champagnen var lagt paa is, og fruen havde selv ordnet blomsterdekorationerne. Værten var nervøs og gik med mavepine paa grund af de »improviserede« velvalgte ord, som han ved bordet

skulde aflevere til digteren, og som han havde liggende i sin frakkelomme efter tyvende gang at have læst dem igjennem. Han havde da leilighed at forløse fangen, hvis han i det høitidelige øieblik skulde komme ud af koncepterne.

Endelig slog timen. Digteren tronede i høisædet, og gjæsterne var bænkede hver paa sin plads. Talen var lykkelig afleveret ved stegen, og man ventede nu med spændt opmærksomhed paa digterens bevingede ord for vertfolket. Endelig slog han til lyd paa glasset, da champagnen kom, verten raabte sit: »hys!« nedover bordet, det animerede skravl standsede, og alles øine rettede sig mod digteren, der stod og ventede paa almindelig taushed med glasset i haand. Og saa talte han:

»Jeg har ventet med at yttre, hvad jeg har paa hjertet, til champagnen kom, da gjenstanden for min skaal er saa god, at den kun kan drikkes i champagne«.

(Bravo! bravo! — alles øine rettedes mod verten og vertinden, der halvt blyge sad og saa ned mod sin talerken.)

»Et gammelt ord siger: lykkelig den, som er kommen af en god ætt —

(»Nu er det gamle konsul Abrahamsen, som

skal smøres med honning«, hviskede en til sin nabo.)

»Og dette ord er et sandt og godt ord baade for et helt folk og for hvert enkelt menneske. Derfor lykkeligt det folk, som eier en ærefuld saga, og lykkeligt det menneske, som har en god fa'r og mo'r; thi dette gi'r ansvar«.

(»Skal vi nu tilbage til vikingerne?« hviskede den uforskammede kritiker til sin nabo.

»Nei, vi skal kjøbe ryper hos Maren fuglekone«, var svaret).

»Jeg ved ikke noget helligere, noget, som bedre kan holde en oppe i fristelser og modgang end mindet om gode forældre og en lykkelig barndom. Jeg ved ikke noget mere velsignet i livets kamp end ligesom at føle mors kjærlige hænder stryge over sin pande. Det gjør en saa bløð og bange for at saare andre. Og jeg ved ingen helligere følelse end en søns og datters taknemlighed mod dem, som har kjæmpet og lidt for en hele sit liv«.

(»Se paa Anton Sakariassen, hvor han blir rød — han føler braadden«, hviskede kritikeren.

»Snart begynder han at harke«, svarede vennen.)

Men digteren fortsatte: »og læg vel mærke

til, mine damer og herrer, at naar jeg siger at være kommen af god ætt, saa mener jeg ikke rigdom eller rang eller høie titler —

(»Der forsvandt konsul Abrahamsen haabløst«, hviskede kritikeren.)

»thi de gjemmer saa ofte tomhed og forfængelighed; men jeg mener den ættekjærlighed, som forstaar at offre, og som føler en glæde ved at offre arbeide, tanker, fornøielser for at kunne berede sine en sorgfri tilværelse. Og denne ættekjærlighed kan findes hos høie som hos lave, hos konge som hos bonde —

(»Nu stiger vertindens aktier igjen«, hviskede kritikeren.)

»men mest hos de lavest stillede i samfundet (Au—au!), thi paa dem tvinges kampen og valget ganske anderledes end paa dem, der har fuldt op af alle ting.

Vor ærede vert, der ved sin ihærdighed og dygtighed i arbeide har erobret sig en saa fremragende plads her i byen, og hvem jeg vil takke for den gjæstfrihed og venlighed, hvormed han har modtaget mig idag, han hører til de udvalgte lykkelige, som med stolthed kan sige, at han er kommen af god ætt. Jeg tænker her ikke nærmest paa hans fa'r, skjønt han skal have været en

udmærket mand; thi ham mistede han saa tidligt; men jeg tænker paa hans mo'r, hans ypperlige, selvforsagende mo'r, som jo er bleven en af denne byes seværdigheder, og som jeg ikke har hørt mere end én mening om: den af udelt beundring. Det er en mangel ved os saakaldte dannede, at vi ikke dybt nok sætter os ind i den daglige, opslidende kamp, som maa føres af disse smaa i samfundets laveste og tjenende stillinger dels for at skaffe brødet, dels for at faa sine frem. Vi gaar og uddeler medaljer og ordenstegn til dem, som følger kongen paa en jagt, eller som leier et hotelværelse for ham i udlandet, mens lodsen, som vover livet for at redde medmennesker en rasende uveirsnat paa et fraadende hav, eller kvinder som denne her, der gjør en syg mands liv til en stedsevarende velsignelse, og som uden et sukk, ja med smil paa ansigtet, slider en daglig kamp for at faa sønnem frem uden et øieblik at tænke paa sig selv — se de gaar uden medaljer for borgerdaad. Og de behøver dem heller ikke. Thi de æresminder, som deres eksempel har reist i en by, hædrer denne. Og den stille velsignelse, som morgen og aften hviskes over deres navn fra taknemlige børn, er mere værdt end en stjerne hængt paa brystet.

(»Se paa Sakariassen — fluen paa naalen, som svirrer med vingerne«, hviskede kritikeren.

»Tror jeg ikke, han fælder en pligtskyldigst taare«, svarede vennen. Og der randt virkelig en taare fra vertens kind og ned paa talerkenen.)

»Det er ikke min mening her at trætte mine tilhørere med nogen udmalen af Maren fuglekones offerliv, hvorledes hun sommer og vinter har trodset hede og kulde og samlet sig gigt og legemlig lidelse for at kunne være trofast mod sin pligt. Jeg vilde bare udtale, hvor stolt man maatte føle sig, naar man som vor vert kunde pege paa en saadan mo'r og sige: »af slig ætt er jeg kommen«. Og naar vi idag nyder godt af denne vor verts velstand og gjestfrihed, saa bør vi ikke glemme, at det først og fremmest er sin prægtige mo'r, han skylder alt dette. Det var denne mo'rs skaal, jeg ønskede at udbringe, fordi hun er roden til vor ærede verts arbeidsomhed, moralske styrke og lykke i verden.

Jeg beklager meget ikke at se hende her — —

»Mor var ikke rigtig vel idag, saa hun var forhindret fra at komme«, afbrød verten synlig forlegen.

»Jo, bedstemor er ude i kjøkkenet«, udbrød en af de smaa »enfants terribles«, som sad ved bordenden.

»Ja saa — er hun kommen alligevel«, faldt verten ind. »Saa skynd jer efter hende, børn!«

Børnene op og ud. Snart blev døren stødt op igjen, og under børnenes jubel blev Maren fuglekone halet ind i salen. Hun havde saavidt faaet kastet sit kjøkkenforklæde og var ganske blussende af komfurvarmen. Hun strittede imod, men to af børnene halede i armene, og en skjøv bagpaa. Den lille tynde skikkelse var klædt i en sort kjole — sørgekjolen over manden — med hvid krave om halsen og strimler om haandleddene. Paa hovedet havde hun en gammeldags strimmelkappe.

»Kom her mo'r og sæt dig paa min plads, digteren vil drikke med dig«, udbrød Sakariassen og reiste sig.

»Altfor stor ære«, sagde Maren bare og neiede.

Bedstemor var anbragt i papas stol under haandklap og bravoraab. Digteren klinkede med hende.

»Mine damer og herrer!« fortsatte han, »jeg tillader mig i dyb ærbødighed at udbringe bedstemors skaal, den ældste, og jeg tror jeg tør sige den bedste, i ætten. Maatte Norge, og maatte vi, som jo skal bygge Norge, tømre fremtiden af det ideale tømmer, som hun har brugt til at tømre sit liv. Maatte vi unge faa en saa staalsat vilje, en

saa seig ihærdighed, en saa villig selvopoffrelse, en saa uskrømtet og øm kjærlighed som den, bedstemor Maren har vist os. Da var vi et lykkeligt folk.

Maren fuglekones skaal!«

En øredøvende jubel og bravoraab hilsede talen, og alle skulde klinke med Maren, som bly stod og neiede, mens taare paa taare randt ned ad hendes kinder.

Maren var bleven selskabets helt. Hun maatte være inde hele tiden, og ved kaffen fik digteren hende ind i en krog og underholdt sig med hende og fik hende til at fortælle om sit liv.

Men verten og vertinden var for et øieblik forsvundne. Inde i sit soveværelse sad Anton Sakariassen og græd som et barn, og hans hustru stod foran ham og talte ham til rette.

»Tag dig dog sammen, Anton! du prostituerer os jo allesammen. Vær da en mand! Sandt at sige synes jeg, det var en uforskammethed at komme med en saadan tale i dette hus. Der sad fa'r og ventede en opmærksomhed, men se om nogen tog notise af ham«.

»Aa nei, aa nei Stefanie — det var ikke uforskammet — det var gudsens sandhed. Vi har ikke været gode mod mo'r, nei vi har ikke«.

»Aa snak — har hun ikke kunnet komme til

os, naar hun har villet? har hun ikke havt fri adgang til børnene?«

»Ja ad bagdøren og i kjøkkenet«, svarede Anton.

»Det manglede bare, at Maren fuglekone skulde paradere i vore saloner«, sagde hustruen spydigt.

»Hør nu Stefanie«, begyndte Anton igjen, »imorgen henter jeg mo'r. Hun skal for fremtiden bo hos os. Hun kan jo faa blaastuen, som ellers staar ledig. Der er ingen, som kan passe saa omhyggeligt paa børnene som hun«.

»Ja og lære dem simple manerer«, faldt fruen ind.

»Mor er ikke simpel. Se bare paa det ansigt, hvor fint og klogt det er«.

»Skade du ikke har opdaget alt dette før«.

»Vi skylder hende det, Stefanie, jeg faar ikke samvittighedsfred, før det er gjort«.

»Du husker ikke længer paa løvtet, du gav mig da?«

»Det var et ubesindigt løvte — du skal løse mig fra det. Jeg vil intet gjøre uden dit samtykke, ser du«.

»Du faar naturligvis gjøre, som du lyster«, sagde fruen; »men det er og blir en skandale.

Vi vil udsætte os for latter og omtale i hele byen«.

»Lad dem prate, saa meget de vil. Vi gjør vor pligt. Og jeg ved, at m'or har en saa fin takt, at hun aldrig vil genere«.

»Saa bed hende komme da; men jeg siger dig, at jeg tor mine hænder, om du efterpaa skulde angre det«.

En stund efter saa man Sakariassens ansigt mellem de pratende gjæster, smilende og oprømt.

Han bad undskylde sin fraværelse, da han var bleven heftet ved et telefonbud. Han saa sig om efter sin mo'r, men Maren havde benyttet leiligheden til at undslippe og atter smutte ud i kjøkkenet. Der fandt han hende med to af børnene, et paa hvert knæ, fortællende dem af sin mands historier.

»Hør nu, børn«, sagde Sakariassen fornøiet, gned sine hænder og klappede sin mor paa begge kinder, »nu skal jeg fortælle jer en stor nyhed: imorgen tidlig skal I faa hente bedstemor med hest og vogn, og saa skal hun bo hos os bestandig. Er det ikke morsomt?«

»Er det sandt? er det sandt? aa bedstemor!« raabte børnene og klappede i hænderne.

Maren saa paa sin søn med store øine. Anton

bare lo. »Jo, du, vi er blevne enige om, Stefanie og jeg, at det skal være slut nu med denne handelen din. Du blir for gammel, mor, at sidde ude i vind og væde og samle gigt. Men du har hidtil været saa egensindig, at du har villet det saledes. Men fra imorgen rykker du ind i blaastuen — hører du det mo'r, streng ordre — og saa skal du faa hvile og ha' det godt paa dine gamle dage«.

»Er hun med paa det?« spurgte Maren og fæstede sine øine paa sønnen.

»Ja du, hun er med. Og saa kan du faa kjøre ud med børnene og stelle med dem, og det liker du jo«.

»Men jeg vil betale for mig, jeg har en ny bankbog, ser du, skjønt der ikke er saa meget i den, som jeg gjerne vilde ha'«.

»Du med dine bankbøger — skjønt den første kom vel med — det var den, som skabte min lykke. Jo, det var det mo'r. Og i det hele taget er det jo dig, jeg skylder altsammen: Gud velsigne dig!«

Anton fik et anfald af rørelse. Han tog sin mo'rs verbarkede ansigt mellem begge sine hænder og kyssede hende.

Saa gik han hastigt ind til gjæsterne.

VIII

Maren fuglekone kom hjem den aften aldeles fortumlet. Hun sank ned i mandens gamle armstol og begyndte at græde. Men det var ligemeget af glæde som af vemod. Hun skulde ikke nægte, at hun gik træt nu af sit anstrængende liv og længtede efter fred og hvile. Og kunde hun finde den bedre end i sønnens eget hjem, ham som hun elskede høiest af alt i verden, og mellem de søde smaa, som kaldte hende bedstemor?

Hun havde ogsaa følt sig saa underlig de sidste dage, været saa svimmel stundom, som vilde hun besvime.

Og saa havde landets feirede digter drukket skaal med hende og talt for hende i selskabet, og alle de fine damer og herrer havde klinket med hende og æret hende paa alle maader. Kunde hun saa ønske sig mere? Nei hvor urimelig god Gud havde været mod hende! Nu skulde Sakariassen seet ned fra sin himmel, saa havde han været glad og stolt.

Men det var dog saa sin sag at forlade denne lille stue, hvor hun havde levet alle disse aar, og som var saa rig paa minder. Det var, som hun var bunden til hver eneste liden ting med sine

fineste hjertetrevler. Kunde hun trives mon udenfor denne sin stue?

Ja, nættet vilde hun nu tage med og armstolen og det gamle hollænderur og skibet under taket og haifiskene og jomfru Maria og — — ja, hvad blev der saa igjen? Det var vanskeligt at omplante gamle træer, havde man sagt, mon hun kunde taale omplantning?

Imorgen tidlig vilde hun begynde at pakke sine smaasager sammen, for nu vilde hun lægge sig, hun var saa træt, saa træt. Der havde været for meget paa engang, dette.

Og Anton havde ikke glemt hende, han var ikke stolt, og fruen selv havde været med paa indbydelsen — var det ikke saa? Hende havde hun været mest bange for. Men nu var ogsaa hun god. Alle var gode mod hende. Nei, hvor hun var lykkelig!

Og Maren lagde sig og strakte sig med nydelse i sengen. Imorgen skulde hun slippe at fare op klokken 5 og gjøre op varme og ha' paa sig den ekle uniformen med saueskindspelsen ytterst — men den vilde hun ogsaa tage med som et minde. Og herefter fik hun kanske kaffe paa sengen, som var det bedste, hun vidste — aa nei, hun kunde nu ikke begjære det rent som en dronning heller.

Og Maren smilte og foldede hænderne og syntes, hun var kommen i himmerig.

Klokken 11 paa formiddagen næste dag holdt en vogn med livréklædt tjener paa bukken foran Marens lille stue, og ud hoppede alle tre børnene. De stormede mod døren og ind.

Det var saa stille derinde. Og tænk, bedstemor laa endnu og sov i sengen. Nei, det var da for galt!

»Bedstemor! bedstemor! her er vi«.

Intet svar. Børnene begyndte at blive bange. Den ældste vovede sig hen og keg paa hende.

Jo — hun sov. Hun laa saa stille og smilte, men hun var saa gulhvid i ansigtet. Den ene haanden hang slapt ned over sengekanten.

»Bedstemor! det er Ragna!« hviskede den ældste og tog bedstemoderens haand. Hun slap den pludselig; thi den var ganske kold.

Saa begyndte hun at græde og løb hurtigt ud, de andre børnene efter.

Og Maren sov videre sin stille, evige søvn. Glæden havde været for overvældende.

Men Antons frue drog et lettelsens sukk. Hun havde da alligevel undgaaet skandalen.

EN PANTELAANER

I

Han saa ud, som en ægte pantelaaner bør se ud i romanerne. Huden var tør og gul og strammet over to lidt udstaaende kindben. Næsen var krum og spids og viste tendens til at møde den opadstræbende hage med et forsonligt kys, men hindredes af munden, som kom imellem. Kinderne var indfaldne, og øinene skjævede omkring, rædde for at møde nogen. Han gik i en sid og tæt tilknappet frakke, der var luvslidt, som det sig hør og bør hos gniere. Paa hovedet havde han en gammeldags afdanket floshat. Naar han fik et indfald, mimrede han altid med munden, som om han knuste sin egen tanke mellem tænderne.

Han havde ingen venner og vilde heller ingen ha'. Han havde selskab nok i sig selv og i sine sammensparede pengesedler.

Hans sædvanlige tur var ned paa bryggen,

hvor han vandrede op og med med hænderne paa ryggen og gispede efter sjøluft.

Alle i byen hadede ham, og han vidste det. Han havde derfor ingen større tilfredsstillelse end at hade dem igjen og vise dette ved at udsuge dem saa meget som muligt, naar de, drevne af nøden, maatte søge hen til hans pantelaanerbutik. Da kunde han glæde sig over at se dem sprælle og vride sig som en flue paa naal, naar de prutede om at faa en krone mere paa sagerne sine, end han vilde give, eller tryglede om henstand paa pantet endnu et par maaneder.

Særlig gik det ud over kvinderne. Thi rygtet meldte, at Nikols — det var navnet hans — engang havde været forlovet med en pige, som hed Oline, men at hun havde slaaet op med ham. Fra den tid svor han alle kvinder had og kaldte dem aldrig for andet end »Oliner«. En Oline var for ham indbegrebet af alt falskt og gement paa jorden.

Rygtet vilde endvidere fortælle, at han i kjelderen under sit hus — thi han eiede et lidet hus for sig selv — havde et jernbeslaaet egetræs skrin, lænket til væggen med en forsvarlig kjætting, og som skulde være fuldt baade af guld- og sølvpenge. Ingen havde imidlertid seet det, for der

var jernstænger for kjeldergluggen, der slap ind lyset, og han tillod ingen at være i huset uden sig selv. Selv lagede han maden og vaskede kopperne og feiede gulvet, og rengjøringen blev ogsaa derefter. Der lugtede mugg og gammelt tøi over hele huset. Thi han turde sjelden have vinduer aabne af frygt for tyve. Og naar han gik ud, samt om natten, havde han svære jernstænger for.

Folk gik gjerne af veien for ham paa gaden. Og saa man ham passere forbi vinduerne, var det almindelige udraab: »se, der gaar bæstet!« Om hans hemmelighedsfulde hus spandt der sig snart sagn, og folk tittede med en vis nysgjerrighed, blandet med frygt, ind gjennem kjeldergluggen, naar de gik forbi. Han var ogsaa et stadigt samtaleemne ved kaffekoppen hos smaaborgerne, som led mest under hans tyranni, og man undredes paa, hvorledes et menneske kunde holde ud saaledes at stelle med sig selv hele sit liv, og hvorledes det vel saa ud inde i en slig sjæl. Man undredes ogsaa paa, hvad han gik og mumlede om bestandig.

Saa var det en solskinsdag om sommeren, at Nikols var ude og luftede sig paa bryggen som vanligt. Der var ingen andre dernede end to

smaagutter, som laa paa mave udover bryggekanten og fiskede efter krabber med knappenaal. Pludselig udstøder den ene et skrig, kammeraten var gaaet paa hovedet i vandet.

Nikols løb uvilkaarlig til, og da han ser det forskræmte ansigt af den druknende lille gut dukke op og de sprikende fingre gramse efter noget at tage i, vidste han ikke ordet af det, før han selv laa dernede og pladskede. Han fik fat paa gutten, og med et par fortvivlede tak bjergede han ham i land. Folk var stimlet til, da den anden lille fyr skrigende løb op efter gaden og raabte, at Frederik druknede. De vidste ikke, om de skulde græde eller le, da de saa Nikols staa midt paa bryggen uden hat, mens der randt bække af ham, og den vesle fyren klamrede sig krampagtig om hans hals.

»Hvem er det? ah — det er jo en af gutterne paa hittebørnshospitalet oppe paa bakken«, lød det rundt om.

Der kom snart en pige rendende for at hente rømlingen, men den lille krystede sig saa krampagtig fat til halsen paa gnieren, at de ikke kunde faa ham løs.

»Jeg vil være hos denne manden! jeg vil være

hos denne manden!« raabte han bare og klamrede sig fast.

Det var første gang, Nikols havde kjendt to saadanne smaa arme om sin hals, og han blev ganske underlig ved det. Det sittrede ligesom gjennem ham, og noget vilde op i halsen, mens han kjendte, at en taare samlede sig i øiekrogen.

Uden at sige et ord bar han gutten hjemover fulgt af en hel procession. Han ændsede ikke, at to skøiergutter havde kastet los en baad, fisket op hans gamle floshat, der laa og flød paa vandet og nu bar den efter ham paa en stang under folkets latter.

Nikols bar gutten ind i stuen sin, laaste døren igjen, drog gardinerne for, klædte ham af, gned ham med en uldklut og lagde ham i sin seng, svøbt i en af gnierens lange skjorter. Saa varmede han melk til ham, før han begyndte at tænke paa sig selv. Men da han mærkede, at ogsaa han begyndte at fryse, tog han sig en dram, klædte saa af sig og lagde sig ved siden af gutten i sengen. Han lagde forsigtigt armen under hans nakke, og gutten lagde sig trygt ind til ham og sovnede.

Nikols kunde ikke sove. Han laa hele tiden og saa paa ansigtet til den vesle fyr, lyttede til

det regelmæssige aandedræt fra de smaa barnelæber og nød den ukjendte varme fra den lille barnekrop. Dette var noget, han ikke havde oplevet før.

Mens stod der klynger af folk udenfor og samsnakkede og ventede paa, at gnieren skulde komme ud igjen; men han kom ikke. Saa forsøgte de at komme ind i butikken; den var stængt. Saa dundrede de paa, og endelig viste Nikols sig i bare skjorten, stak ho'det arrigt ud gjennem døraabningen og spurgte, hvad fanden de vilde. Folket veg tilside. Bare de to gutter med stangen blev staaende og langede bukkende hatten ind til ham. Folk lo. Nikols trev arrig hatten og smeldte døren igjen. Saa krøb han op i sengen til sin nye skat.

Han tænkte paa, hvorledes det vilde gaaet ham, om ikke Oline havde været falsk og sveget ham, om han da kanske havde havt en saadan rolling løbende om her. Men kunde han ikke faa én trods Oline? kunde han ikke faa denne her, naar han bad om det? Han var jo et hittebarn, og deroppe paa hospitalet vilde de vist gjerne blive kvit de gamle for at give plads til nye, hvoraf der var en stadig forsyning. Saa kunde Oline ha' det saa godt, han skulde saa vist

ikke savne hende. Og saa kunde han faa en, som kunde arve hans grunker og hans menneskehad.

Folk blev ikke lidet forundrede, da de saa Nikols, saa pen og pudset, som han kunde blive, komme ansættende og styre kursen op til hittebørnshospitalet. Han forlangte at tale med bestyrerinden. Han fik den besked, at gutten var nr. 7, at han var 5 aar gammel, at han lød navnet Fredrik, at man ikke kjendte hverken hans fa'r eller mo'r, da han var funden ved en grøftekant.

Hvis Nikols skrivtlig vilde forpligte sig til at forsørge gutten godt og vel, holde ham paa skole og være god mod ham, var der inten i veien for, at han kunde faa adoptere ham.

Nikols opfyldte forpligtelserne, skrev kontrakten, og gik paa hjemveien ind til en konditor og kjøbte en kage, for dermed at traktere sin nye søn.

Da han kom hjem, var gutten vaagen og strakte armene mod ham. Nikols tog ham paa fanget og gav ham kagen.

Og gutten klappede ham paa kinden og sagde: »du er en god mand«. Dette rørte Nikols, det var ikke den attest, han just var vant til at faa, og han spurgte, om Fredrik vilde være hos ham

bestandig. Da skulde han nok faa kage og andet godt. Det vilde naturligvis gutten gjerne, og pagten blev sluttet mellem de to.

II

Nu oprandt et nyt liv for Nikols. Alt, hvad der kunde findes af ømhed hos en saa bitter og fortørket sjæl, samlede sig nu om denne lille. Han vadskede og klædte paa ham, og fandt sig endog uden knur i den forøgede udgivt, som klæder og mad til den nye gjæst medførte. Naar butikken var stængt, og veiret var godt, saa' man ham stadig med den lille i haanden trave op og ned bryggen, og Fredrik pluddrede lystigt. Han syntes slet ikke at være bange for sin nye fa'r, og han syntes at trives godt.

Dette særsyn blev naturligvis debatteret og vendt ud og ind paa ved kaffekoppen hos alle borgerfamilierne, og det blev besluttet, at man burde gjøre et forsøg paa at trænge gjennem den hemmelighedsfulde mur, som omgav huset. En dag kom saaledes en ung, ferm pige uden videre ind i butikken og spurgte, om hr. Nikols ikke trængte en barnepige nu, da han havde lagt sig til et barn.

Men hun kom snart ud igjen.

Nikols blev saa arrig, at han greb ildtangen og foor efter hende gjennem den aabne dør, hvor han blev modtagen af et latterkor fra en flok andre piger, der flygtede i alle retninger for den rasende Roland.

Nikols forstod, at det hele var et komplot, anlagt paa at ærgre ham, og han svor i sit hjerte, at de nok skulde faa angre det. Mimrende som en kanin kom han ind i stuen, hvor Fredrik gik paa gulvet og legte.

»Lov mig en ting, Fredrik«, sa' han, snakkende med sig selv, mens han skridtede op og ned uden at se bort paa gutten engang, »lov mig en ting, og det er, at du aldrig skal have med Oliner at gjøre. Oliner er en fandens opfindelse. Oliner er det værste ukrudt, som vokser paa jorden. Oliner er sammensat af spyt og sukker og støvlesmurning. Oliner er blevne til bare for at stifte ondt. Oliner maa være skabte i herrens vrede«.

Fredrik saa forundret op paa sin adoptivfa'r og forstod ikke et muk. Men det behøvedes heller ikke — enda. Nikols bare gik og indøvede sig i den monolog, der skulle blive hovedteksten i hans vordende opdragelsesmetode.

Folk kunde ikke forstaa, at ikke Fredrik kjedede sig til døde derinde i de kvalme stuer; thi han fik aldrig slippe ud paa bryggen alene eller lege med de andre børn. Folk anede ikke, at pantelaanerens butik var som en Aladdins hule for en barnefantasi. Der var alslags underlig broget legetøi: ringe med stene, sylgjer, spænder, kjæder, ure, rare hatter og huer og tørklæder og livréfrakker med forgyldte knapper.

Og gutten havde uhindret raadighed over hele herligheden. De mindre sager havde han i en kasse paa gulvet, at de ikke skulle rulle væk, og numrene var jo vedhæftede. De større sager holdt Nikols selv rede paa. Thi det var hans største fornøielse i fristunderne fra forretningerne at maie gutten ud med alle klæderne fra butikken og saa lade ham gaa der og skabe sig. Og naar Fredrik svindsede forbi stolen, hvor Nikols sad, med floshat bag i nakken, i en snipkjole, hvis ender drog efter ham paa gulvet, og med en vældig signeturkjæde dinglende paa maven, eller i et silkeskjørt fra en af varietésangerinderne og med en straahat med fjær i paa hovedet — ja, da lo den gamle styggen, saa taarerne trillede. Og Fredrik syntes naturligvis, at denne komedie var morsommere, end naar de paa hittebørnshospitalet

blev kommanderede til andagt, eller maatte gaa og spadsere to og to under opsigt af »en Oline«.

Barn — aa barn, — du forstaar ikke, at der klæber blod og taarer ved dette dit legetøi. Det sukker og stønner af menneskelidelse derinde fra pantelaanerens butik. Intet under man siger, det spøger der om natten.

Denne ring, som du saa tankeløst triller med paa gulvet, den blev i en glad stund sat paa en ung piges finger. Den bærer i sig sollys og sommerdrømme, den hvisker om skovture og maaneskinsnætter, om to lykkelige menneskebørns stille haab. Saa dør han ved et ulykkestilfælde, og hun sidder igjen med ringen og minderne. Hendes helbred svigter. Slaget, der kom saa pludselig og uventet, var af dem, der la'r hjerteblodet langsomt sive ud, til man saa en dag ligger der. Hun blev udygtig til haardt arbeide, det eneste, hun var oplært til. Saa havde hun pantsat alt, hvad pantsættes kunde — nu var blot ringen igjen, den kunde hun ikke skilles ved. Og dog kom den stund, da hun maatte sige: »den eller sulte ihjel«. Saa gik hun med den til Nikols og fik nogle lumpne kroner, der kunde holde livet oppe endnu nogle dage. Der kunde jo hænde noget, som gjorde, at hun kunde faa

løse dem ind igjen. Men det hændte ikke. Og nu aabnede den drage, der kaldes fattigkassen eller byens kommunale sygehus, simpleste forpleining, sine kjæver for at sluge hende. Det kunde ogsaa være det samme alt tilhobe, nu, naar ringen var gaaet. Den havde bundet hende til livet.

Aner du, hvor mange kys og hvormange taarer der klæber ved denne ring, du lille, som tankeløst leger med den der paa gulvet? Aa nei, du aner det ikke, gudskelov.

Men han, som sidder paa stolen og gotter sig over din leg, han aner det, han kjender historien, men han frydes ved den. Det var jo bare en Oline — tilpas for hende!

Og det sengetæppe, hvori du ligger saa godt og varmt om vinteren, det blev taget fra tre smaabørn, som nu maa trykke sig tættere ind til mo'r og dække sig med gamle kaffesække.

Og det tykke, gode sjal, hvormed du gaar og agerer dame og neier for din eneste tilskuer, det tilhørte en gammel enke, som nu ikke kan komme ud i vinterkulden, ikke længer faa komme til kirke om søndagen, som var hendes eneste trøst og glæde. Det dækkede saa godt, dette sjal, syndernes mangfoldighed under.

I ringe og kjæder, I sylgjer og spænder, I tykke, gode klædningsstykker, som ligger og mugner paa hylderne, mens deres forrige eiere savner og fryser — ryst eders historier ud over denne forhærdede mands samvittighed, spøg for ham om natten i drømme!

Men nei — han sidder paa stolen i sin stue og ler, saa taarerne triller, mens barnet, han skal opdrage, svindser forbi ham og skaber sig i sin fjærhat og sit sjal og med den unge piges ring paa fingeren.

III

Tiden var kommen, da Fredrik maatte begynde paa skolen. Nikols var selv oppe og afleverte ham med sukkende hjerte. Thi han anede, at gutten ikke fik gaa skudfri der. Det fik han ikke heller.

Da han var bleven lidt husvant, begyndte baade gutterne og smaapigerne at fritte ham ud baade om det ene og om det andet. De spurgte, om det var sandt, at det spøgte i huset. De spurgte, om det var sandt, at Nikols havde en hule under jorden fyldt med guld og sølv. Ja, en af de mindste spurgte, om det var sandt, at

han havde en tønde i kjelderen, fuld af saltet menneskekjød, som han sendte til tryntyrken.

Frederik stod ganske flau overfor disse spørgsmaal, og faderen blev paa engang omgiven med et vist mystisk skjær. Fredrik havde aldrig hverken seet eller mærket noget aparte ved ham; men nu begyndte der at røre sig hemmelige anelser hos gutten.

Nikols havde heller aldrig indviet ham i kjelderens hemmelighed. Men naar gutten vel var sovnet om kvelden, tændte gnieren sin lygte og gik sin sædvanlige rute gjennem butikken for at se, om alting var forsvarlig boltet og laaset. Og saa ned gjennem lemmen i gulvet til kjælderen, hvor den mystiske kiste stod. Der satte han lygten fra sig, mens de forfærdede rotter flygtede i alle retninger. Saa speidede han forsigtigt, om noget menneskeligt øie kunde se ham, og aabnede saa det tunge, jernbeslagne kistelaag. Det var ham formelig en vellyst at høre, hvor nøglen skreg i laasen; thi nu sprang porten paa vidt gab til alle bergets skatte. Det var med en vis spænding, han løftede lygten og keg nedi. Jo, de laa der som før, ordnede i rader alle pengesedlerne, hver i sin bundt, femmere, tiere, hundreder, hver ombundne med sit baand. Og saa

i læddiken ved siden alt guldet. Det lyste saa vakkert, det klang saa skjønt, naar det kastedes mod kistebunden. Dette var det herligste syn, dette var den lifligste musik, Nikols kjendte. Han holdt lygten op mange minutter for rigtig at nyde denne salige stund, den bedste i hele døgnet.

Saa begyndte han at tælle hvert enkelt stykke. Det slap han med sedlerne; thi hver pakke af dem var lakket og forsynet med udenpaaskrivt. Han havde bare at tælle pakkerne. Jo, det havde sin rigtighed, de var der allesammen. Endnu havde ikke tyve opdaget hulen eller bundet an med den kunstige laas.

Her var nøglen til verdens hjerte, Her var i grunden alle menneskers afgud. Og her sad denne ensomme mand i den mørke, støvede kjelder og glemte alt omkring sig i tilbedelse af guden. Den mindste lyd udenfra, et trakk paa fortouget, en latter af lystige mennesker, som gik forbi, bragte Nikols til at fare op og holde aanden. Han stak lygten forsigtig ned bagom kisten, at ikke lysskinnet gjennem kjelderglugger skulde vække mistanke. Saa lyttede han, til lyden dovnede af — da kom lygten atter op. Nikols rev i lænken, hvormed kisten var fæstet til væggen. Jo, den var ligesaa sikker som før. Der

havde ingen forsøgt at file paa den, og kisten var saa tung, at en almindelig tyv nok vilde faa sin fulde hyre med at transportere den bort umærkeligt. Nikols kunde for den sags skyld trygt gaa i seng. Endnu et blik til afsked, og saa lukkede gnieren kisten igjen med et sukk og gjemte nøglen i det hemmelighedsfulde lukke. Saa paa taa op trappen med sin lygte og saa i seng ved siden af sin vordende arving.

En nat, som Nikols laa og knælte ved sit alter i kjælderen, hørte han som en lyd tæt over sig. Han saa forfærdet op, og der stod en hvid skikkelse paa kjældertrappen.

Han havde nær sluppet lygten.

Men saa lød det fra skikkelsen med halvt grædende stemme: »fa'r, er det dig? jeg er saa bange«.

Nikols kom med engang til besindelse. Det var jo Fredrik i bare skjorten.

»Hvad er det, du vil, Fredrik? vil du bare gaa op og lægge dig igjen, og det paa timen«, skreg Nikols med barsk røst.

Fredrik pillede af. Men Nikols sad længe med lygten i haanden og grundede. Hvormeget eller hvorlidet havde barnet seet? var hans hemmelighed røbet eller ei? Han fik skræmme ham

tilgavns, saa han ikke stak sin næse derned tiere.

Da Nikols kom ind i sovekammeret, laa Fredrik med lukkede øine. Han lyste paa ham med lygten, men gutten rørte sig ikke. Saa gik Nikols tilsengs.

Men Fredrik sov slet ikke. Han havde seet et halvmørkt rum og faderen ligge paa knæ og stirre paa noget nedi en kiste. Hvad var det? var det tønden med saltet menneskekjød, som skulde sendes til Tyrken? var dette hulen fyldt med guld og sølv? Det tumlede rundt i hans fantasi, men han turde ikke spørge. Faderen var bleven helten i et mystisk eventyr, og huset et hemmelighedsfuldt spøkelsehus.

»Hvad var det, du vilde i kjelderen igaar?« spurgte Nikols morgenen efter.

»Jeg vaagnede, og saa var du borte, og jeg hørte det tuske omkring mig, og saa blev jeg bange og løb for at finde dig«.

»Did maa du aldrig komme mere. Der er saa mange rotter, at de snart kunde æde dig op. Jeg var nede som snareste og skulde hente noget, der skal sendes bort idag«.

Men Nikols havde faaet en følelse af utryghed alligevel, og gutten havde faaet sin nysgjerrighed

vakt for alvor. Han længtede efter en ekspedition til de uudforskede lande, men alene turde han ikke vove sig did.

Saa slog han følge med den vesle gjenten, som havde spurgt om saltetønden. Fredrik havde sluttet venskab med hende, og saa spurgte han en dag, om hun havde lyst til at se kjødet, som skulde sendes til tryntyrken. Gjentungen gyste først ved tanken; men saa erklærede hun tilsidst, at hun havde »myrderlig lyst«, hvis hun bare turde.

Fredrik agerte den kjække og forsikkrede, at han nok skulde lose hende gjennem alle vanskeligheder; men de maatte være slue og vente, til gamlingen gik sin vante tur nede paa bryggen. Hun kunde staa bag hjørnet ved smed Pedersen, saa skulde han give tegn.

Planen lykkedes over al forventning. Fredrik havde gjemt sig, da tiden kom, at Nikols vilde ha' ham med paa sin bryggetur. Gamlingen speidede efter ham paa alle kanter; men da han ikke kunde opdage ham, gik han mimrende og smaasnakkende nedover.

Fredrik keg efter faderen, og da al fare var over, lagde han tommelfingrene sammen og peb et rigtig indianersignal, saaledes som han havde

lært det i frikvarteret paa skolen. Snart kom gjentungen løbende ned over gaden. Med bankende hjerte traadte de ind i stuen; thi Fredrik kjendte stenen, bag hvilken gamlingen gjemte nøglerne, naar han gik ud, og Fredrik endnu var paa skolen.

Først keg og vendte Fredriks veninde paa hver eneste ting i stuen, saa bar det med dem begge ind i butikken. Gjentungen vilde til at rive ned fra hylden fjærhattene og kjolerne; men Fredrik skyndte paa, at de maatte gaa i kjælderen, før gamlingen kom tilbage. Gina maatte da styre sin nysgjerrighed.

De trak sko og strømper af og listede sig barfodede ned kjældertrappen. Den modige Fredrik maatte først staa stille og trampe i trappen for at skræmme rotterne, om der skulde være nogen. Saa vovede de sig ned paa gulvet. Der var ingenting at se dernede; bare nogle tomme stamper stod der og nogle hylder, hvorpaa laa gods, som ikke kunde rummes i butikken. Jo der — bag trappen — der stod skrinet med det rare i — en stor jernbeslagen kiste, som engang havde været rødmalet, men hvor støvet rent skjulte malingen, og hvor beslagene tegnede mystiske figurer.

De to smaa indbrudstyve stod og saa paa

hverandre uden at sige et ord, thi her maatte menneskekjødet ligge. Saa tog de med en modig beslutning tak i laaget og skulde løfte det. Bæ — kisten var laaset, og det med en forsvarlig laas, og ingen nøgel kunde de opdage. Og kisten var fæstet til væggen med en tung jernlænke.

Slukørede saa de paa hverandre.

»Læg dig paa knæ og lugt, om du kan kjende noget«, foreslog Gina.

Fredrik gjorde saa med bankende hjerte; men han kjendte ingenting. Troldmandens hule var temmelig prosaisk forresten.

Skuffede gik de op igjen og drog sine strømper og sko paa. Men nu vilde Gina endelig klæ sig ud, saaledes som Fredrik havde fortalt, at han gjorde. Fredrik fandt frem stasen, og med slæbeskjørt og fjærhat stod snart Gina der. Hun holdt netop paa at svindse og svandse, mens Frederik lo, da døren pludselig aabnedes, og der stod den skinbarlige Nikols.

Gjentungen satte i et hvinende skrig, hev fjærhatten i maven paa Nikols, og med kjoleskjørtet flaggrende efter sig, foor hun gjennem døraabningen og opefter gaden i et susende løb. Nikols efter. Ungen ramskreg, som var hun stukken med en kniv, og folk stimede til vin-

duerne. De saa gnieren slaa kloen i den lille, først knibe hende forsvarlig i ørerne og saa ribbe de laante fjædre af hende. Med byttet paa armen kom han saa, ganske hvidgraa i ansigtet, ind gjennem døren igjen.

Frederik anede sin skjæbne. Han havde klemt sig sammen i en krog og skalv. Uden at sige et ord hentede Nikols alnemaalet ned fra væggen, greb synderen i kraven og tærskede løs paa ham af hjertens lyst. »Jeg skal lære dig at drage Oliner ind i huset«, raabte han mellem slagene. »Man kan nok mærke, hvorfra du er kommen. Var det ikke en Oline, som fødte dig og slængte dig fra sig i grøften? hvad? Og enda vil du ha' noget at gjøre med sligt skrab? Hvis jeg en eneste gang til ser dig bemænge dig med Oliner, saa slænger jeg dig tilbage i rendestenen, hvorfra du kom. Forstaar du det? De pokkers asener, som man aldrig kan bli kvit«. Og Nikols endte sin straffetale med et par duelige rapp.

Fredrik vred sig og hylte — det var første gang, han led for sin Olines skyld. Men i hans hjerte reiste sig nu en hemmelig frygt for denne troldmand, i hvis klør han var kommen.

Efter endt afstrafning slog det Nikols, at de kanske havde været i kjælderen. Han ned for at

se. Nei, han kunde intet spor opdage. Men for sikkerheds skyld smurte han trinnene ind med grønsæbe, at aftryk efter foden skulde vise sig, om nogen ubuden vovede sig ind i løvens gab.

IV

I lang tid gik Fredrik taus og bare skulede til Nikols, og denne talte heller ikke til ham, bare vogtede ham med mistænksomme øine. Nøglen blev heller aldrig mere lagt under stenen. Den laa nu stadig fortøiet i gnierens lomme, naar den ikke stod indvendig i døren. Kom Fredrik fra skolen, efterat gamlingen var gaaet ud, fik han vær saa god vente udenfor, til denne kom igjen.

Men saa indtraf der noget, der syntes at skulle slaa en streg over det forrige synderegister og atter forsone fader og søn. Fredrik kom nemlig en dag grædende fra skolen med næsen ophovnet og blødende og med en tand slaaet løs i munden. Han fortalte, at de store gutter havde ertet ham og kaldt hans fa'r en blodsuger og en luseknækker. Saa havde han slaaet til dem, og de havde slaaet igjen, og det var blevet til et vældigt slagsmaal.

Nikols blev baade opbragt og rørt. Han fik Fredrik ind til vaskefadet, og mens denne stod

og dyppede sin næse i det kolde vand og vaskede blodet af sig, stod Nikols og klappede ham paa skulderen, strøg ham paa haaret og talte opmuntrende ord til ham.

»Du er en kjæk gut, Fredrik — en kjæk gut. Slaa bare til dem, du — de fortjener ikke bedre — svinene. En maa aldrig la' sig trakke paa tæerne, for saa ender det med, at en blir trampet i lorten. Vi har faaet næverne for at slaa fra os med, ser du, og den, som kan slaa bedst fra sig, blir den stærkeste. Enhver faar albue sig frem her i Verden, som han bedst kan. De, som tænker paa andre, gjør sig til nar og blir selv flaaede.

Der er bare to slags mennesker til, ser du, Fredrik, de, som prygler, og de, som blir pryglede. Og skal en vælge mellem disse to udveie, er det bedst at slaa selv — ikke sandt? Du kan hilse dem fra mig og sige, at »luseknækkeren« er nu god at ta' til, hver gang det kniber. Du skulde bare se dem da, Fredrik, hvor de krummer og vrir sig. Ja, da er de sleipe som snegle og bugter sig som makke. Men saa bagefter, naar de har faaet, hvad de vil, — ja saa er de kaute, peger fingre ad en gjennem vinduet, rækker tungen ud efter en og hilser ikke paa en paa gaden.

Menneskene er noget elendigt kram, Fredrik, som ikke dur til andet end at bli flaaede. De synger salmer og sukker i kirken om søndagene, og om mandagen begynder de at hakke øinene ud paa hverandre som før. Derfor er det bedst at ha' saa lidet som muligt med dem at gjøre og at flaa dem saa meget som muligt. Før der er bare én ting, menneskene har respekt for, og det er penge. Den, som er rig, eier verden. Gud og fanden det er bare slige talemaader, men penge — se det er noget realt det. For penge er nøglen, som dirker op den kunstigste laas. Du kan faa alt for penge: embeder og skryt i aviserne. Du kan kjøbe landsteder og heste og vogne for penge. Du kan kjøbe prester og dommere og politifolk for penge. De begynder, forstaar sig, med at skabe sig dydige, holder taler om ret og skjel, om fædrelandets ære, om deres samvittighed, som forbyder dem o. s. v. — sludder altsammen, ser du. For ringler du saa lidt med guldpengene — fire tusind kroner — titusind kroner — ja, da rynker de panden lidt, og saa smiler de, og saa blir samvittigheden til bløð deig. Og tilsidst finder de, at det nok la'r sig gjøre paa den maade alligevel. Nei, menneskene er noget usselt kram, siger jeg dig, Fredrik. Bedrage og

bedrages — det gaar hele livet ud paa. Men penge er det eneste, som holder, de styrer hele verden. Og penge skal du faa, Fredrik, mange penge, hvis du lover mig altid at være kjæk gut som idag og forsvare din gamle fa'r og være lydig og følge hans raad og aldrig have noget med Oliner at gjøre.»

Dette og meget andet betroede Nikols sin haabefulde arving, mens denne stod med næsen i vandfadet og vaskede kampsporene af sig. Og fra den stund var Nikols mere meddelsom mod Fredrik end før. Han trængte at have en kanal, hvorigjennem han kunde udgyde al sin galde, og nu blev Fredrik denne kanal. Han var voksen nok til det nu, han havde jo optraadt i skranken for sin fa'rs ære. Og paa sine ture nede paa bryggen, som om aftenerne hjemme i stuen, fyldte han ham med sin livsvisdom, den at have sin haand løftet mod alle, fordi alles haand var løftet mod en selv.

V

Tiden var kommen, at Fredrik kunde faa slutte paa skolen. Han imødesaa med længsel den dag, han skulde slippe fri; thi bøgerne interesserede

ham just ikke, og Nikols var af den formening, at boglige kundskaber var en unødvendig byrde, naar man bare havde næringsvit.

Men hvad skulde han saa sætte ham til? Hvad der havde rumsteret i Nikols tankekiste aarle og silde var at kunne opfinde en absolut dirkefri laas. Thi tyvene var et mangfoldigt folkefærd. Og hvor sikker laasen for hans kiste end saa ud, saa kunde der jo være en mulighed for, at de opdagede dens hemmeligheder. Men Nikols selv manglede mekaniske kundskaber til at kunne gjøre en saadan opdagelse. Hvad om Fredrik kunde oplæres til at gjøre dette? At være smed var jo et pent og lønnende haandverk, og saa kunde han jo selv gjøre forsvarlige laase for alle de eiendele, han engang skulde arve efter faderen.

Som tænkt saa gjort. Nikols talte med smed Pedersen. Og snart stod Fredrik med sit fangskind, svart og sodet i Ansigtet, og drog belgen eller hamrede jernet paa ambolten. Aftalen var, at Fredrik skulde have kost og logis hos smeden under sin læretid, saa var ogsaa Nikols tryggere for, at han ingen Oline drog ind i huset eller faldt paa andre skjelmsstykker, mens han var borte.

Nu maatte Fredrik op Kl. 5 om morgenen og gjøre smedien ryddig og arbeidede saa til sent paa

kvelden. Nikols var ofte indom og saa ham hamre, og glædede sig, da mesteren betroede ham, at Fredrik var en paalidelig gut og vilde blive en dygtig smed. Naar Fredrik var færdig om kvelden, kom Nikols som ofteste og hentede ham til en tur.

Dette gik bra nogle aar, og Fredrik var bleven en sund, stærk og vakker ung mand. Men saa viste slangen sig i paradiset, naturligvis i en Olines skikkelse. Fredriks gamle veninde — hun, som havde troet paa tryntyrken — var ogsaa bleven voksen og havde faaet tjeneste hos smed Pedersen. Og hun hørte til de lette. Hun fik snart saa mange ærinder nede i smedien. I Fredriks hviletimer vidste hun altid at anbringe sig i porten og slaa af en faddersladder med ham, mens han gumlede sin rugbrødsskive. Hun underrettede ham om dansene søndagskveldene og lærte ham valsetrinene, som var de sværeste, dernede i smedien, naar ingen saa paa. Hun drog ham med paa Tivoli og lærte ham at spendere øl; thi nu var Fredrik begyndt at faa lidt løn. Hun fik ham til at gaa med høirødt slips og øve sig paa at danse baglænds i Rheinlænderen. Hun underviste ham i, at en flot herre altid burde bære hatten lidt paa skraa og danse med cigaret i mundvigen.

»Lad mig nu se, du passer godt paa de skillingerne, du faar i løn, saa du kan klæde dig selv herefter,« sagde Nikols til ham. Han ante lidet, at de allesammen gik til Gina og hendes kammerater.

Det blev herefter de to synderes største studium, hvorledes de skulde kunne liste sig bort om søndagene, uden at Nikols fik vide om det. Og mange var de intriger og de løgne, som blev spundne i den anledning.

Saa var det en søndag, at Fredrik spurgte faderen, om han havde noget mod, at han gik paa landtur med Pedersens familie, som havde inviteret ham. Nei, det havde han da begribeligvis ikke. Han vilde da ikke-lægge sig ud med Pedersens, naar de havde været saa venlige.

Men hvad Fredrik ikke anede var, at Nikols fik spurgt ud, hvorhen turen skulde gaa og saa roede ud bagefter.

Fredrik havde nemlig for en gangs skyld talt sandhed. Smed Pedersen med madamme og børn og hele tjenerskab og fulde madkurve havde virkelig leiet en baad ud til en af øerne i fjorden for at nyde søndagshvilen. Baade Fredrik og Gina var med. De havde glædet sig umaadeligt til denne tur, for der vilde blive god anledning til

at »forbuske« sig, naar smeden tog sin middagslur, og madammen havde fuldt op at gjøre med børnene.

Fredrik havde lovet at hjelpe til med at skylle og vaske koppene og talerkenerne, saa Gina kunde komme fortere afsted.

De foregav, at de skulde paa udsigten, som laa en fjerdingvei borte, og det blev for langt for madammen, der just ikke led af magerhed og desuden var plaget af astma. Men istedetfor at beundre udsigten, beundrede Fredrik og Gina hverandre bag en busk. Der laa de trygge i skyggen, lo og fjasede og pratede elskovsidioti og drak bruslimonade, som de havde lurt med sig fra mesters kurve.

De anede ikke, at der var én, der hele tiden havde fulgt dem med griske øine, og som nu laa gjemt bag en busk i nærheden og belurede hvert deres ord og hvert deres skridt. Nikols bøjede grenene tilside, stak hodet frem, lyttede og saa. De to var saa opslugte af hverandre, at de intet mærkede.

Altsaa dog en Oline! Kunde man da ikke faa udryddet denne forbandede rase af verden! Havde det da ikke nyttet, at han saa omhyggeligt havde holdt Fredrik borte fra alt kvindeselskab.

Skulde det gaa med ham som med manden, der ogsaa havde seet al den forbandelse, kvinden bragte over verden, og som derfor gjemte sig med sin uskyldige søn oppe mellem fjeldene. Da sønnen var bleven stor, maatte han tage ham med sig til kirke, da der var kommet bud fra presten, at han skulde indskrives til konfirmation. Oppe fra fjeldkammen saa de da kirken og en hel del pyntede gjenter i hvide serkeærmer og røde livstykker samle sig paa kirkevolden.

»Nei se, hvad er det for noget, fa'r!« raabte sønnen og pegte.

»Det er fugle det, gutten min,« svarede faderen.

»Aa, fa'r, kjøb en af de pene fuglene til mig!« —

Nei, det nyttede ikke at stænge ubæsterne ude. De krøb ind baade gjennem døre og vinduessprækker ligesom mauren, naar den lugter honning. Sad ikke disse to idioter der og kastede mosedotter paa hverandre og »drog hansker« og snakkede klussesnak akkurat som smaabørn.

Nikols var paa vei til at bryde ud af sit hi og falde over dem som et uveir, da Fredrik pludselig tog begge Ginas kinder mellem sine hænder og gav hende et kys.

Nikols blev med engang bleg og drog sig sagte tilbage. Han satte sig stille ned paa græsbakken,

og sandelig kom der ikke en taare rindende og en til. Nikols græde! — det skulde folket i byen svoret paa, han ikke kunde mere.

Men sagen var, at der pludselig dukkede op et sommerminde for den gamle, forbittrede sjæl, et minde, som han alle de aar forgjæves havde søgt at rive ud. Det kom ofte igjen, naar varmen kom i veiret, og fjorden laa blank, og himmelen var blaa, og fuglene sang i trætoppene. Han havde og i sine unge dage seilet ud til øerne i fjorden, og da havde han havt en ung pige i følge med sig. Og de havde vandret arm i arm under de skyggefulde træer og kastet sig ned paa mosen langt fra folk og legt og fjaset akkurat som disse to her. Og engang havde han pludselig taget hendes hoved mellem begge hænder, akkurat som Fredrik nu, og kysset hende — første gang.

Herregud! hvor lykkelig han havde været den gang! Og saa gaar hun hen og forlover sig med en anden, bare fordi denne havde nogle flere penge.

Tvi være dem! Skum og falskhed det var alt, som boede hos Olinerne. At ødelægge menneskeliv, det var det, de tragtede efter.

Nikols var om at blive rasende igjen. Da

fløjtede en maaltrost saa vakkert i trætoppen, solen smøg sig varm og kjælen ind over ham, fjorden laa der blank og smilende og vuggede sig. Nikols rejste sig stille, sneg sig sagte derfra, tog sin lille baad og roede hjemover.

VI

Dagen efter kom der bud fra Nikols, at han ønskede at tale med Fredrik, naar denne kom fra arbeidet. Fredrik anede uvejr, men han gik.

»Har jeg ikke sagt dig, at du ikke skal ha' noget med Oliner at gjøre — hvad?« busede det ud imod ham, med det samme han traadte over tærskelen. Frederik saa bare forbauset paa faderen.

»Tror du ikke, jeg ved alt?« ramlede det igjen fra Nikols. »Hvor var du igaar?«

»Jeg var paa tur med mesters familie, som jeg fortalte dig,« svarede Fredrik stilfærdigt.

»Ja, og saa kyste du tjenestepigen og legte kjæreste bagom buskene.«

Fredrik blev ganske rød. Hvor i al verden kunde gniepinden vide det? var han alvidende?

»Men det siger jeg dig, Fredrik, begynder du at drive maskepi med de forbandede kvinfolkene, saa er det forbi mellem os, saa arver du ikke en

øre af alt det, jeg har sparet sammen. Saa kan du sidde der som en fattig lus al din tid.«

Fredrik svarede ikke.

»Du slaar op med denne tøsen din, og det paa timen, hører du. Ser jeg jer engang til sammen, saa er det forbi, saa kan du seile din egen kaas.«

Yderst modfalden gik Fredrik hjem til smedien den kvelden. I porten stod Gina og passede ham op.

»Hvor blir du af ikveld?« spurgte hun, da Fredrik nærmede sig.

»Gina, fa'r vil ikke, at vi to skal faa hverandre. Det faar nok være forbi mellem os.«

Gina slog op en høi latter.

»Og det skal gjøre fra eller til, om den gniepinden vil det eller ei. Du er da mand selv, ved jeg.«

»Ja, men han vil ta' ifra mig alle pengene, som jeg skulde arve.«

»Og derfor vil du ikke ha' mig længer? du synes bedre om de skidne pengesedlerne end om mig? Er du slig en karl, saa kan det ogsaa være det samme. Jeg skal vist ikke staa forlegen for kjærester jeg — stræk bare haanden ud, og der er ti paa. Farvel med dig da — tosken.« Der-

med gjæpede Gina til ham, knipsede med fingrene og gik.

I to dage agerede Gina fornærmet og var usynlig. I to dage led Fredrik alle angerens kvaler. Disse stunderne med Gina i porten og danseøvelserne paa smediegulvet og søndagene, naar han slap ud i Tivoli — det var dog livets skjønneste stunder. Det gav ham vederlag for dagens tunge, ensformige arbeide. Skulde han nu maatte undvære dem? skulde Gina kanske forlove sig med en anden? skulde han aldrig faa hus og hjem selv, bare for et indfald af denne gamle grettenpind, som kaldte sig fa'r hans uden at være det. Hvad skulde han ogsaa med alle de pengene? Blev han mester, kunde han vel baade forsørge sig selv og en kone atpaa, han saavel som alle andre.

Aa ja, men pengene var nu gode at ha' til at sætte sig igang med alligevel. Og det var dyrt at holde kjæreste. Der skulde foræringer til og traktering paa veninder og en og anden kjøretur. Fredrik havde alt begyndt at laane hos de andre smedesvende, som ikke havde kjæreste.

Imidlertid fik kjærligheden overhaand, og det resulterte i et brev, afleveret til Gina i kjøkkenet. Det lød saaledes:

Elskede Gina!

Jeg kan ikke være ifra dig, og derfor maa du komme til mig igjen. Jeg bryr mig pokker om de penge. Mød mig i aften i porten; thi jeg længes saare efter dig.

Din til døden hengivne

Fredrik.

Porten blev den aften vidne til rørende omfavnelser og taarefyldte kysse, og dermed var Fredrik indsat igjen i sine gamle rettigheder.

Gina var imidlertid af en praktisk natur. Da det nu var bestemt, at hun med tiden skulde bli Fredriks ægtehalvdel, tænkte hun, at man dog ikke saa uden videre burde opgive alle de gode skillinger heller.

En dag sagde hun til Fredrik: »Var det ikke saa, at gamlingen lovede dig alle pengene, som var efter ham?«

»Jo, men nu er jo det forbi, naar jeg tænker paa at gifte mig.«

»Du skulde bede ham give dig nogle paa forhaand.«

»Ha — ha — jo du kjender ham! Han give?«

»Ja, men saa kan du jo ta' dem, naar de er dine alligevel.«

»Ta' dem, det vilde jo være at stjæle det.«

»Stjæle fra dig selv ja. Du er da dum, Fredrik. Naar pengene er dine, saa er det da det samme, enten du bruger nogle af dem i aar eller næste aar.«

»Ja, men hvor skal jeg faa fat i dem da?«

»De ligger naturligvis i kisten, der hvor vi troede, der laa mandekjød — husker du det?«

»Kisten ja — men hvorledes komme ned i kisten?«

»Og det spør du om, som er smed. Det er jo den letteste sag i verden for dig, som er huskjendt, at ta' et voksaftryk af nøglehullet. Nogle dalere mere eller mindre mærker sandelig ikke han, og da skulde vi flotte os om søndagen du. Tina og Gusta skulde bli grønne af misundelse.«

VII

Nikols gik sin sædvanlige kveldsrunde med sin lygte og holdt sin aftenandagt ved den jernbeslagne kiste. Som han en kveld løftede lygten for at tælle seddelbunkerne, blev han liggende paa sine knæ som lamslaaet. En af dem var borte!

A — han maatte tage fejl. Han talte opigjen og opigjen, tog bunke for bunke og lagde ved

siden af sig. Nej, der var og der blev en for lidet.

Nikols saa sig stjaalent omkring. Der var vel ingen tyv gjemt i kjelderen? Han begyndte at skjælve ved tanken og blev ganske bleg. Hjertet stod som stille, og han følte det, som vilde han besvime. Det maatte jo være en feiltagelse alligevel. Thi havde der været tyve, saa havde de vel forsynt sig bedre. Desuden var jo laasen ubrudt. Han keg under kisten, ved siden af den, tællede nok engang — nei, det blev det samme. Som tilintetgjort satte han sig ned ved kisten med lygten mellem hænderne og grundede. Hvorledes kunde dette være gaaet til! Det var nok paa tide at faa Fredrik til at gjøre en laas, som var absolut dirkefri. Hvorfor havde han ventet saalænge med det?

En hel bunke! — det var 500 kroner det! Men det var sandt — grønsæben. Han havde jo smurt grønsæbe paa trinnene for at kunne se sporene, om nogen skulde vove sig ned i den forbudne helligdom. Han næsten krøb paa fire hen til trappen og lyste. Nei, der var ingen trin at opdage. Sæben var aldeles tørket ind; det var saa længe siden, trappen blev smurt sidst. Hvorfor havde han ogsaa forsømt det? Som en fortabt

sneg han sig tilbage og satte sig ned igjen ved sin kiste med lygten mellem hænderne.

Først ved daggry vovede han sig op igjen.

Nikols var ikke til at kjende igjen. Han gik som aandsfraværende omkring og mumlede. Skulde han anskaffe sig en bulbider? Men han afskyede hunde, og sligt et rasende bæst som en bulbider vilde han være ræd for selv. Den var istand til at fare i læggene paa ham, naar han gik sin runde. Nei, et kunstigt laas var sikkrere.

Nikols gik hen i smedien til Fredrik. »Du, Fredrik, du faar gjøre mig et russelaas, et sligt med bogstaver, som ingen kan aabne, forstaar du. Der har været tyve i butikken«.

»Hvad siger du!« udbrød Fredrik som forbauset. »Har de taget noget?«

»Aa ja — altfor meget. Du faar hjelpe mig at passe paa, du Fredrik. Det er jo dine penge, ved du. Du skal arve det altsammen nu, siden du slog op med Oline. Hvad sa' hun til godt, du?«

»Aa, hun græd og bar sig, kan du vide«.

Det lyste i øinene til Nikols af skadefryd. »Det var ret — saa skal de ha' det. Men du skal arve alle pengene, Fredrik, og da kan du

give Oliner en god dag. Og saa maa du snart bli færdig med den laasen«.

Nikols gik fornøjet derfra, han hørte ikke, at Fredrik mumlede efter ham: »dit gamle asen! dette maa jeg fortælle Gina. Og saa faar vi nok snart forsyne os lidt igjen af beholdningen. Der var nok at tage af«.

Da kvelden kom, var det umuligt for Nikols at lægge sig. Angsten for tyvene kom over ham. De vilde nok komme igjen, ellers havde de vel forsynt sig bedre første gang. Han drog madrassen ud af sin seng, snappede en pude og et teppe, og saa bar det ned i kjælderen med det altsammen. Han redte sig en seng ved siden af kisten. Saa gik han op i butikken, hentede den dobbeltløbede rytterpistol, der var indsat som pant, ladede den og listede sig saa ned igjen. Han blæste ud lygten, efter at have seet gjennem beholdningen i kisten som sædvanligt. Nei, der var intet taget. Nikols forsøgte at sove, men det var umuligt. Han bare laa og lyttede og lyttede. Den mindste indbildte larm bragte ham til at skvætte op og gribe efter pistolen. Der var nu ogsaa disse forbandede rotterne. De begyndte alt at løbe over fødderne hans. Da dagen kom, reiste han sig sukkende og gik op.

Nikols laa nede i kjælderen to nætter, han laa der tre — endnu ingen tyve. Og nu kunde han snart ikke mere for træthed. Han frøs ogsaa dernede i det fugtige kjelderrum.

Dagen efter havde Fredrik lovet, at den nye laas skulde være færdig. Saa fik Nikols prøve endnu en nat.

Klokken kunde vel være omtent to, da Nikols vaagnede af en liden blund ved at han syntes at høre en listen paa hosesokker og hviskende stemmer. Han reiste sig halvt i sengen, greb krampagtig om pistolen og spændte hanerne til begge løb. Baade øren og øine var vidt opspilede, og han holdt aanden af bare spænding. Jo, der kom virkelig noget tuslende nedover trapperne. Tyven havde tændt sin lygte, mens Nikols havde slukket sin.

Gnieren saa noget mørkt nærme sig kisten, han hørte en nøgle skrige i laasen — plaff — et skud — plaff — et andet. Et hvinende skrig som af en kvinde — og op igjennem trappen foor en skikkelse.

En Oline altsaa! — ja, var det ikke det, han kunde skjønne!

Nikols op og efter hende som et lyn.

Da snubler han over noget, som laa ved kisten — det var et menneske.

De havde altsaa været to, og denne her var truffet og laa uden en lyd paa gulvet. Nikols rev af en fyrstikke og tændte sin lygte med skjælvende haand. Han løftede den og lyste.

Hvad ser han! — Fredrik — Fredrik. Han laa uden at røre sig, en blodstrøm randt langsomt hen over gulvhellerne. Et skud havde truffet i hjertet, et andet i hovedet. Han var død uden et sukk. Nikols stod som forstenet og stirrede. Fredrik! Saa begyndte haanden at dirre, lygten faldt klask i gulvet og sluktes, og Nikols sank bevidstløs om ved siden af liget.

Da politiet ud paa dagen brød sig ind i huset — thi Gina havde gjort anskrig — havde Nikols baaret sin døde søn op i stuen og lagt ham i samme seng, hvor han havde anbragt ham, den gang han drog ham op af vandet. Selv sad han paa en stol ved siden af og stirrede paa ham.

Bestjaalen af sin egen søn! Den eneste, som han havde vist ømhed, og som han havde fyldt med sit verdenshad — han havde vendt odden mod ham selv.

Penge styrer verden — penge er det eneste, som er værdt at tragte efter — var det ikke saa,

han havde lært ham? Dette var resultatet af hans lære. Men det var denne forbandede Oline — uden hende havde Fredrik aldrig — —

Efter den dag reiste Nikols sig ikke mere. Han gjennemgik forhøret, saa lagde han sig ned. Der blev leiet en mand til at sidde hos ham; thi han taalte ikke at se kvindfolk. Han laa hele tiden og smaasnakkede med sig selv. Der var dem, som troede, at han var gaaet fra forstanden.

Saa forlangte han en dag en sagfører. Han vilde opsætte sit testament. I dette stod blandt andet: »Jeg har ingen slægtninge og ingen venner. Alt hvad jeg eier og har, skal derfor gaa til hittebørnshospitalet paa bakken paa den betingelse, at pengene skal anvendes til at sætte de gutter i vei, som deri maatte optages. Ikke en skilling maa nogensinde komme »en Oline« til gode. Jeg vil ligge i samme grav som Fredrik. Paa graven skal sættes en ligsten, og paa den skal der staa: »Herunder hviler fader og søn. Faderen dræbte sønnen, og sønnen dræbte faderen. Saaledes gaar det i verden«.

Nogle dage efter var Nikols død. Efterat testamentet var lovformeligt underskrevet, sagde han ikke et ord. Han blev lagt i en krog paa

kirkegaarden sammen med sin søn. Ingen græd paa graven, og ingen lagde kranse der.

Jo én. Det var Gina, men den krans galdt Fredrik og ikke den gamle gnier. Den var afskedshilsenen til ham, før hun tog sig en ny kjæreste.

ET OFFERLIV

Hun var skabt til at være mo'r, og var dog ikke bleven det. Hun havde været to gange gift, men begge ægteskaber var blevne børnløse. Nu sad hun igjen som enke paa en bar haug og henved 50 aar gammel. Hun maatte finde paa noget at ernære sig med, og hendes tanker gik straks til børnene. Hun vilde blive barnepleierske.

Saa gammel hun var, gjennemgik hun et kursus og bød sig da frem, helst som pleierske for nyfødte smaabørn. Da der ikke var saa stor konkurrense om slige pladse, saasom de fleste helst undgik de bitte smaa med al den ængstelige omsorg, uro og nattevaagen, som en slig tjeneste medførte, saa fik madam Hauvik nok at bestille. Og nu strømmede al hendes indestængte ømhed ud over disse smaa, hjelpeløse væsener.

Naar hun havde dem nøgne paa fanget sit, sprællende eller skrigende, og skulde vaske den

fine hud, og saa dem, rædde og hjelpeløse, slaa ud med de tynde, blaarøde arme, da svulmede hendes hjerte af medlidenhed med dem. Hun følte sig som deres rigtige mo'r, og kunde ikke lade være at kryste den vesle kroppen ind til sig og kysse den og overvælde den med alle mulige slags kjælenavne.

For deres rigtige mødre, de var nu ofte saa som saa. Snart var de saa udmattede og medtagne af den svære kamp, hvor det havde spillet om livet, at de ikke orkede at tænke paa andet end at faa hvile og ligge stille, og blive fri saa meget som muligt for alt moderbesvær.

Snart var de saa friske paa det, at de skulde være klogere end alle jordemødre og pleiersker tilsammen. De havde jo paa forhaand studeret alle mulige dokterbøger om barnets første pleie og havde nu opgjort sine teorier, om hvorledes barnet skulde behandles hver time paa dagen; thi teorierne fremfor alt. Det skulde have drikke paa bestemte klokkeslet, og var det da trodsigt og skreg og ikke vilde, da fik det skam vente, til næste termin kom. Thi orden i alt. Græd det i vuggen og vilde bysses lidt paa kjærlige arme for at komme til ro, saa lød ordren fra den myndige moder i sengen: »lad barnet ligge. Det

maa ikke vænnes til at bysses og bæres. Det har godt af at øve sine lunger lidt«.

Saa sad da madam Hauvik der paa sin stol og følte sit moderhjerte bløde i sig, mens det kokte i hende af raseri mod den uvittige mo'r, som kunde nænne at paaføre den lille nyfødte skabning slig lidelse.

Ak, disse unge, nymodens mødre! De fordrede, at livet skulde rette sig efter deres bøger, fordi det gav dem det mindste bryderi. Og taare efter taare randt i stilhed ned ad pleierskens kinder, og hendes hjerte vaandede sig, mens ungen laa og ramskreg borte i vuggen. Kanske det hele bare var at rette lidt paa barnets stilling, at vende puden eller bytte paa det, saa vilde stakkeren sovne igjen. Men nei. Naar hun i al beskedenhed spurgte, om hun ikke fik bære det hen til mama i sengen, saa det kunde faa en liden trøstedraabe, saa lød ordren: »vænner vi det først engang til uvaner, saa har vi tabt slaget. Vi maa være haarde fra begyndelsen, ellers faar vi aldrig fred. Det er bedst for barnet, at det kommer i gjænge med at spise og sove til bestemte tider. Og De understaar dem ikke til at bryde vore ordrer«, blev der lidt skarpt lagt til.

Aa, hvor madam Hauvik havde lyst til at

vælte den lille tyksak af en frue rundt i sengen og gi' hende en dygtig portion ris. Som om det ikke galdt at fri de smaa fra saamegen pine som muligt. De havde det sandelig ondt nok. Laa der og ikke kunde gjøre forstaaeligt, hvad der feilede dem, bare anraabte de voksnes medlidenhed. Men de voksne betragtede dem som en plage næsten og skulde opdrage paa disse smaa stakkere, til de kreperte. Var mødrene slige i gamle dage monstro? Og madam Hauvik mumlede en velsignelse med baade næb og klør over disse »ravnemødre«.

Hendes gjerning gav hende et godt indblik i de forskjellige hjem.

Snart kom hun til huse, hvor der var en urenlighed og et slabbestel, der var grænseløst. Fattigdom havde sin store skyld i dette, men vanstel det meste. Konen var giftet ud af et simpelt hjem, hvor hun var vant til slarv, og hvor hun intet havde lært. Lidet barnetøi var der, og det som var, blev bare skyllet saa vidt af og tørket, og saa paa igjen. I kjøkkenet var der altid en velsignet, stram duft af bleier, der blev hængt op langs komfuren paa snore, tætved der, hvor maden skulde lages. Naar hun ofte kom og skulde overtage pleien, var barnet alt saa fuldt af udslet og

plaget af hudsløshed, at det bare laa og skreg og vred sig. Aa, hvor hun tog ømt og vart paa det og vaskede det forsigtigt og omhyggeligt, puddrede det og lagde vat paa de værste steder. Hendes hjærte blødte, hver gang hun var nødt til at volde det smerte, skjønt det maatte til. Men naar hun saa havde faaet saarene til at gro, og ny hud var kommen over, og barnet lønnede hende med pludder og smil, da var hun lykkelig over al maade.

Børn, selv de mindste, forstaar straks, naar man er god mod dem. Og deres varme, lille fuglehjerte vender sig i kjærlighed til den, der viser sig som deres sande mo'r. Og al denne lidelse for barnet kunde være undgaaet, hvis ikke dets mo'r havde været uvidende, og pigen uvorren og ligesæl.

Saa kom hun ogsaa til huse, hvor det modsatte var tilfældet, hvor der var en saa pertentlig renlighed, at barnet hverken fik ro nat eller dag. Kjendes efter og byttes paa skulde der jamt og samt. Og saa skulde barnet løftes og vendes og bæres og prates med uophørligt. Det fik aldrig hvile for sin lille hjerne eller fred for sin lille krop. Af klæderne og i klæderne bestandig.

Men hvordan hun end fandt sine smaa pleiebørn, blev hun straks en mor for dem og glædede

sig i dem. Hun kunde være saa udaset af natteuro, saa hun skulde givet, hvad det skulde været, for at faa sove i fred. Men saa snart hun hørte det mindste kvæk bort i vuggen, var hun lysvaagen og paa sine bare fødder hen og saa paa barnet, om det manglede noget. Og saa var det ofte, naar det var sygt for tænder, at gaa og bysse og bære og synge for det, time efter time, til armene rent dovnede bort, og hun selv halvt gik i søvne.

Og havde man kunnet lytte til hende, naar hun troede sig alene med skatten sin og grasserede paa det værste, kunde man faaet sig en god latter. Thi hun havde oparbeidet det mest vanvittige klussesnak, man kunde tænke sig. Snart var »søte fløten« hendes ude paa jagt og traf bjørner, og snart kjørte han i »ekvipase« med to heste for og tjener paa bukken, og snart gik han med guldbriller og stok paa »Karl Johan«, og alle de unge damer var forelskede i ham.

Saa var det en hel remse om, hvad hanen sa', og koen sa', og vovvov sa' og alle smaakyllingerne. Og af kjælenavnene, som gik over fra den ene til den anden, havde hun en liste som fra jul og til paaske. Der var klumpen og basken og ladden og stabben og tullebukken, og fløte

med sukker paa og smørøie og guldtrut og guldfisk og andre lækkerier. Og hun pluddrede dette opigjen og opigjen og kunde aldrig blive træt; thi »vesle mand« eller »tulla« lønnede hende altid med smil og med latter.

Men saa kom adskillelsens og dermed sorgens dag. Naar hun havde været i pleie en maaneds tid, høist to, saa havde man i de fleste tilfælde ikke mere brug for hende. Dels blev det for kostbart at holde en udeksamineret pleierske, dels maatte jo den unge moder selv øve sig i at haandtere sin nye skat. Og havde man saa en almindelig pige ved siden til at kjøre barnevognen og sidde hos barnet, naar det behøvedes, fik man nøie sig med det. Det var undtagelser, naar hun fik være der et halvt aar eller mere.

Stakkels madam Hauvik! Netop naar hun havde fæstet sig til sine mange smaa med hjertets fineste trevler, skulde hun rive dem over og forsvinde. Barnet skulde glemme baade hendes navn og hendes omsorg.

De første nætter efter en slig adskillelse laa hun bare og græd. Hun syntes, den lille forladte laa og skreg efter hende, og moderen og pigen var lige klodsede og lige dumme i at haandtere baade barnet og alle de intrikate klude og svøbelser,

som vor første tilværelses tider skal plages med. Du skal gjerne se, de lod hodet hænge ned og glemte at puddre alle de dunkle kriker og kroker, som det er et velnæret spædbarns stolthed at fremvise. Og saa blev stakkeren liggende der hudløs og saar. Hun havde slig lyst til bare at gaa og se efter, men gudbevares — det vilde jo ansees som en fornærmelse, og hun kunde resikere at bli kastet ud. Saa maatte hun nøies med at ligge og græde og lytte efter, om hun ikke kunde høre, at ogsaa barnet græd, indtil der kom et nyt bud, om hun ikke vilde komme der og der til en anden barselkone. Og der laa jo et nyt, hjelpeløst væsen, som paakaldte hendes medlidenhed. Og straks strømmede alle hendes kjærlighedskilder ud til denne nykomne. Og alle hendes tanker og kræfter samlede sig nu om denne nye søn eller datter, indtil sorgens dag ogsaa oprandt her, og hun skulde til at klippe over alle sine moderømheds traade.

En ting havde hun betinget sig, som en gunst paa alle de steder, hun færdedes, og det var, at hun, naar den vesle blev fotograferet, skulde faa et billede hun ogsaa. Saa havde hun tilsidst samlet et helt besynderligt galleri af smaafjæs og smaakroppe i alle mulige stillinger, snart leende,

snart grædende, snart gabende, snart høitideligt værdige, snart ængsteligt seende sin fremtid imøde og snart knipsende hele tilværelsen freidigt under næsen. Men hver af dem havde sin historie og sine minder, som bare hun kjendte og havde interesse for.

Der var den ubarmhjertige skrighalsen, som tvang hende at gaa med ham time efter time paa gulvet og bare bysse. Der var vesle tulla, som altid lo og sprællede, naar hun laa paa fanget og skulde byttes paa. Der var den halvtaarsgamle skøieren, som var oppe i svampen og sæben og vaskefadet med de smaa fingrene sine og engang væltede fadet ud over hende. Der var Solveig, som altid vide lugge hende i haaret. Der var Helge, der bed hende i Næsen og faldt over hendes hage for at suge og bide — han kløede saa i gummerne, stakker.

Jo, hun kjendte dem ud og ind. Hver eneste smaating voksede sig stor for hende i mindet. Dette var jo hendes lille verden, hvor en taare eller et smil havde større betydning end den russisk-japanske krig.

Og alle disse billeder — hun havde faaet ramme paa hvert af dem, saa de kunde staa paa bordet foran hende — alle disse billeder stillede

hun nu op i en lang rad, hver gang hun var ledig hjemme, pratede med dem, som var de levende, og drog frem alle erindringer. Det var hendes store, rige barneflok.

Og hun glemte ikke dem, som de glemte hende. Hun passede paa dem, naar de kom fra skolen, og var saa lykkelig, naar hun fik prate lidt med dem. Saa havde hun ofte lidt i lommen, noget chokolade eller brystsukker, som hun puttede i munden paa dem. Hun gik ofte udenfor huset, der, hvor deres forældre boede, og ventede paa, at de skulde komme ud. Og hun kunde ikke andet end smile vemodigt, naar hun mangen gang saa en flot student eller kadet komme kurtiserende nedover Karl Johan, eller en feiende ung dame forsvinde i en butik og saa tænkte paa: denne studenten og denne damen har jeg bysset og baaret, vasket og kysset — men de kjender ikke mig, ved ikke mit navn engang, bryr sig ikke om mig. Jeg kan ha' det godt, og jeg kan ha det ondt, det rager dem ikke«.

Madam Hauvik var bleven gammel nu, over de 70. Hun orkede ikke mere denne stadige anstrengelse og nattevaagen. Hendes øine var saare, og hun var ofte saa træt, at det svimlede for hende, og hun maatte gaa tilsengs. Men

hun klagede aldrig, hun holdt paa, til hun stupte.

Men hvorledes skulde hun ernære sig, naar hun nu sluttede? Thi hun havde ingenting lagt op. Hvad hun havde fortjent, havde hun givet til fattige slægtninge, som var i nød. Og nu stod nøden for døren hos hende selv, og der var ingen, som hjalp hende. Hun havde søgt forskjellige legater, men forgjæves. Der var for mange om dem.

Saa havde hun lært sig flette bærkurve; men det blev ikke nok. Ved siden af holdt hun da logerende; men det blev af dem, der sjelden betalte. Og madam Hauvik havde ikke hjerte til at kaste dem ud. Saa blev bare galt værre. Hun maatte leve mest paa kaffe og smørogbrød, og mangen kveld gaa sulten tilsengs. Og alderen sneg sig ind paa hende.

Hendes største glæde blev nu at stille op sine billeder, sidde og se paa dem og mane frem de gamle minder. Især var det èn, hun havde lagt elsken paa. Og det var som rimeligt den sidste, hun havde pleiet. Hun havde passet ham et helt aar, og den vesle fyren havde vokset sig rent fast i hendes hjerte. Men saa maatte hun jo sige ogsaa ham farvel.

Og nu var han vokset op til at bli en hel mand, som hverken huskede hende eller brød sig om hende. Han var fra et fornemt hus, hvor man vist ikke skjøttede om, at han dyrkede »simple bekjendtskaber«.

Ak, hvor lidet han vidste om al den kjærlighed og ømhed, alle de bønner for hans lykke, som udgik fra det trange, fattige rum, hvor hans gamle pleierske boede. Hvor lidet anede han, at den gamle, magre, skrumpede kone i den falmede kaabe, som han saa ofte fandt puslende der om huset, og som neiede for ham, naar han passerede, var én, der elskede ham med en mors hele kjærlighed. Hvor lidet anede han, at hun følte sig helt lykkelig, naar hun bare fik røre ved frakken hans, mens han strøg forbi. Det var, som hun da atter havde lidt med ham at gjøre.

Saa var det en vinterdag — det var om aftenen, saa det var mørkt, og lygterne var tændte — at hun passerede forbi huset. I det samme kom han ud med en ven. De skulde gaa til teatret.

Hun stod just ved gaslygten, saa hun kunde se hans kjære ansigt, der han kom imod hende. Og saa kunde hun ikke modstaa fristelsen. Hun gik mellem lygten og ham, saameget hun fik stryge ham nedover armen.

I det samme følte hun et stærkt greb om sit haandled.

»Saa De vil forsøge Dem i andre folks lommer?« hørte hun ham sige. »De gjorde bedre i at sidde hjemme og ernære Dem redeligt, gammel kone, som De er«.

»Vilde hun virkelig stjæle?« spurgte vennen.

»Ja, hun famlede i alle fald efter lommen«.

»Jeg synes, du skulde kalde paa politiet, August«.

Aa, nei, lad hende gaa, stakkels krok. Se der, kona mi, har du en liden skilling, men stjæl ikke«.

Madam Hauvik havde dukket hovedet ned i sin luvslidte kaabe. Nu rev hun sig løs med et tak, og halvkronen faldt klingende paa fortouget.

»Nei, du er for gal, August. Gir du ikke til tyvekjerringer ogsaa. Ja, paa den maade faar du tiggeriet til at florere her i Kristiania« — hørte hun vennen sige.

Hvorledes hun kom sig hjem den kveld, vidste hun ikke. Benene skalv under hende og vilde ikke bære. Hun var saa fortumlet i hovedet, at hun knapt kunde finde veien. Hun ravede langs husvæggen. Traf politiet hende nu, vilde de arrestere hende som drukken. »Tyvekjerring!«

var det ikke saa, han havde kaldt hende, han som engang laa saa uskyldig paa hendes arm og havde leet og smilt og pluddret med hende.

Eller kanske det var ikke ham, men den anden, som havde sagt det. Ligemeget, han havde troet det, og han havde slængt til hende en skilling, som til en tiggerske, hun, som i sin fattigdom altid havde holdt hovedet opreist, og aldrig havde bedet nogen om hjælp. Nei, dette var ikke til at holde ud.

Hun kom sig omsider hjem og fik tumlet sig op trapperne. Hun kom sig ind paa sit værelse, laaste døren og gik tilsengs.

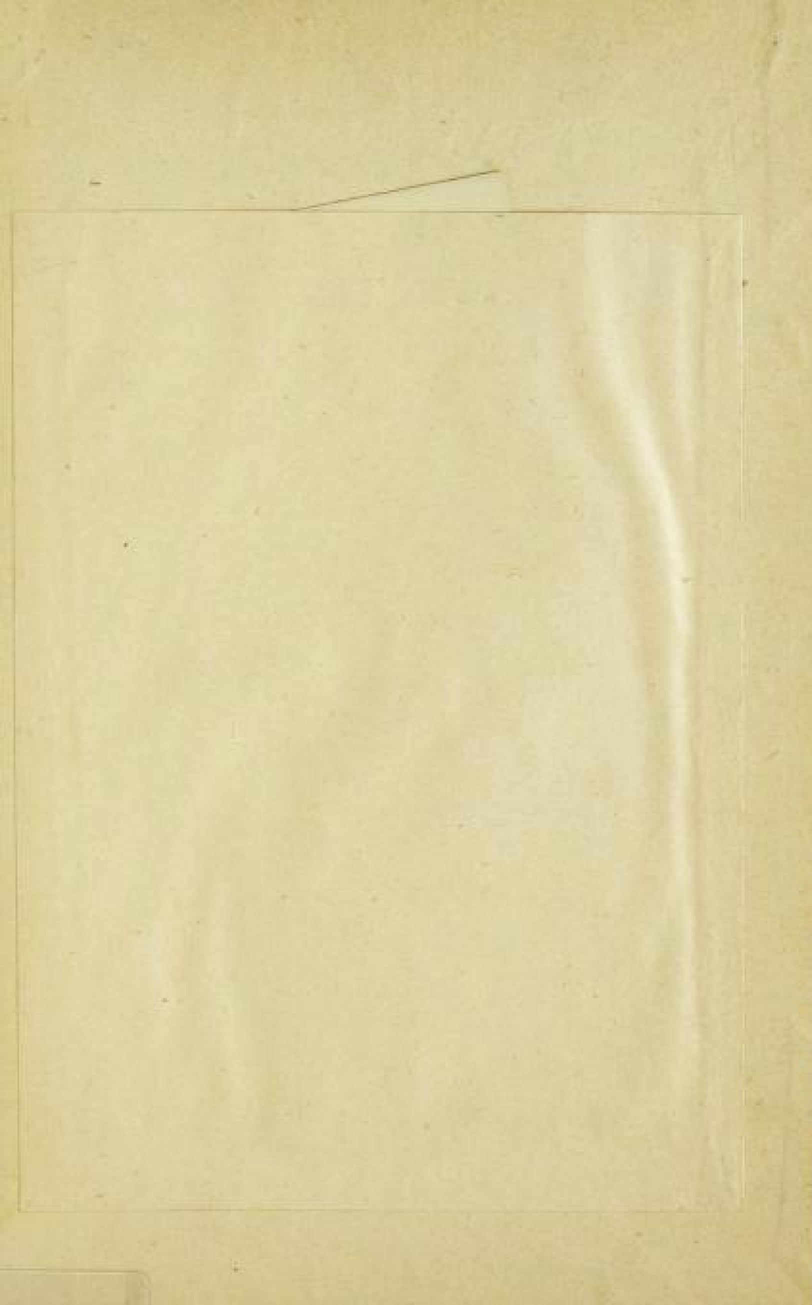
I flere dage saa ikke husets folk madam Hauvik, og det var saa mærkværdig stille derinde. De bankede paa — intet svar. Saa blev de bange og sendte bud efter politiet. Døren blev sprængt, og der laa den gamle kone — død.

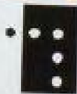
Hun havde rykket bordet hen til sengen, og der havde hun ordnet i rækker en hel del billeder af smaabørn, saaledes, at hendes øine kunde overfare dem alle.

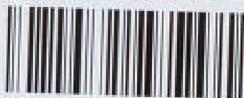
Dokteren blev hentet. Da han flyttede klæderne til side for at føle, om hjertet endnu slog, opdagede han, at hun laa med et lidet barne-

billede, mage til dem, som stod i rammer paa bordet, trykket ind til sit bryst.

Dokteren udstedte dødsattest, der lød paa hjertelammelse, mulig paadragen af for liden og for daarlig næring. Han vidste jo ikke, at hun var død af sorg og skam, at det var den lille, som hun i døden krystede til sig, der, sig uafvidende, havde dræbt hende.

Jan

